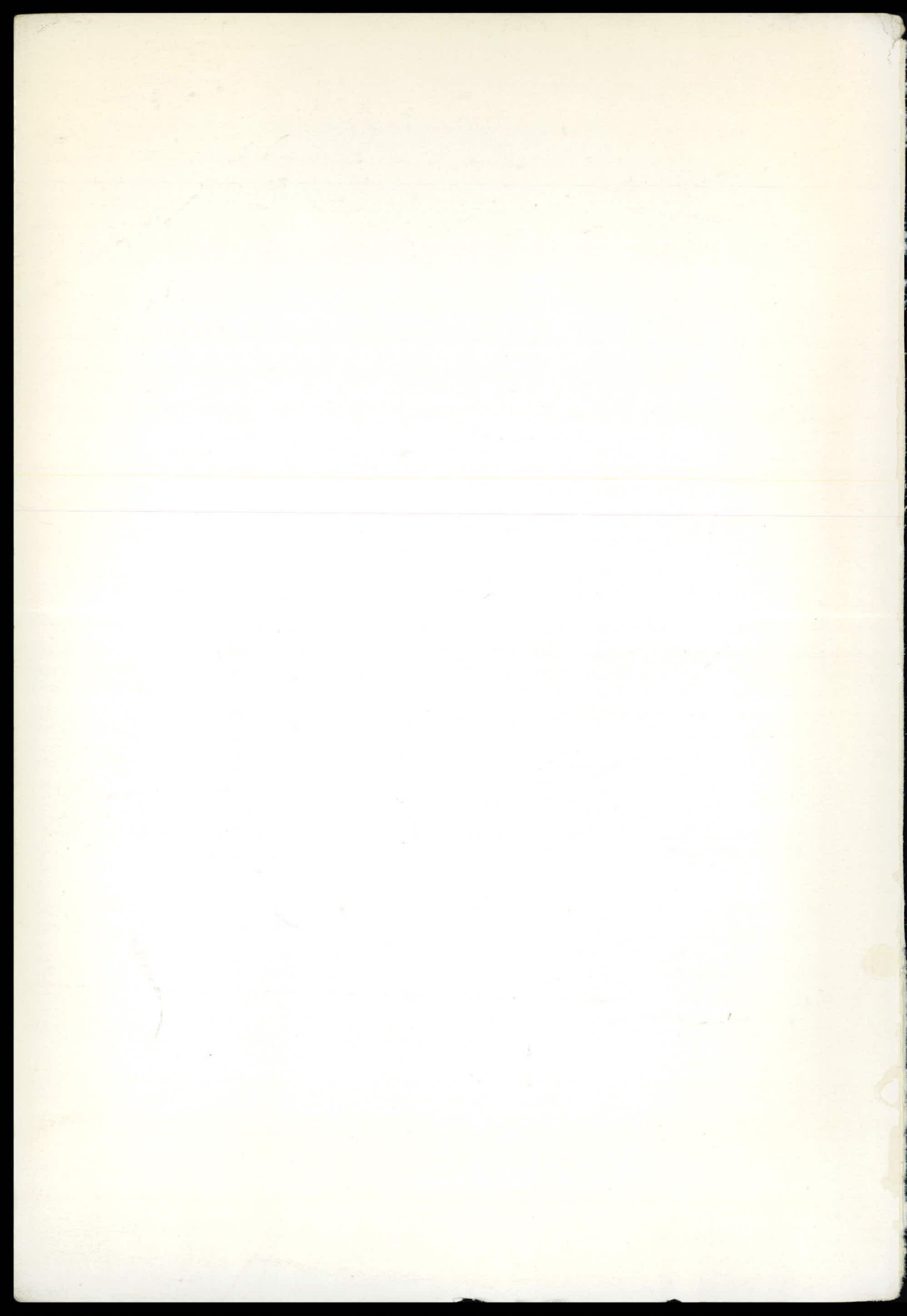

125 jaar

centraal museum
utrecht

14 maart - 31 mei 1964

Jhr. Mr. Hubert Matthijs Adriaan Jan van Asch van Wijck
(1774—1843), burgemeester van 1827 tot 1839.

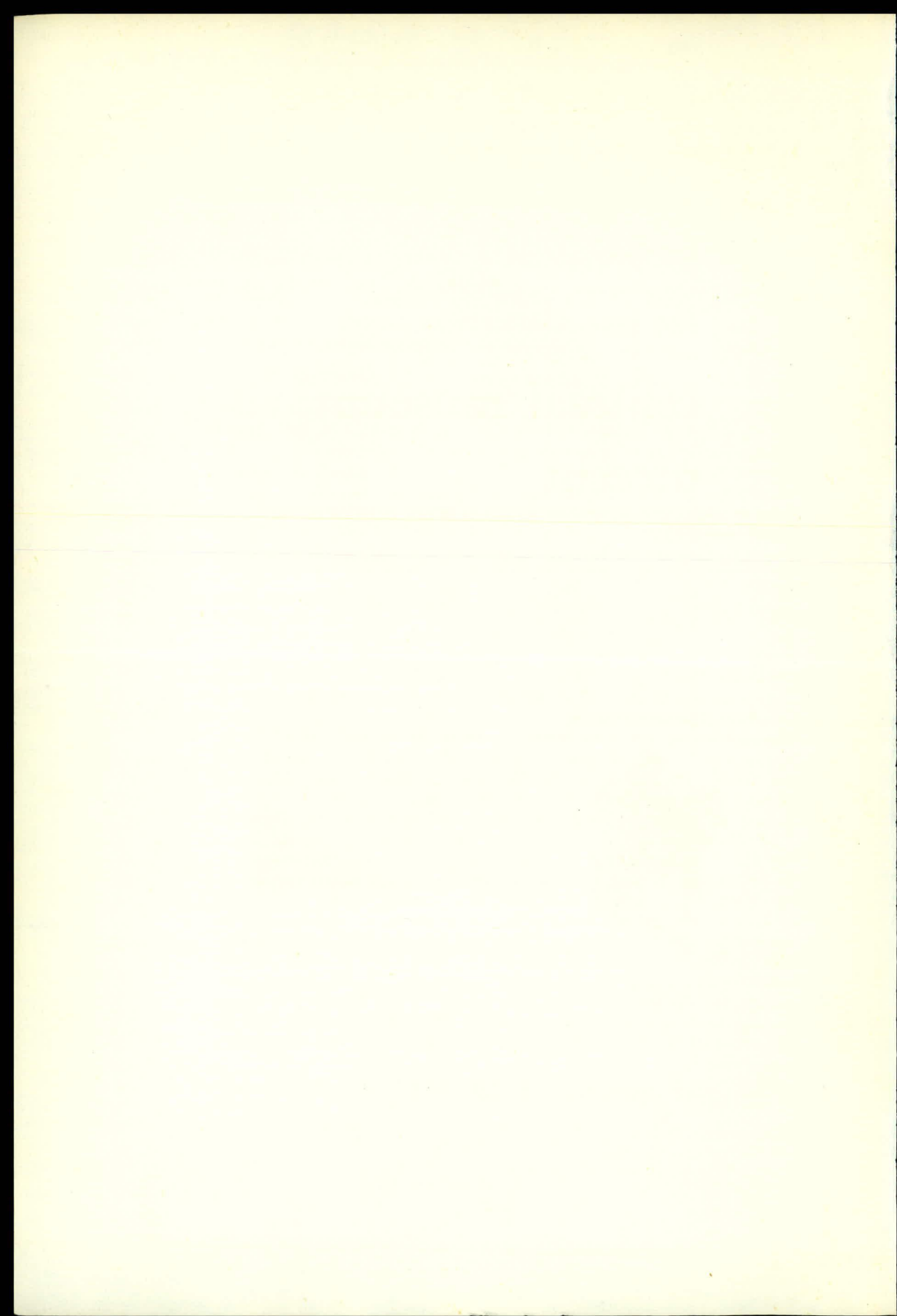
directie kamer

125 jaar

centraal museum
utrecht

14 maart — 31 mei 1964

ten geleide

Bij het 125-jarig jubileum van het Centraal Museum leek het passend een tentoonstelling in te richten uit het eigen zo rijke bezit.

Daartoe hebben wij gekozen een afdeling, die door gebrek aan ruimte, nimmer aan het grote publiek kan worden getoond. Het betreft hier de collectie tekeningen, aquarellen, gouaches, litho's, etsen en gravures.

Uit de verzameling van werken van oude Utrechtse meesters en hedendaagse Nederlandse kunstenaars is een keuze van 400 nummers gemaakt.

Uit de 16e eeuw bezit het Museum o.a. een bijzonder interessante houtsnede door Herman van Borculo (1538 gedateerd, cat. nr. 88), waarop aan Jan van Scorel's Lochorststriptiek ontleende motieven worden gecombineerd met voorstellingen van bedevaartplaatsen in het Heilige Land; deze prent vormt, wat zijn inhoud betreft, een schakel tussen Scorel's beroemde „Intocht in Jeruzalem” en de portretreksen van de Utrechtse Jeruzalemvaarders.

Eveneens uit de 16e eeuw stamt een fraaie en krachtige pentekening, belangwekkend ook om zijn zeldzaam voorkomend thema, van de hand van Scorel's Haarlemse leerling Maerten van Heemskerck: „Het pleit tussen God en de duivel”, gedateerd 1561 (cat. nr. 167, afb. 4).

Rijk is de verzameling aan prenten en tekeningen van de Utrechtse figuurschilders uit de 17e eeuw. Van Abraham Bloemaert, de nestor van deze Utrechtse school, bij wie bijna alle bekende Utrechters in de leer gingen, beschikt het museum over een groot aantal van de talloze gravures, die door en vooral naar deze meester werden vervaardigd en die een grote invloed uitoefenden, o.a. op de Franse schilders van het rococo. Bovendien bevinden zich in de collectie een fraaie reeks tekeningen van deze kunstenaar, waarvan wij er twee willen noemen: de nog nerveus-maniëristisch en bewegelijk getekende „Zinnebeeldige voorstelling van de IJdelheid” (cat. nr. 35, afb. 7) uit Bloemaert's vroege periode, en de wat latere „Vertumnus en Pomona” (cat. nr. 29, afb. 8). Bij de tweede zijn de figuren groot in het vlak gezet en fors en trefzeker gemodelleerd.

Verwant met Bloemaert's werk uit diens maniëristische periode — er is hier sprake van een typisch Utrechts maniërisme — zijn de reli-

gieuze voorstellingen van Joachim Wittewael. Vele malen, in schilderij (Centraal Museum) en tekening (cat. nr. 394, afb. 23) werd door hem het thema van de „Aanbidding” behandeld als aanleiding voor dynamische groeperingen van druk gebarende gestalten.

Gerard van Honthorst was Bloemaert's directe leerling; in zijn „Dood van Seneca” (cat. nr. 185, afb. 26), een voorstudie van het schilderij in het Centraal Museum, doet het clair-obscur van Caravaggio zijn intrede en richten de toeschouwers hun aandacht op het centrum van de handeling, waar zich ook de lichtbron bevindt, die door zijn schijnsel een band schept, binding geeft, tussen de figuren.

Ook het landschap vond in Utrecht belangrijke vertegenwoordigers. Grillig en vol beweging zijn de prenten naar Gillis d'Hondecoeter (cat. nr. 178, afb. 40) en Roelant Saverij. Men zou op het eerste gezicht niet veronderstellen dat de bewogen „Hertenjacht” van deze laatste kunstenaar (cat. nr. 332, afb. 39) de directe inspiratiebron was voor een schilderij van de „klassieke” Jacob van Ruysdael (Vijver in het bos, Eremitage, Leningrad). Eveneens van Gillis d'Hondecoeter is de fijne pentekening van een brokkelige bouwval, zeker wel direct naar de natuur gedaan (cat. nr. 331, afb. 45).

Vooral in Utrecht werkten meesters, die niet het Hollandse landschap uitbeeldden, maar die naar Italië trokken en daar de zonnige, warme sfeer van het Zuidelijke land trachtten weer te geven. Het best slaagde hierin wel Jan Both in zijn stemmingsvolle, boomrijke landschappen (cat. nr. 99 en 100, afb. 29 en 30). Zijn broer Andries, van wie wij interieurs met boeren gewend zijn, laat zich van een onverwachte kant kennen in een prachtig blad met een kijkje in een zonovergoten Italiaanse dorpsstraat (cat. nr. 89, afb. 33).

Ook het schilderen en tekenen van vogels is een typisch Utrechtse aanlegenschap in de 17e eeuw. Wij wijzen in dit verband op de zo modern aandoende, los en virtuoos opgezette penseelschets van een pauw met haar kiekens, van de hand van Melchior d'Hondecoeter (cat. nr. 179, afb. 27).

In dit korte bestek noemen wij van de 18e eeuw slechts het fraaie portret in krijt dat Jan Maurits Quinkhard in liefdevolle aandacht tekende van zijn zoon (cat. nr. 302, afb. 46); het herinnert aan het werk van de beste Franse pastellisten. Hoe in deze periode de traditie van het arcadische, geïdealiseerde landschap nog doorwerkte, zien wij aan Jacob van Liender's kleurige aquarel van een herderspaar in een weids en stemmig landschap (cat. nr. 223, afb. 47).

In de 19e eeuw geven in Utrecht, als elders in den lande, anecdote en topografische bijzonderheid de toon aan; als voorbeeld van het eerste mag Hoevenaar's uitvoerige en schilderachtige tekening van „Mie trouwt” gelden; van het tweede de afbeelding die A. Verhoesen in schilderij en litho, toen een zeer moderne druktechniek, (cat. nr. 372, afb. 48) het licht deed zien van het onderaardse middeleeuwse gewelf dat men in zijn woonplaats kon bezichtigen.

De vernieuwingen in de Nederlandse kunst, die beginnen bij de Haagse school in de tweede helft van de vorige eeuw, zijn in onze verzameling

behalve in het schilderijenbezit ook in de nu tentoongestelde werken uitstekend te volgen.

Het Centraal Museum is trots op het bezit van tien complete schetsboeken waarin de grote impressionist Isaac Israëls zijn indrukken en ontmoetingen direct en spontaan wist vast te leggen (cat.nr. 198, afb. 56). Van de stromingen, die op het impressionisme volgen, is de symbolistische, stilerende richting vertegenwoordigd met indrukwekkende, grote tekeningen, vol allure, van Willem van Konijnenburg (cat.nr. 210, afb. 71) en Jan Toorop (cat.nr. 361 en 363, afb. 50 en 52). Van de Stijlgroep, die al zeer vroeg in de versoering van de vorm tot de uiterste consequentie ging, worden boeiende experimenten van Theo van Doesburg getoond (cat.nr. 127 en 128, afb. 55 en 57).

De Utrechtenaar Janus de Winter kwam al tijdens de eerste wereldoorlog tot geheel abstracte, sterk geladen composities, die zeer krachtig van kleur zijn. Zelf kende hij er een mystieke betekenis aan toe; ook nog voor ons zijn zij niet alleen maar interessant vanwege hun vroege datum (cat.nr. 387, afb. 63).

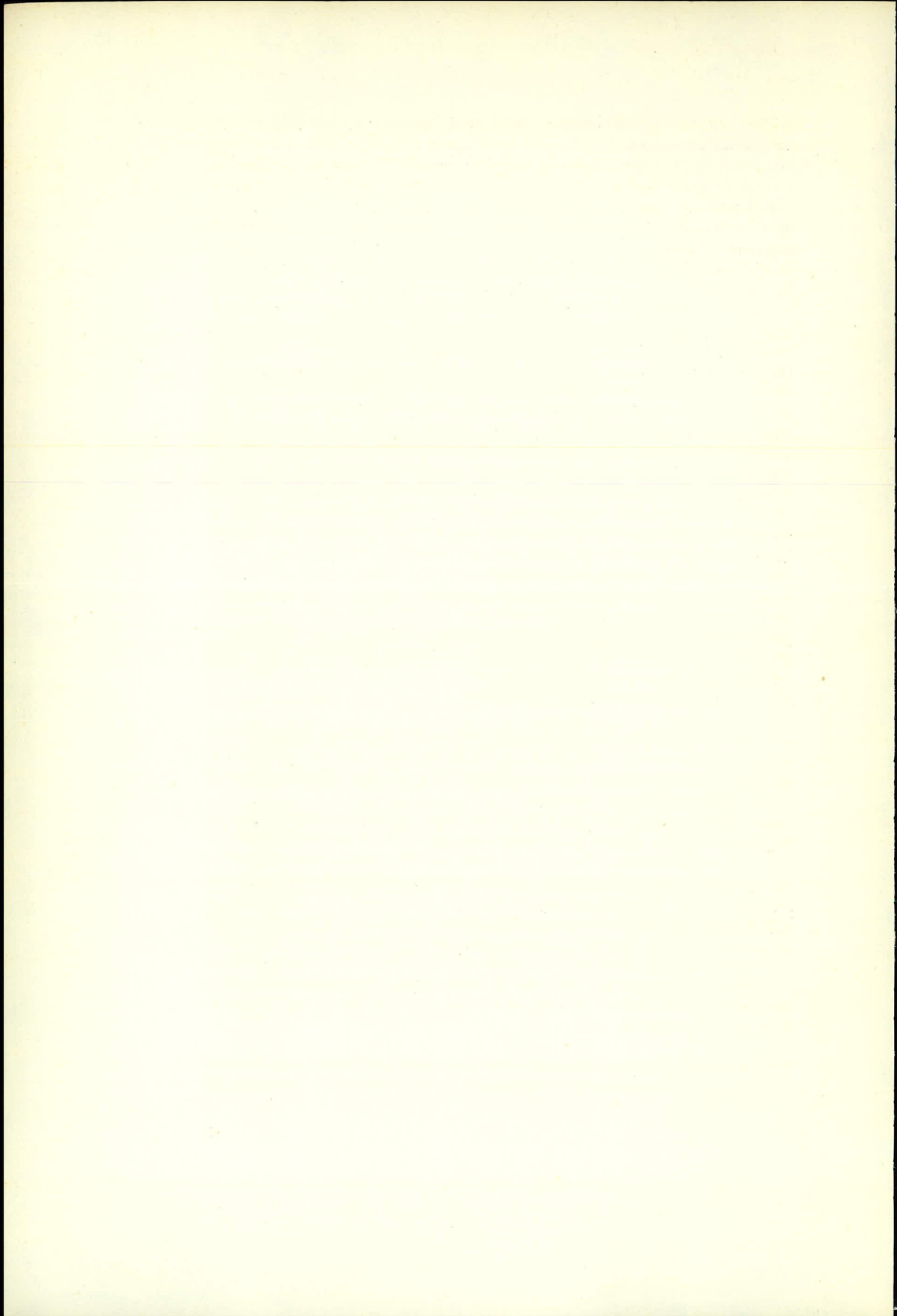
Uit het grote aantal werken uit meer recente tijd kunnen wij slechts een enkel stuk noemen. Lucebert laat zich in zijn tekening van de „Fiets” (cat.nr. 234, afb. 96) zeer weinig aan de herkenbare werkelijkheid gelegen liggen, maar vormt zich een eigen, zeer persoonlijke wereld. Eveneens met niet of ternauwernood herkenbare vormen weet b.v. Harry van Kruiningen een onheilspellende sfeer op te roepen (cat.nr. 213), Karel Appel daarentegen een stemming van opgewekte overmoed (cat.nr. 5, afb. 81).

Arie Veldhoen keerde terug naar een nieuw, indringend naturalisme, waarbij hij zijn keus op ongebruikelijke onderwerpen laat vallen, zoals „De operatie” (cat.nr. 367, afb. 90).

Ook tegenwoordig nog kan men in onze eigen stad zelf een typisch Utrechtse richting onderkennen. Kunstenaars als b.v. Henk Hester (cat.nr. 169, afb. 95), Johan Moesman (cat.nr. 261) en Willem van Leusden (cat.nr. 218 e.v.) hebben allen op hun eigen manier een aan het surrealisme verwante visie op de wereld om zich heen, en zij weten op treffende wijze gestalte te geven aan gevoelens van beklemming en bevreemding, terwijl William Kuik een zeer individuele en pregnante kijk heeft op zijn stad (cat.nr. 216, afb. 66).

Uit dit korte overzicht moge blijken dat de werken van de tekenaars en grafici, minder bekend weliswaar dan die der schilders, door hun veelzijdigheid en rijkdom in al hun expressiviteit en verscheidenheid een weerspiegeling zijn van de wereld der mensen om hen heen.

Dr. Maria Elisabeth Houtzager,
Directrice Centraal Museum

125 jaar centraal museum

1838-1963

In het verzamelen van eenige oudheden op het Stadhuis te Utrecht, welke in het voorleden jaar ter bezigtiging zijn aangeboden, ontwaart men het doel, om die overblijfselen van vorige eeuwen, welke met den naam van middeleeuwen worden bestempeld, bij een te brengen; en daardoor de kennis te bevorderen van den toestand der kunsten, ook in die tijden, welke men vroeger gewoon was, als eene ijzeren eeuw, even vreemd aan ontwikkeling van het verstand, als aan die van het kunstvermogen, te beschouwen; doch welke thans, langs hoe meer, de aandacht der onderzoekers tot zich trekt, ten einde de trapsgewijze toeneming in de beoefening van de zoogenaamde beeldende kunsten op te sporen. Dit onderzoek heeft, in andere landen, reeds de aandacht van vele kundige mannen tot zich getrokken; en daardoor is de weg gebaad, om, door vergelijking van hetgene in ons vaderland nog aanwezig is, met de voortbrengselen der kunst in andere landen, eenigermate te kunnen beoordeelen, tot welke hoogte onze kunstenaars gevorderd waren, en of zij met de buitenlanders een gelijken tred hebben gehouden.

Aldus omschreef Jhr. Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, burgemeester van Utrecht van 1827 tot 1839, in 1839 het doel van de verzameling van beelden, tekeningen en schilderijen, die op zijn instigatie bewust werd bijeengebracht en bewaard.

Deze burgemeester had, zoals blijkt uit zijn publicaties, een sterke zin voor de waarden van de geschiedenis en van historische voorwerpen. In zijn tijd werden door onbegrip een groot aantal werken, met esthetische of geschiedkundige betekenis, zonder verder nadenken verwaarloosd, verminkt, van de hand gedaan of vernield. Hij heeft het inzicht en de moed gehad, ofschoon hij wist dat hij op bitter weinig steun van zijn medebestuurders zou kunnen rekenen, een aantal kunstwerken te redden en te beschermen. Meer nog: hij heeft tijdens zijn ambtsperiode geleidelijk de grondslag gelegd van een gemeentelijke verzameling, de oudste van het land, die zich in de loop der tijden ontwikkelde tot wat thans het Centraal Museum is.

Onder zijn illustere voorgangers vond Van Asch van Wijck een lichtend voorbeeld: Cornelis Booth, burgemeester in 1656 en 1657. Vermoedelijk

was het op Booth's initiatief dat het stadsbestuur van Utrecht, voor zover kon worden nagegaan, in 1658 de grondslag legde van een kleine verzameling niet-utilitaire kunstwerken, door aan Willem van Swanenburg ter versiering van de Schoutenkamer, drie schilderijen in opdracht te geven: „De Burgemeesters van Utrecht”, „De Stadsbanier van Utrecht”, en een „Gezicht op het kasteel Vredenburg met omgeving”.

Enkele jaren later, in 1663, schilderde Adriaan Honich het „Oude Stadhuis en de Stadhuisbrug”, dat in de Raadkamer werd gehangen, terwijl in 1667 Willem Doudijns voor dezelfde kamer een schoorsteenstuk maakte met de voorstelling van de „Nederlandse Maagd, die het geloof beschermt en het geweld overwint”.

Reeds eerder was de stad nog op andere wijzen, hetzij door toevallige omstandigheden, hetzij op grond van juridische handelingen, zoals overname van het beheer van opgeheven liefdadige instellingen, in het bezit gekomen van een aantal historische voorwerpen en kunstwerken, waaronder van vier portrettreksen der Utrechtse Jeruzalemvaarders van Jan van Scorel, die in 1758 in het portaal bij de Stadsfinantiekamer gesignaleerd worden.

Welbewust en met overleg daarentegen geschiedde in 1754 te Amsterdam de aankoop van een reeks zeer belangrijke tekeningen van Pieter Saenredam, die oude Utrechtse kerken afbeelden. In 1758 ontving de stad van de heer C. Meyer een schilderij met voorstelling van de in 1587 gesloopte St. Salvatorskerk ten geschenke.

Zodoende was Utrecht in het bezit geraakt van een stellig aanzienlijk aantal voorwerpen, van uiteenlopend belang en kwaliteit, die gedeeltelijk op het stadhuis, gedeeltelijk in de Aalmoezenierskamer, het vroegere Brigittenklooster, werden bewaard. November 1816 echter stortte dit gebouw in; de stukken, die aan deze ramp ontsnapten, werden afgeschreven en geleidelijk op het stadsvenduhuis verkocht, zodat van de in de Aalmoezenierskamer opgeslagen collectie vermoedelijk weinig nog in Utrecht aanwezig zal zijn. Het verhaal gaat echter dat de (beschadigde?) schilderijen, tegen elkaar aan geplaatst, „bij de voet” of „bij de el” werden verkocht en dat er vrij veel tussen stonden, die weinig of niets hadden geleden en aan de kopers een zeer bevredigende winst opbrachten. Een tweede ramp trof het Utrechtse kunstbezit toen in 1824 het door Willem van Noort in 1546 gearrangeerde stadhuis werd gesloopt en door het huidige gebouw vervangen. Op enkele stukken na, die reeds tevoren waren verkocht, zoals de tapijtbehangsels uit de raadzaal, werd het gehele meubilair, schilderijen en historische voorwerpen inclus, overgebracht naar het stadstimmerhuis aan de Maliepoort. Dit transport werd aan ongeïnteresseerde werklieden overgelaten, die zo ruw en ondeskundig te werk gingen, dat slechts weinig, gelukkig wel de Jeruzalemvaarders, de schilderijen van Van Swanenburg en van Honich, naar het nieuwe stadhuis kon worden teruggebracht toen dit in 1830 was voltooid.

Toen echter zorgde burgemeester Van Asch van Wijck ervoor dat niet alleen het archief maar ook de resterende „oudheden” een voor die tijd

zeer behoorlijke plaats in het stadhuis kregen. Tegelijkertijd maakte hij plannen voor het ordenen en het uitbreiden van deze verzameling, daarin gesteund door ridder Florent van Ertborn, goeverneur van de provincie Utrecht, die eveneens een grote belangstelling voor oude kunst en geschiedenis aan de dag legde, getuige zijn eigen verzameling, thans in het museum te Antwerpen. In 1829 werd het speciale toezicht op de collectie opgedragen aan de 1e commies der secretarie, W. A. Boers, die later door andere bezigheden in beslag genomen, aan het beheer weinig aandacht en tijd kon besteden.

Het jaar 1830 was nog in andere opzichten, vooral na de reddeloze verminderingen van het kunstbezit, een zeer belangrijke mijlpaal in de groei der sterk gedecimeerde stedelijke kunstverzameling. De notulen van de vergadering van Burgemeester en Wethouders op 16 juli van dat jaar vermelden twee schenkingen en een aankoop van schilderijen:

Geboord de mededeeling van den heer Burgemeester, dat, ten geschenke der stad, zijn aangeboden, als door den heer D. van den Bosch, ontvanger aan de Catharyne poort, de afbeelding van Keizer Hendrik den 4.den en door den heer Groen, poortier van de evengelme poort, eene Schildery voorstellende de voetwassching een en ander herkomstig uit de St. Marie Kerk

Is een en ander met welgevallen aengenomen en besloten de voormelde heeren daarvoor dank te zeggen ...

Geboord de mededeeling dat door den heer Burgemeester overeenkomstig het vroeger deswegens mondeling overeengekomene, ten behoeve der Stat voor eene som van tien Gulden is aangekocht zeker, bij het vergraven der wal tusschen de Tolsteeg en Wittevroutenpoorten, in dezelve aanwezig bevonden vrijwel geconserveerd Schilderstukje, is zulks alhier aangetekend voor informatie.

De geschenken zijn het „Portret van Keizer Hendrik IV” door Jan van Bijlert, afkomstig uit de grote kapittelzaal der St. Mariakerk, en de „Voetwassing der apostelen”, een laat 16e-eeuws stuk door een onbekend Utrechts meester.

De aankoop, die geen directe betrekking had tot de stadsgeschiedenis, betreft een vrij goede 16e-eeuwse copie van de „Verzoeking van St. Antonius” door Hieronimus Bosch, dat volgens zekere bronnen afkomstig zou zijn uit een Utrechts klooster, doch elders in een der stadswallen was gevonden. Tenslotte kwam in datzelfde jaar een belangrijke aanwinst van 17 schilderijen, waarvan er nu nog 16 in museumbezit zijn, de collectie verrijken; hiertoe behoren o.m. „een Biddende Petrus” van Hendrik Bloemaert, „Juno met Argus en Io” alsmede „Mercurius en Juppiter” beide van Jan Gerritsz. van Bronchorst, een „Berglandschap” van Jan van Bunnick, de „Pastorale” van Jan van Bijlert, de „Gaardbrug” van Pieter van Liender. Deze stukken waren eigendom van de Tekenacademie en bevonden zich in de stadsschermzaal, het „Zegelhuis”, in de Minderbroederstraat, samen met andere schilderijen, die van geseculariseerde kloosters en broederschappen in gemeentebezit waren overgegaan, als

„Paulus op Malta” door Adam Willaerts, de „Zeven werken van Barmhartigheid” door Joost Droochsloot, afkomstig uit het z.g. Kranegasthuis. Toen deze academie in 1815 werd opgeheven, stelde de Raad het lokaal ter beschikking van het in 1807 opgerichte „Genootschap Kunstliefde” en gaf tevens alle meubilair en andere goederen, die aldaar aanwezig waren, in gebruik. Het gebouw werd vervolgens in 1830 aan de Universiteit afgestaan. „Kunstliefde” vond vermoedelijk in de daarop toegewezen nieuwe behuizing niet de nodige ruimte om deze schilderijen onder te brengen. Het „bruikleen” werd dus aan de eigenaar teruggegeven en naar het stadhuis overgebracht. Hier waren op de bovenste verdieping voor archief en kunstcollectie enkele kamers gereserveerd.

Ten behoeve van de verzameling werden in de volgende jaren variërende bedragen uitgetrokken (1830: f 94,—; 1832: f 280,—; 1837: f 1000,—; 1838: f 200,—) die voor aankopen werden besteed. Dit is ongetwijfeld het beleid van Van Asch van Wijck geweest.

In zijn opvatting waren deze kunstwerken een onderdeel van het archief der stad en werden als zodanig beheerd door diegene die de verantwoordelijkheid voor het archief had: vanaf 1862 een archivaris, die sedert 1919 tevens de titel van „directeur van het museum” droeg, echter in het gemeente-archief zetelde, een toestand die tot einde 1940 (!) voortduurde. Van Asch van Wijck legde een verzameling aan van historisch maar ook van esthetisch belangrijke objecten. Dat hij, zoals hij zelf zegt in de in de aanhef geciteerde verklaring, zich vooral op de kunst der middeleeuwen richtte, neemt niet weg dat hij — gelukkig — ook voor de voorwerpen uit latere perioden een open oog had.

Moeilijk te begrijpen en zeer te betreuren is dat Van Asch van Wijck omstreeks 1827, wegens o.m. een „personele vete” — tenminste als wij de aantekeningen van de architect C. Kramm mogen geloven — afwijzend heeft beschikt, toen F. J. O. Boymans, de bekende verzamelaar, zijn belangrijke collectie schilderijen aan de stad aanbood, door welke weigering de gemeente Rotterdam in 1847 de eigenaar kon worden van de grondslag van haar thans wereldberoemde museum. Hierbij mag men echter niet uit het oog verliezen dat de burgemeester niet het aanleggen van een kunstmuseum bedoelde, maar van een verzameling die de geschiedenis der stad Utrecht illustreerde.

Ondertussen had Van Asch van Wijck zich wel bezig gehouden, of tenminste de opdracht ertoe gegeven, met het brengen van een zekere orde in de verscheidenheid der verzameling. Vier lokalen op de bovenverdieping van het stadhuis werden voor de opstelling gebruikt, waarvan twee kamers voor beeldhouwwerk, één voor tekeningen, één voor modellen en kaarten. Op het toegangsportaal tot deze afdeling werden verder enige schilderijen geëxposeerd; de overige — niet-historische schilderwerken — kwamen in depot.

Gemakkelijk zal de burgemeester het niet gehad hebben om eindelijk tot het resultaat te komen dat de *Utrechtsche Courant* van 31 augustus en 3 september 1838 kon mededelen:

KENNISGEVING

Burgemeester en Wethouderen der stad Utrecht brengen ter kennis der Ingezetenen, dat van nu voortaan des Woensdags van iedere week, (aan te vangen met Woensdag den 5. September aanstaande) van des middags half een tot twee ure, ten Stadhuize, voor een ieder, met uitzondering van kinderen beneden de 14 jaren, welke niet zullen worden toegelaten, zal te bezichtigen zijn, de verzameling van Oud Beeldwerk en andere Oudheden, Schilderijen en Teekeningen, meestal tot de stad Utrecht betrekking hebbende, en behoorende tot het Archief derzelve stad, mits zich vooraf voorziende van een bewijs van toegang, verkrijgbaar ter Secretarie dezer stad, en voorts betalende vijf en twintig cents voor den Catalogus der gedachte verzameling door elken bezigtiger, de Vrouwen daaronder niet begrepen. Utrecht den 27. Augustus 1838.

Op 1 september 1838 werden de opgestelde kunstwerken door leden van Gedeputeerde Staten bezocht, en op 5 september voor het publiek opengesteld. Opvallend is wel dat de bezoekers, behalve de „vrouwen”, verplicht waren de catalogus te kopen.

Hoewel burgemeester Van Asch van Wijck volgens zijn „beginselverklaring” slechts beoogde het in het licht stellen van de middeleeuwse kunst en het waarderen van de Nederlandse kunst, reikte zijn initiatief verder dan hij zelf vermoedde. Hij heeft reeds vroeg in de 19e eeuw de grondslag gelegd voor de uitbouw van een „museum” volgens de moderne begrippen. Vooreerst had hij een verzamelprogramma vastgesteld: alleen datgene dat op de geschiedenis en de kunst van de stad Utrecht betrekking heeft, kwam in aanmerking. Verder, hoewel blijkbaar geen visuele weergave van de inrichting bestaat, is uit de toen gepubliceerde catalogus en uit de woorden van Van Asch van Wijck duidelijk af te leiden dat hier, in tegenstelling tot de 19e eeuwse gewoonte, niet, althans naar inhoud en begrip, een „Oudheidkamer” of „Rariteitenkabinet” lukraak was aangelegd, maar op grond van het programma en van historisch inzicht een vrij homogeen aaneensluitend geheel was samengebracht. Jammer moet het evenwel genoemd worden dat men enkel aan verzamelen dacht, zonder daarbij de herkomst der voorwerpen en andere belangrijke gegevens te noteren, terwijl evenmin sprake was van het aanleggen van een nauwkeurige inventaris der kunstwerken.

De eerste editie van de catalogus, die in 1838 verscheen, kreeg als titel *Verzameling van Oud Beeldwerk en andere Oudheden, Teekeningen en Schilderijen, meestal tot de Stad Utrecht betrekking hebbende, behoorende tot het Archief derzelve stad*. Het is een eenvoudige, gedrukte lijst van 18 pagina's, die in een oplage van 500 exemplaren verscheen. De tentoongestelde voorwerpen worden erin opgesomd met een doorgaans uiterst summiere omschrijving, volgens hun aard in drie afdelingen verdeeld: Oud Beeldwerk en andere Oudheden met 31 nummers, (waarbij zonder nummer een verzameling gebakken vormstenen wordt vermeld), Schilderijen met 30, en Teekeningen, Kaarten, Platen met 59 nummers.

Tot de belangrijkste stukken die daarin vermeld worden, en nog steeds in museumbezit zijn, behoren: het schoorsteenfries met „Salomo's rechtspraak" uit de grote secretarie ten stadhuiuze, twee 12e-eeuwse kapitelen der St. Paulus abdij, de gepolychromeerd- zandstenen beelden van St. Maarten en vier Heiligen, het 12e-eeuwse reliëf met Johannes de Doper uit de St. Janskerk, de Jeruzalemvaarders van Jan van Scorel, een midden 17e-eeuws „Panorama van Utrecht" en de laat 16e-eeuwse „Voetwassing van Christus", beide door een onbekende Utrechtse meester, het „Gezicht op het Stadhuis" door Adriaan Honich. Verder worden een aantal prachtige tekeningen, voornamelijk stadsgezichten, vermeld waarbij als auteurs de namen van Herman Saftleven, Jan de Beyer, Jacob Versteegh en Pieter Saenredam voorkomen. Uit deze catalogus blijkt evenzeer dat het principieel vasthouden aan het verzamelprogramma en het beschouwen van het museum vanuit het standpunt van de historicus, dus als onderdeel van het archief, in het nadeel van de kunstwaarde der objecten uitviel: van de schilderijen, afkomstig uit de Tekenenacademie, werden slechts een paar als belangrijk voor de verzameling beschouwd, en in de catalogus opgenomen; de overige werden dus naar depot verwezen. Het was een „historisch museum", zoals het jaren later zal betiteld worden, waarin „kunst" op de tweede plaats kwam.

Was het een feit dat de gedrukte lijst wegens zijn te karige of onvolledige inlichtingen reeds in die tijd bekritiseerd werd, een feit is ook dat door deze publicatie een van de oudste catalogi in Nederland verscheen en dat het bezit aldus voor de openbaarheid was vastgelegd. Van een wetenschappelijke bewerking kon toen inderdaad nog geen sprake zijn; naast de zin hiervoor, hoewel de wetenschappelijke studie van de geschiedenis grote vorderingen had gemaakt, ontbraken de mogelijkheden onder de vorm van bevoegde personen, aangezien de wetenschappelijke beoefening van de kunstgeschiedenis nog in haar kinderschoenen stond. Dit vermindert zeer zeker niet de betekenis van deze publicatie — al zal Mr. S. Muller Fz. in 1878 hierover schrijven dat er niet veel goeds van valt te zeggen — als hulpmiddel voor de bezoekers en als vastlegging van het bezit.

De bijval, die deze editie genoot, was evenwel niet gering, getuige de tweede, onveranderde uitgave reeds in 1840. In de derde druk, vermoedelijk vóór 1846, zijn de afdelingen respectievelijk tot 48, 50 en 146 nummers opgelopen, doch de beschrijving en de gegevens zijn er niet rijker op geworden: zo b.v. vermeldt nr. 39 in afdeling I: *Een groep Beelden enz.* Verder zijn wel opgenomen o.a. de „Snippenvlucht" van Droochsloot en enkele kleine reliëfs.

Het mag wel als vaststaand worden aangenomen, dat buiten de in deze „catalogus" vermelde werken, zich nog een aantal stukken „in depot" bevonden, waarvan de conditie geen opstelling of het geldgebrek geen restauratie toeliet. Dit was vermoedelijk het geval met de zeer gehavende 14e-eeuwse graftombe van een lid der familie van Drakenborch, die in 1838 vanuit het bolwerk de Morgenster naar het stadhuis was overgebracht.

Ondertussen had burgemeester Van Asch van Wijck zich verzekerd van de daadwerkelijke medewerking van de Utrechtse publicist en historicus N. van der Monde, en deze zal, na het overlijden van de Burgemeester in 1843, ongetwijfeld de grootste zorg voor het museum hebben gedragen, samen met de zoon van de overleden stichter, Jhr. A. M. C. van Asch van Wijck. Deze beschrijft, zij het enige jaren later, in de *Kronijk van het historisch Gezelschap te Utrecht* (1848), de toenmalige opstelling en inrichting van archief en museum, waarvan enkele passages ter verduidelijking van de — toen reeds verbeterde — toestand:

In de eerste zaal, zijnde de opgang tot het archief, zijn langs de wanden gerangschikt oude gebakken steenen en ander beeld- en steenwerk. Onder de steenstukken verdienen het beeld van Hercules, gebeiteld in bremersteen, en dat van Johannes den dooper, vermoedelijk dagteekenende van de stichting der St. Janskerk in de 11e eeuw, bijzonder de aandacht van den oudheidkundige. Het overige steen- en houtwerk zijn meest allen voorstellingen van geestelijken aard.

In de daarop volgende zaal links zijn insgelijks onderscheidene overblijfsels van bouwkundige verzierselen, hout- en beeldwerk bewaard, meest van geestelijken aard. Onder deze voorwerpen munt vooral uit een relief, voorstellende Salomo's eerste regt, gebeiteld in bremersteen, zijnde het fries van den schoorsteenmantel, in de voormalige groote secretarie van het stadhuis. Dit gedenkstuk rust op twee kapiteelen, met basementen van de Byzantynsche orde, afkomstig uit de voormalige abdij van St. Paulus. Het zijn vooral deze kapittelen, die de algemeene bewondering van den bouwkundige afpersen. Ook vindt men alhier het beeld van St. Maarten, uit één stuk gebeiteld, en onder de gedenkwaardigheden twee schenkkannen waaraan zich historische herinneringen hechten.

Deze kamer leidt naar de groote zaal, lang $9\frac{1}{2}$ voet, breed $7\frac{1}{2}$ voet, alwaar de schilderijen en het overige merkwaardige bewaard worden en in welker midden eenige bekroonde stukken van de stads-teekenschool zijn ten toon gespreid. Onder de teekeningen, die ook hier in dezelfde lijsten vervat het gedeelte van een der wanden beslaat, munten vooral uit 17 gezigten der ruïne van de domkerk, in 1674 door den storm vernield, en 2 dito van de ruïne der St. Pieterskerk, allen geteekend door H. Saffleven.

1844 was een gelukkig jaar. De Gemeente kon, voor het bedrag van f 3,— (!), een groot aantal pijparden beeldjes en vormen, resten van een 15e-eeuwse Utrechtse kunstindustrie, aangetroffen in een „Scherbenlager” aan de wal bij de Tolsteegpoort, voor het museum aankopen. Verder kwam er, na het voltooiën van het achterste gedeelte van het stadhuis, voor de collectie een verruiming door het toevoegen van een grote zaal waarin de schilderijen en de modellen werden ondergebracht. In de twee kleine achterkamers, als magazijn gebruikt, werden de verzamelingen glaswerk, munten en penningen ondergebracht.

Deze uitbreiding maakte een nieuwe catalogus noodzakelijk, die vermoedelijk in 1847 verscheen. Waar de indeling iets gewijzigd werd, en het aantal nummers verhoogd tot een totaal van 248, bleef de redactie, zonder auteursnaam, op enkele kleine aanvullingen na praktisch dezelfde.

In hetzelfde jaar 1847 werd ook de collectie Romeinse en Germaanse oudheden, die het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen” (P.U.G.) had aangelegd, naar het stadhuis overgebracht, met de bedoeling deze voorwerpen aan het publiek te tonen, in aansluiting met de reeds bestaande stedelijke verzameling, doch onder eigen beheer en verantwoordelijkheid van het Genootschap, wat nog tot op heden het geval is. De verzameling werd in een der kamers ondergebracht, maar bleef voorlopig voor de museumbezoekers ontoegankelijk.

Ondertussen had een wethouder, Mr. J. Hinlopen, de grondslag gelegd voor de muntenverzameling. Volgens de notulen van Burgemeester en Wethouders van 13 oktober 1851 was deze magistraat reeds in 1846 op eigen initiatief, weliswaar door het College goedgekeurd, hiermede begonnen.

In 1851 werd hij officieel gemachtigd zich met de verdere uitbreiding van deze collectie bezig te houden waartoe aankopen en schenkingen in belangrijke mate hebben bijgedragen. Nadien heeft Jhr. Mr. L. C. Hora Siccama de zorg ervan overgenomen, en gaf het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap” de in zijn bezit zijnde bisschoppelijke munten in bruikleen, waardoor, met latere aanvullingen, een praktisch volledig overzicht der munten van de Utrechtse bisschoppen werd verkregen.

In 1853 bleek wederom een herdruk van de catalogus noodzakelijk, die evenwel bij gebrek aan een degelijk bewerker, in zijn onveranderde vorm werd uitgegeven, hetgeen opnieuw omstreeks 1860 gebeurde.

Hoewel Van Asch van Wijck bij herhaling had aangedrongen nauwkeurig erop te letten, dat geen voorwerpen met historische of artistieke betekenis voor de stad zouden verloren gaan, werd na zijn dood weinig aandacht aan deze woorden geschonken. Zeer illustratief is het feit dat de resten van de gevel van het oude stadhuis, na eerst in een steenhouwerij te zijn terecht gekomen, later voor het museum werden aangekocht, doch pas in 1857 werden herkend als fragmenten van de 16e-eeuwse stadhuisbouw.

Het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap” organiseerde in 1857 in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht een „Tentoonstelling van voor Nederland belangrijke oudheden en merkwaardigheden in de stad en provincie Utrecht bewaard”, waaraan de gemeente haar medewerking verleende door het uitleen van bijv. een aantal haardstenen, een houten beeld van de Man Job, een zilveren trompet en twee tinnen schenkkannen.

Het beheer van het „museum” zal ongetwijfeld op bepaalde tijden aanleiding hebben gegeven tot moeilijkheden door het ontbreken van een bevoegde zowel als geïnteresseerde leider. Pas op 6 februari 1862 werd de heer Boers, die ondertussen opgeklommen was tot chef der secretarie en in die kwaliteit zeker geen tijd aan het „museum” kon besteden, op-

gevolgd door de eerste archivaris Mr. J. W. L. Raven, die tevens de zorg voor de collectie oudheden kreeg. Doch deze functionaris werd door de eigenlijke archiefbezigheden en andere problemen zodanig in beslag genomen, dat hij, alle goede wil ten spijt, gedwongen was de kunstwerken te verwaarlozen. Niettemin bleven de schenkingen en aankopen, waarvoor sinds 1854 een jaarlijks bedrag van f 400,— was uitgetrokken, het bezit vermeerderen.

Tot de belangrijkste aanwinsten van deze jaren behoort het bekende „Utrechtse Poppenhuis”, dat in 1866 door de toenmalige eigenares, Mevrouw Pipersberg, geboren Holtzhey, aan de Gemeente ter plaatsing in het museum werd geschonken. Vele andere voorwerpen werden op alle mogelijke plaatsen, zelfs op de binnenplaats van het stadhuis en in het stadstimmerhuis, opgestapeld.

Het bloeiende „Genootschap Kunstliefde” vierde in 1876 zijn 70-jarig bestaan. Ondertussen had het een niet onbelangrijk bezit aan schilderijen en tekeningen verworven, die men aan het publiek wilde tonen in een speciaal schilderijmuseum. Om dit museum zo belangrijk mogelijk te maken, werd aan het stadsbestuur gevraagd of dit bereid was alle op het stadhuis aanwezige schilderijen met kunstwaarde in bruikleen te geven, daarbij ook die van de tekenacademie, waarvan er toch slechts een tiental in de nieuwe catalogus-editie van ca. 1870 waren opgenomen.

Op 2 mei 1872 sloot de Gemeente met het bestuur van het Genootschap een overeenkomst, waarbij 55 schilderijen, twee jaar later aangevuld met nog 8 stuks, uit stadsbezit voor onbepaalde tijd aan het nieuwe museum werden afgestaan. Aldus verhuisden de schilderijen, voor de zoveelste keer, thans naar het gebouw van Kunsten en Wetenschappen, waar „Kunstliefde” in enkele zalen zijn collectie kon onderbrengen en deze op 5 februari 1873 openstellen. Sinds die datum waren de „Jeruzalemvvaarders” van Scorel, en vele andere werken als „Paulus voor Agrippa” door Hendrik Bloemaert, de „Pastorale” van Jan van Bijlert, Droochsloot's „Zeven werken van Barmhartigheid” en „Snippenvlucht”, het oude „Stadhuis” van Adriaan Honich, de „Dood van Seneca” door Gerard van Honthorst, „Orpheus en de dieren” van Roelant Saverij, de „Zeehaven met de Utrechtse Mariakerk” door Anthonie van Beerstraten, de op Hiëronimus Bosch gecopieerde „Verzoeking van St. Antonius”, de „Dom na de ramp van 1674” door Johan van Kessel, daar te bewonderen. In 1885 verscheen een zeer degelijke catalogus dezer collectie door Mr. A. D. de Vries en Dr. A. Bredius, die nog steeds van groot belang is als bron voor de kennis dezer schilderijen en om zijn wetenschappelijke kwaliteiten.

Mr. S. Muller Fz. werd op 1 februari 1874 in de functie van archivaris aangesteld — hij was toen 26 jaar — en daar het museum steeds onderdeel van het archief bleef, voerde hij tevens het beheer over de verzameling oudheden. Bovendien cumuleerde hij nog andere functies, als die van rijksarchivaris (hetgeen later een afzonderlijke functie zal

worden) en voorzitter of bestuurslid van een aantal commissies, genootschappen, enz. Voor de ontwikkeling en de groei van het museum is hij, chronologisch gezien, de tweede figuur van groot belang. Veertig jaar nadat Van Asch van Wijck de basis had gelegd, stelde hij zich ten doel het bezit te ordenen, een behoorlijke opstelling eraan te geven, en door beredeneerde uitbreiding en systematische beschrijving der collectie, het museum volgens zijn inzicht op principieel-nieuwe wegen te leiden.

Mr. Muller bezat een onuitputtelijke energie en, afgaande op al de activiteiten, die hij gaarne en uitvoerig in het voorwoord der door hem uitgegeven catalogi beschrijft, kon hij zich met vele zaken gelijktijdig bezighouden. Verder was hij een wilskrachtige persoonlijkheid, een lastig mens — er wordt zelfs van een „potentaat” en „tiran” gesproken, doch ook over zijn verborgen, goed hart — die niemand naast, noch minder boven zich duldde. Er zijn bewijzen dat het Gemeentebestuur hem in de meeste aangelegenheden, die met archief en museum te maken hadden, de vrije hand liet. Het is aan zijn werkkraft en zijn hardnekkige ijver te danken dat archief en museum een nieuwe toekomst tegemoet gingen.

Toen Mr. Muller in dienst trad, waren er enige hulpkrachten voor het archief, annex museum aanwezig. Door het schilderijenverlies enerzijds, en anderzijds door toename van voorwerpen die enkel konden worden opgestapeld in ongeschikte ruimten, was het museum een vrij ordeloze chaos geworden. Hierin heeft Mr. Muller op een doortastende wijze orde geschapen. De zalen werden tijdelijk gesloten, ontruimd en opgeknapt. Een aantal kaarten en stadsgezichten, waaronder de tekeningen van Pieter Saenredam, werden overgeheveld naar de topografische atlas, waardoor de kunstverzameling wel aan ruimte won, maar in esthetisch opzicht een groot verlies leed.

Op 18 januari 1875 kon het museum, waarvan het aantal voorwerpen ondertussen dertig maal groter was geworden, heropend worden, met drie zalen sculptuur, twee zalen voor modellen, tekeningen en munten, en een grote zaal met varia. Aan het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap”, waarmee reeds in 1874 een afspraak voor uitwisseling, onder vorm van bruikleen, van een aantal, meer specifiek tot de eigen collectie behorende voorwerpen was gesloten, werd een andere zaal afgestaan, waardoor deze collectie ook voor het publiek kon worden open gesteld. Met trots kon de archivaris in het jaarverslag schrijven dat in dat jaar, op 10 september, het H.M. de Koningin behaagd had zijn museum met een bezoek te vereren.

In 1875 en 1876 organiseerde Mr. Muller een uitgebreide speurtocht door het stadhuis, kerken, liefdadige instellingen en openbare gebouwen; overal werden de aangetroffen kunst- en historische voorwerpen in bruikleen gevraagd, en zodoende gered, terwijl een deel ervan geleidelijk in gemeentebezit is overgegaan.

Op allerhande wijzen probeerde de archivaris verder meer over de voor-

werpen te weten te komen, door onderzoek van losse notities, door onder-
vragen van schenkers en andere particulieren, die echter niet steeds even
betrouwbare antwoorden opleverden. Maar de uiteindelijke verzamelde
gegevens bleken de archivaris wel voldoende om samengebracht te worden
in een catalogus, veel uitvoeriger dan de tot dan uitgegeven bescheiden
druksels. Dit resulteerde in de publicatie van 1878: *Catalogus van het
Museum van Oudheden*, waarin 2144 nummers worden opgegeven. Van
de voornaamste nieuwe stukken kunnen vermeld worden: het inmiddels
gerestaureerde grafmonument van een ridder der familie Drakenborch,
het eikehouten beeld van St. Martinus, het *Passionaal* uit het Klooster Beth-
lehem, de vier koperen platen met namen en merktekens van het Utrechtse
goudsmedengilde, fragmenten van het „Huis van Keizer Karel”, twee
palmhouten beeldjes uit de 18e eeuw, die de burgemeesters van Utrecht
voorstellen, naast een grote collectie munten, zegels, haardplaten, en
aardewerk.

Door zijn ordening volgens de aard en het gebruik van het voorwerp,
door zijn schat aan wetenschappelijke, historische en archivalische ge-
gevens, die in de druk van 1904 grotendeels ongewijzigd, en zelfs in de
uitgave van 1928 nog werden gebruikt, blijft deze catalogus de basis
voor onze huidige kennis van een groot aantal museumstukken. Men kan
hem onnauwkeurigheden, vergissingen en fouten, o.a. in de datering,
verwijten, voor die tijd was het werkelijk een prestatie, gezien de toen-
malige stand der kunsthistorische vorsing.

Het is alleen te betreuren dat Mr. Muller, die weliswaar in het voorwoord
tot deze catalogus het gemis van een degelijke inventaris aanvoelt, niet het
initiatief heeft genomen om deze thans zo onmisbare teboekstelling aan
te leggen, en zich beperkte tot het in catalogusvorm vastleggen van het
museumbezit.

Het *Reglement op het bezoek van het Stedelijk Museum van Oudheden
te Utrecht*, dat in de catalogus is afgedrukt, bepaalt o.m. wat nu wel
vreemd lijkt, dat de conciërge van het stadhuis alle bezoekers zal be-
geleiden en verantwoordelijk is voor eventuele beschadiging der voor-
werpen.

In 1883 legateerde Jhr. H. W. Bosch van Drakesteyn van Oud-Amelis-
weerd zijn uitgebreide collectie Romeinse en Frankische Oudheden aan de
Gemeente Utrecht, waardoor o.m. de reeds bestaande afdeling munten
in hoge mate werd uitgebreid.

Wat de expositieruimte betreft, kwam weer enig soelaas in 1884, toen
door de ontruiming van het archief, dat overgebracht werd naar het
huidige gebouw op de Drift, een grote zaal ter beschikking van het
museum werd gesteld. Maar gezien de regelmatige toename van het bezit
was dit nog onvoldoende. Bovendien lag het museum moeilijk, was het
lastig te bereiken en, zoals Mr. Muller zelf schrijft, deed de opstelling
meer aan een pakhuis dan aan een geordende verzameling denken. Hoe
deze toegang en opstelling waren, is bewaard gebleven in een reeks
aquarellen van A. Grolman (zie afb. I-IV), alle gedateerd uit 1889, thans

in de Topografische Atlas (Gemeente-archief). Waar het deze aan kunstwaarde ontbreekt, is hun documentair belang des te groter. Op het eerste gezicht lijken de zalen, in de 19e-eeuwse trant, ordeloos en propvol. Bij nader toezien echter, is in deze opeenstapeling van voorwerpen — een drang om „veel” te tonen in een veel te beperkte ruimte en zodoende een beetje romantisch-19e-eeuws aandoend — een logische orde en groepering duidelijk aan te wijzen, uiting van een systematische geest. Ook aan de verzekering der museumstukken tegen brand werd gedacht. In het *Verslag* over het jaar 1889 schrijft Mr. Muller het volgende:

De uitvoering van het besluit van den gemeenteraad tot verzekering van het museum tegen brandschade, eischte allerlei tijdrovende werkzaamheden. Vijf deskundigen, door den archivaris voorgesteld, hebben de verschillende soorten van voorwerpen stuk voor stuk gewaardeerd;... Het resultaat van dit geheele tijdroovende werk, dat eerst tegen het einde van het jaar gereed kwam, was, dat het museum voor f 67,763.30 à 1.25 % 's jaars verzekerd is bij de Utrechtsche algemeene brandwaarborgmaatschappij.

Een gelukkige gelegenheid tot verbetering bood de aankoop door de Gemeente, in 1888, van het buitengoed „Hoogeland”, dat in 1825 door architect Suys voor Jhr. W. E. Ram was gebouwd (zie afb. V). Op 25 april 1889 besloot de gemeenteraad het museum in dit gebouw onder te brengen. De oude museumzalen op het stadhuis werden gesloten, en de inhoud volledig overgebracht naar hun nieuwe onderkomen, dat, hersteld en aangepast aan zijn nieuwe functie, op 4 juni 1891 werd geopend. Deze dag was ongetwijfeld een triomf voor de archivaris, tevens een mijlpaal in de museale ontwikkeling van de toen reeds zeer aanzienlijke Utrechtse collectie, zij het dat hier de schilderijen nog steeds ontbraken. Op de begane grond werden een aantal stukken verenigd, die door hun gewicht, aantal of kwaliteit niet pasten op de verdieping, maar toch in een zodanige schikking dat de chronologie der voorwerpen en hun aard werden gerespecteerd. Verschillende grote voorwerpen, zoals grafmonumenten, consoles e.d. werden in de muren vastgezet. De twee kapitelen uit de Paulusabdij droegen de grote boog in de doorgang naar de „koepel”, die als ruimte voor middeleeuwse kerkelijke kunst diende, waar o.a. het grafmonument van Drakenborch, de vijf stenen Heiligenbeelden uit de Dom, en fragmenten van glasramen waren opgesteld. Daarop volgden overblijfselen van middeleeuwse en renaissance huizen, met o.a. een serie schoorsteenfriezen, terwijl de gevelstenen in de kelders werden ondergebracht. Op de verdieping waren in twee kleine kabinetten een aantal topografische schilderijen van mindere kwaliteit gehangen. Over de Saenredamtekeningen zegt Mr. Muller in de *Gids door het Stedelijk Museum van Oudheden te Utrecht*, die hij in 1892 reeds liet verschijnen, dat ze voorlopig, wegens ruimtegebrek, naar het archief waren overgebracht; het was zijn bedoeling deze terug te halen naar het museum. Het is te betreuren dat dit nooit is geschied. Het belangrijkste dat Mr. Muller hier verwezenlijkte, was het inrichten

van vijf stijlkamers om met authentieke stukken een idee te geven van vroegere huisinrichting, zij het nog niet helemaal stijlzuiver en compleet gemeubeld: er waren een gotische kamer, een kamer uit het begin en een van het einde der 17e eeuw, een uit het midden en een van het einde der 18e eeuw (zie afb. VI-VII). Van deze laatste was de betimmering met zijdebespanning, daterend van 1791, in 1889 verworven uit het aan het Janskerkhof gelegen huis van douairière Bosch. Bepaalde „woonruimten” waren door een overvloed aan opgestelde secundaire voorwerpen, als pijp-aarden beeldjes en Jacobakannetjes, overladen. Het poppenhuis was toen in de begin 18e-eeuwse kamer te zien. Op de bovenste verdieping waren tenslotte nog een aantal modellen ondergebracht. Ook de collectie van het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap” was meeverhuisd en kreeg gelijkvloers twee kamers toegewezen.

In zijn *Gids* vertelt de auteur bij de beschrijving dezer kamers in een wat zichzelf ophemelende en hoogdravende stijl over alle moeilijkheden, die hij ondervond, over de initiatieven die hij nam om tot het resultaat te komen, zoals dit in de illustraties van bedoelde gids is afgebeeld. Het was zijn bedoeling, zoals hij tot slot in zijn *Gids* schrijft, het museum *te herscheppen van eene halfvergetene curiositeit in eene waarlijk populaire gelegenheid tot uitbreiding onzer kennis en tot oefening van den smaak.*

Zijn tijdgenoten stonden zeker vol waardering voor deze prestatie, en hoewel de beschrijving van *Een bezoek aan het Stedelijk Museum* in het weekblad *Eigen Haard* van 7 maart 1896 nogal romantisch klinkt, toch worden de inrichting en het opzet geapprecieerd en verklaard in de geest van Mr. Muller's bedoeling. Ook buitenlanders, die het museum bezochten, staan vol bewondering, en vermelden in hun reisbeschrijvingen het poppenhuis als een zeldzaam kunstwerk. Het jaarverslag van 1899 geeft ook enige inlichtingen over de toenmalige conservatie en restauratie, in zoverre deze werden toegepast. Als schilderijenrestaurateur fungeerde M. J. P. Hanau, een vrij bekend Utrechts portretschilder, die in dat jaar o.a. de geschilderde vleugels van het orgel der St. Jacobskerk behandelde, evenals twee portretten van Jan van Wijckersloot. Verder vertelt Mr. Muller: *De gouden en zilveren munten, die nog altijd bedekt waren met het vuil, dat zich daaraan gehecht had in de beurzen en zakken onzer voorvaderen, werden met zeepwater behoorlijk gereinigd; voor de koperen munten scheen deze behandeling minder gewenscht.*

In 1899 werd het gemeentelijk kunstbezit plotseling verrijkt met een legaat van douairière Ram-baronesse van Heeckeren van Brandsenburg, dat bestond uit 21 schilderijen, overwegend van Franse romantische meesters; zij had echter uitdrukkelijk bepaald dat deze schilderijen op „Hoogeland” moesten geplaatst worden. Hier ontbrak evenwel de ruimte om deze doeken te exposeren. Er werden plannen gemaakt om enige zalen aan te bouwen. Daaruit groeide de idee het Museum van Oudheden in een grotere uitbouw te verenigen met het schilderijmuseum van „Kunstliefde”, dat toch een vrij ongelukkig onderkomen had ge-

vonden in het gebouw van Kunsten en Wetenschappen en waarvan het bestuur reeds herhaaldelijk om betere lokalen had gevraagd. In het jaarverslag over het archief van 1899 valt voor het eerst het begrip „Centraal Museum” voor de Utrechtse Kunst. De directeur van Gemeentewerken ontwierp plannen, die „Hoogeland” aanzienlijk zouden uitbreiden, doch niet werden uitgevoerd. Vanaf 1901 voerde het College verdere besprekingen aangaande de uitbreiding van het museum met allen, o.a. de Aartsbisschop van Utrecht, die in een centralisatie der musea geïnteresseerd waren, doch het bleef bij overwegen en bespreken.

De onvermoeibare archivaris had zich ondertussen, met zijn medewerkers, geworpen op de samenstelling van een nieuwe catalogus: de editie van 1878 was verouderd en niet meer bij, door de 1500 nieuwe aanwinsten die sedertdien waren verkregen. Bovendien had hij de indeling van zijn eerste catalogus kritisch beschouwd en, zich mengend in een controverse, die toentertijd bij de inrichting der musea nogal wat stof deed opwaaien, kwam hij tot het besluit dat een nieuwe hoofdingeling volgens de aard van het materiaal, niet meer volgens de aard en het gebruik van de voorwerpen zoals in 1878, noodzakelijk was. In de Inleiding tot de *Catalogus van het Museum van Oudheden*, gepubliceerd in 1904, omschrijft Mr. Muller zeer uitvoerig de redenen waarom hij de historische grondslag van 1878, voor de indeling van de catalogus heeft verlaten om de kunstindustrie als nieuwe basis aan te houden. De nieuwe publicatie nam evenwel de meeste beschrijvingen der voorwerpen onveranderd over, weliswaar aangevuld met meer gegevens en met de laatste aanwinsten, die Mr. Muller eenmaal per jaar op „Hoogeland” ging beschrijven. Het aantal catalogusnummers werd tot 3444 opgevoerd, waarbij vooral de verzamelingen zegelstempels, munten en penningen waren aangevuld. Als belangrijke aanwinsten komen voor: de figuren van het Heilige Graf uit Oostbroek, geschonken door Mr. G. H. L. baron van Boetzelaar; een aantal bij opgravingen op het Domein aan het licht gekomen beeldhouwfragmenten van de (gesloopte) St. Salvatorskerk, geschonken door de heer H. van Dijk; de eikehouten archieffkast uit de Dom en de orgelgalerij der Buurkerk, bruiklenen van de Kerkvoogden der Nederduits-Hervormde Gemeente; de grote Lodewijk-XIV-schoorsteenmantel met in reliëf de voorstelling van „Pluto rooft Proserpina”, geschenk van de Utrechtse notarissen; de portretbuste van Artus Quellinus door Rombout Verhulst, bruikleen van het Kerkbestuur der Oud R.K. Kerk van St. Gertrudis; twee gekleurde tekeningen op perkament door Joost van Attevelt, voorstellende twee burgemeesters, twee oudermannen en vier geharnaste Utrechtse burgers, welke werden teruggekocht uit een particuliere collectie. De schilderijen van het legaat Ram werden niet vermeld, aangezien zij voor Utrecht geen topografische of historische betekenis hadden.

Het grote aantal geschenken en bruiklenen, waarbij zeer belangrijke stukken, bewijst dat de speurtochten en bemoeienissen van Mr. Muller niet zonder resultaat gebleven waren. En dank zij de grote beschikbare

ruimte in „Hoogeland” kon hij bepaalde voorwerpen beter exposeren, zoals bijv. de unieke 14e-eeuwse mozaïekvloer uit een claustraal huis der St. Janskerk, die in zijn geheel (althans voor zover hij in het museum aanwezig was) werd opgesteld. Het *Supplement* dat in de editie van 1878 een aantal geëxposeerde tekeningen vermeldde, werd weggelaten daar bedoelde tekeningen wegens conservatieredenen in de portefeuilles van het archief verdwenen, en zodoende voorgoed (?) — hoewel dit niet Mullers intentie was — uit het Museum vertrokken.

Het aantal gipsafgietsels van belangwekkende sculpturen en architecturale versieringen „in situ”, o.a. van de Utrechtse kerken, was vermeerderd, hiermede nogmaals duidelijk aantonend dat niet esthetische, doch historische overwegingen de gehele vorm van museum en catalogus bepaalden. Toch wist Mr. Muller, hoezeer hij ook van zichzelf overtuigd was, dat zijn catalogus zwakke plaatsen vertoonde, bijv. in de datering, vooral van beeldhouwwerk, en in materiaalbepalingen. Hij bleek zich ervan bewust te zijn, dat in de musea de esthetische aspecten meer en meer gingen meespreken, tegenover dewelke hij als historicus wat onwennig scheen te staan. Op het einde van zijn Inleiding roept hij dan ook de clementie van de lezers in.

Het *Reglement op het Museum der Gemeente Utrecht* in 1878 slechts 5 artikelen bevattend, werd aanzienlijk uitgebreid, o.m. met voorschriften betreffende het kopiëren en natekenen van museumstukken en het bewaren van de orde. De verantwoordelijkheid van de conciërge (en bewakers) voor de beschadiging der voorwerpen is weggelaten; daarentegen werd ingevoegd dat kinderen onder de acht jaar niet toegelaten worden; stokken, regenschermen en andere gevaarlijke voorwerpen dienen te worden afgegeven bij de entree; het wordt verboden de voorwerpen aan te raken.

Het „Genootschap Kunstliefde”, dat dus nog steeds een aantal schilderijen der Gemeente in beheer had en ook met ruimteproblemen had te kampen, kon in 1905 verhuizen naar een groot huis, gelegen aan de Oude Gracht bij de Jacobsbrug, dat geschonken was door Mej. M. C. Boellaard en speciaal als schilderijmuseum werd ingericht. Dat dit zeker niet de oplossing der ruimteproblemen en een naar onze smaak esthetische opstelling meebracht, bewijzen de foto's (zie afb. VIII) van het interieur.

De ontoereikendheid der ruimte werd in 1909 weer dringend aan de orde gesteld door het Aartsbisshoppelijk Museum, dat tot Burgemeester en Wethouders het verzoek richtte zijn verzameling te mogen onderbrengen in het voormalige St. Catharijneklooster, vlak naast de Kathedraal in de Lange Nieuwstraat. Meteen werd onderzocht of dit gebouw niet de gewenste oplossing voor een centraal museum zou bieden, doch de omringende particuliere huizen vormden een te brandgevaarlijke ligging. Daarop stelde Mr. Muller het voormalige St. Agnietenklooster voor, daterend uit het begin der 16e eeuw; hij had vergevorderde plannen voor het stichten van een centraliserend museum klaar in 1911.

In dit zelfde jaar kreeg het Gemeentebestuur nog een tweede aansporing in de richting van een nieuw gebouw: wegens financiële moeilijkheden, waarin de Gemeente niet meende tegemoet te kunnen treden, zag het „Genootschap Kunstliefde” zich verplicht alle schilderijen uit het bruikleen aan de Gemeente terug te geven. De vier portretreksen van Van Scorel werden naar „Hoogeland”, Wappers’ „Beleg van Leiden” naar het stadhuis overgebracht, de overige schilderijen zo goed en zo kwaad het kon in een lokaal aan de Zuilenstraat opgeborgen.

Nog vijf jaar zou het „plan-Muller” door besprekingen en commissievergaderingen worden gesleept, tot het eindelijk zijn beslag kreeg en op 20 januari 1916 door de Gemeenteraad werd aangenomen. Een maand later werd met de directie van het Aartsbisschoppelijk Museum een accord gesloten met voor deze stichting zeer gunstige voorwaarden, over het onderbrengen van hare collectie in het nieuwe gebouw.

Tot museumbouwmeester werd architect F. J. Nieuwenhuis aangesteld. Onder zijn leiding werden de dubbelkapel van het oude gebouw gerestaureerd, in de refter grotere ramen en een zalenindeling aangebracht, en de plannen uitgewerkt voor het bouwen van een vleugel langs de Agnietenstraat en een langs het Nicolaaskerkhof.

„Hoogeland” werd plotseling op 7 mei 1918 als museum gesloten en meteen ontruimd; de Gemeente had de directie van Staatsbosbeheer verplicht haar zetel, in een gemeente-eigendom, te verlaten, en moest derhalve zorgen voor een nieuw onderdak, waarvoor blijkbaar uitsluitend, als hiervoor geschikt, het museum kon worden gevonden. Voor de zoveelste keer werden de kunstwerken, in der haast, naar elders overgebracht: in de St. Nicolaaskerk, in het gebouw van Kunsten en Wetenschappen, op de zolder van de conciërgewoning van het Rijksarchief, en in enige reeds voltooide ruimten van het nieuwe museum in de Agnietenstraat.

Het steeds aangroeiende kunstbezit der Gemeente werd in 1918 nogmaals vermeerderd door de aankoop op 28 juni, voor het ook toen vrij lage bedrag van f 36.000,—, van 63 oude schilderijen, eigendom van het „Genootschap Kunstliefde”, dat in financiële moeilijkheden verkeerde; de 19e-eeuwse werken, waarop de Gemeente geen prijs stelde werden in 1920 geveild. Bij deze aanwinsten behoren o.a.: Abraham Bloemaert’s „Aanbidding der Wijzen” en „Latona en de Lycische boeren”; „Heraclitus en Democritus” van Jan van Bijlert; een „Stilleven met vissen” van Jacob Gillig; „de Duiventil” van Charles de Hooch; een „Vrouwsportret” van Cornelis Jonson van Ceulen; Nicolaas Knupfer’s „Huwelijk van Tobias en Sara”; het „Portret van Margareta van Mansvelt-van Dompelaar” door Paulus Moreelse; een „Landschap” van Herman Saftleven; „Orpheus en de dieren” en het grote „Bloemenstuk” van Roelant Savery; van Joachim Wtewael „Portret van zijn vrouw”, „Zelfportret” en de „Groentenvrouw”; de 15e-eeuwse Memorietafel van de heer Raes van Haemstede. Uit deze opsomming slechts der kapitale werken, blijkt duidelijk hoe belangrijk deze aankoop voor het Utrechtse kunstbezit is geweest.

Ondertussen hield Mr. Muller, die reeds in 1917 een kunsthistorica, Jkvr. Dr. C. H. de Jonge, bij zijn personeel telde, beschouwingen over het beheer van archief en museum. Hoezeer hij op het archief was afgestemd, wellicht onbewust het hem aan het hart liggend museum als „voltooid” beschouwend, blijkt uit zijn ideeën, die het zeker de moeite loont, ter vergelijking met de huidige, uit het *Verslag van den toestand der Gemeente Utrecht in 1918* te citeren: *Voor het museum zou het zeker wenschelijk geweest zijn, voor het beheer daarvan een geschoolden kunsthistoricus aan te stellen. Maar zulk eene aanstelling zou hare bedenkelijke zijde gehad hebben. Immers als men dit doen wil en eene wezenlijk geschikte kracht op den duur aan het museum wil verbinden, dan zal men daarvoor een behoorlijk tractement moeten uittrekken. En daartoe bestaat in normalen toestand niet veel aanleiding, omdat er voor eenen directeur niet aanstands vast werk te vinden schijnt. ... Men zal willen opmerken, dat geregeld werk hier ook niet noodig is, omdat geen enkel museum-directeur ten onzent (en naar ik meen ook buitenslands) eigenlijk geregeld werk heeft; de heeren hebben geene vaste bezigheid en zelfs geene vaste bureau-uren. Wel houden zij zich natuurlijk bezig met de beschrijving hunner collecties; maar als die eenmaal afgevoerd is, is er voor hen, buiten het loopende werk en toevallig voorkomende zaken, eigenlijk geene andere werkzaamheid meer dan het aankopen voor de collecties. Zeker is dit eene zorg, ... maar voor een museum als het Utrechtsche heeft juist dit werk niet veel te beteekenen.*

Op 31 december 1918 trad Mr. Muller af; hij werd op 1 januari 1919 door Dr. W. C. Schuylenburg opgevolgd als gemeente-archivaris, die tevens de nieuwe titel van Directeur van het Centraal Museum kreeg. Deze was in tal van opzichten de antipode van Muller: een bescheiden, hoffelijk, correct en rustig man, die weinig van zich deed spreken, maar gesloten en gereserveerd in stilte hard werkte. Hij was overtuigd van zijn eigen beperktheid, en streefde er vooral naar, ook als archivaris, de door zijn voorgangers verkregen resultaten verder uit te diepen, te consolideren, te verbeteren en aan te vullen waar dit nodig bleek. Zelf historicus, zag Dr. Schuylenburg er meer heil in het beheer van het museum hoofdzakelijk in handen te geven van de kunsthistorica, Jkvr. de Jonge, die een jaar nadien tot conservatrice werd benoemd. Aan Mr. Muller evenwel bleef, omdat hij toch de gehele organisatie in handen had, de taak zich met de bouw en de inrichting van het nieuwe museum bezig te houden. Het financieel beheer echter werd liever aan zijn opvolger overgelaten. Na enige vertraging door de eerste wereldoorlog kwam de restauratie van het Agnietenklooster klaar in 1918, de nieuwbouw met zijn 30 zalen een jaar later, doch wegens verdere bouwplannen, die dan toch weer niet doorgingen, kon men pas in 1920 met de inrichting en de opstelling beginnen.

In dit nieuwe gebouw moest heel wat worden ondergebracht: de gehele collectie „oudheden” van de Gemeente, de stijlkamers, het van „Kunst-liefde” teruggekomen schilderijenbruikleen, de van ditzelfde Genoot-

schap aangekochte schilderijen, het Aartsbisschoppelijk Museum en een gedeelte van de archeologische verzamelingen van het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap”. Aldus was Mr. Mullers idee van „centraal” museum wel enigszins verwezenlijkt. De grote vergissing die begaan werd, en dat niet alleen door de geleerde archivaris, was dat bij de nieuwbouw geen rekening werd gehouden met de aanwinsten die in de loop der komende jaren het museum zouden verrijken, met de mogelijkheid later nog een uitbreiding van het bouwvolume te realiseren, met de voor het groeiend administratief en wetenschappelijk beheer der verzamelingen benodigde werkkamers en werkplaatsen, en met het, eveneens toenemend aantal stukken dat niet kan of kon geëxposeerd worden en derhalve in depot moet worden ondergebracht.

Alle zalen, op één werkkamer en een paar kleinere ruimten na, zelfs de hal, werden als expositieruimte voor de permanente collecties gebruikt, en ook zoals de foto's tonen, ondanks een zekere selectie, vrij overvol gevuld. Voor depot bruikbare kelders bezat het gebouw niet; deze zijn pas in de oorlogsjaren ingericht. Bij het maken der plannen van de nieuwbouw dacht men waarschijnlijk dat het museum nu toch wel groot genoeg was, en werd geen rekening gehouden met door normale aanwas der collectie later noodzakelijke vergroting, die dan, zoals in de laatste jaren werd vastgesteld, problemen zou oproepen als bruikbaarheid van het bestaande complex, ruimteverdeling, bereikbaarheid, brandbestrijding, inrichting, en behoud van de sfeer van het oude klooster en naburige St. Nicolaaskerk.

Ondanks deze gebreken, die in het begin dezer eeuw minder opvielen dan een paar onpraktische interieursoplossingen, was het gebouw een hele realisatie. Opgetrokken in een bescheiden neogotiserende stijl — in dezelfde tijd ontwierp architect Rietveld het Schröderhuis — was het de bekroning op Mr. Mullers onaflaatbare activiteiten en streven naar een verantwoord geheel. Voor de stijklkamers waren op de betimmeringen en meubelen afgemeten ruimten voorzien, terwijl de overige zalen zich door hun afmetingen tot het opstellen van elke soort voorwerpen leenden (afb. XIX en XX).

Als adviseur bij de opstelling en inrichting bewees Prof. Dr. W. Vogel-sang grote diensten. Mullers temperament speelde evenwel ook bij de inrichting der zalen een rol, zodat de adviseur zich op een bepaald ogenblik terugtrok. De 43 zalen waren als volgt verdeeld: acht, waaronder de kapel, voor het Aartsbisschoppelijk Museum, de „kloosterkeuken” voor het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap” (afb. XI), en 34 zalen voor de verzamelingen der Gemeente, de „moderne” afdeling inbegrepen.

1 augustus 1921 was voor Mr. Muller de triomfdag waarop het nieuwe museum werd geopend. Van bepaalde zijden, die met de vroegere archivaris reeds eerder in botsing waren gekomen, volgde een genadeloze kritiek, die zich echter meer met haarklieverijen — er waren te veel „trapjes op en trapjes af” — dan met echte zwakke plekken bezighield. Dit betekende voor de hartstochtelijk aan zijn werk gehechte man,

die zich zo voor al zijn inspanningen beloond zag, de zeer zeker onverdiende, onrechtvaardige doodsteek. Na de opening heeft Mr. Muller geen voet meer gezet in het gebouw, waarop hij nochtans — steeds de tijdsomstandigheden en de tijdsvisie in acht genomen — met gerechtigdheid trots kon opzien. En wie hem van dichtbij kenden, weten dat dit zijn dood, op 5 december 1922, heeft verhaast.

Vanaf 1922 werden ook in de jaarverslagen van de „verzamelingen der Stad Utrecht” archief en museum duidelijk gesplitst. Verder werd de „middeleeuwse” tuin, naar voorbeelden uit miniaturen en schilderijen, aangelegd (afb. XIV). Nadat gedurende een paar jaren onderhandelingen waren gevoerd met de „Vereeniging tot bevordering van Nijverheidskunst”, werden in 1922 ongeveer 150 voorwerpen uit het „Museum van Kunstnijverheid” overgenomen: een aantal meubels, waaronder de 17e-eeuwse bedstee, tegeltafelen, enz. Het resultaat was dat de kleine afdeling kunstnijverheid aanzienlijk werd uitgebreid en heringericht.

In deze jaren nam het museumbezit gestadig toe door aankopen, schenkingen en bruiklenen; het Rijksmuseum te Amsterdam gaf in 1924 o.m. het midden 15e-eeuws paneel met de „Kruisiging”, dat op de achtergrond de stad Utrecht met de onvoltooide Dom laat zien in bruikleen, terwijl het bruikleen van Jkvr. A. de Stuers te 's-Gravenhage in 1922 hoofdzakelijk op het gebied der toegepaste kunst lag. De onverwacht snel aangegroeide kostuumverzameling werd in twee zalen ingericht, waar aanvankelijk de kunstnijverheid was ondergebracht, en werd in 1924 opengesteld.

Vermeldenswaard is zeker de nieuwe afdeling „moderne kunst”, die in samenwerking met de „Utrechtsche Museum Vereeniging voor Hedendaagsche Kunst” sinds 1923 werd uitgebreid, met praktisch allemaal bruiklenen, waarvan er nog een paar in het museum aanwezig zijn, o.m. de „Pastorietuin” van Van Gogh. Zonder twijfel dank zij de aanwezigheid en de invloed van een gespecialiseerd kunsthistoricus, lag het accent niet meer zozeer op „oudheden”, maar richtte men zich meer en meer op het esthetische, vooral op de tamelijk verwaarloosde Utrechtse schilderschool.

Regelmatig moest de opstelling veranderd worden. Het gebouw was te klein. De financiële toestand der Gemeente liet geen nieuwe aanbouw toe. Derhalve lag de enige mogelijkheid om ruimte te winnen in een grondige reorganisatie der zalen. Een aantal kwalitief minder belangrijke stukken sculptuur — „oudheden” — die waren opgesteld in zes zalen van de refter, werden verwijderd, en ondergebracht bij de „historische afdeling”, die de geschiedenis der stad illustreert en waarin zij uiteraard beter thuis hoorden. De vrij gekomen zalen werden ter beschikking gesteld van het Aartsbisshoppelijk Museum; de zalen, die tot dan toe door dit museum waren gebruikt, werden als schilderijenzalen ingericht. Tevens werd een aantal gipsafgietsels naar depot verwezen, en een reeks stukken, die geen betrekking hadden op Utrecht, samengebracht in de beginnende afdeling kunstnijverheid, die ten dele nog bij de kostuumafdeling, ten dele in een kleine kamer was ondergebracht.

De gehele reorganisatie, die in de pers zeer gunstig werd beoordeeld, en op 11 augustus 1926 werd bezocht door H.M. de Koningin-Moeder, was klaar in juli 1925. Talrijke werkelijk belangrijke en mooie stukken waren bij elkaar gebracht. Het volstaat de situaties te vergelijken van de „vijf stenen beelden” uit de Dom in hun opstelling vóór deze reorganisatie, (afb. IX), en hun esthetisch veel beter verantwoorde plaats daarna (afb. X). De „historische” afdeling evenwel werd jammer genoeg een onoverzichtelijke, nog in de oude geest gehouden opeenstapeling van talloze, weliswaar interessante, voorwerpen (afb. XV); aan deze toestand kwam pas een einde toen deze afdeling in 1956 werd gesloten en in haar nieuwe gedaante einde 1960 heropend (afb. XVI).

Datzelfde jaar 1925 is nog in een ander opzicht zeer belangrijk: toen werd de „inventaris” begonnen, naar chronologische volgorde van binnenkomst der stukken. Alleen was de onoverkomelijke moeilijkheid dat er al zoveel voorwerpen aanwezig waren, die geen inventarisnummer hadden en — deze achterstand inlopen is een enorm werk — het toen ook niet kregen.

Om op het museum nog meer de aandacht te vestigen, werd in 1926 een begin gemaakt met reclame in de tram en wegwijzers in de stad.

Uit de samenwerking tussen de directeur en de conservatrice ontstond reeds in 1928 hun eerste grote publicatie, de *Catalogus van het historisch Museum der stad Utrecht*, waarin met scherp respect voor het vroeger vastgestelde programma, alleen de kunstwerken en voorwerpen zijn opgenomen die betrekking hebben op of afkomstig zijn uit de stad en de provincie Utrecht. Dit principe gaf ook de basis van de indeling van deze catalogus; uitvoerige en handige registers maken het boek tot een zeer geschikt werkmiddel, dat met zijn omvang van 734 pagina's, 23 afbeeldingen en 4142 catalogusnummers zelfs in het buitenland als voorbeeldig werd geprezen.

Datzelfde jaar gaf Dr. F. H. Fentener van Vlissingen het beroemde drieluik van Jan van Scorel, de „Intocht van Christus in Jeruzalem” in bruikleen. Om dit grote kunstwerk op te hangen, moest weer ruimte worden gemaakt. Sterker en dringender begint dan de klacht te worden dat teveel stukken naar depot moeten worden verwezen, dat het gebouw véél te klein is.

Derhalve werden Burgemeester en Wethouders een jaar later verzocht aan het Departement van Defensie de beschikking te vragen over de oude artilleriestallen, die aan de zuidzijde van het museum liggen; dit zou de noodzakelijke uitbreidingsmogelijkheid bieden. Ondertussen was het museumbezit weer aangegroeid, o.a. door de opgravingen op het Domplein, en door de schenking van 69 eigen werken door Dr. J. Mendes da Costa. De droge winter van 1929, daarbij gevoegd een centrale verwarming die het niet of slecht deed, was de oorzaak dat een aantal schilderijen, bij gebrek aan moderne preventiemiddelen, schade leden.

De daarop volgende jaren stonden in het teken van het „Utrechtse Schip” dat december 1930 aan de Van Hoornekade was opgegraven.

Vele zorgen brachten vervoer, conservatie en opstelling mee. De enige ruimte, die dit 17 m lange gevaarte kon bevatten, was de „kloosterkeuken” waar de collectie van het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap” stond. Deze werd helemaal opgeborgen en pas in 1932 ten dele in de „Fundatie van Renswoude” geëxposeerd. Het schip werd meteen naar het museum overgebracht en daar gerestaureerd, waarmee uiteraard enkele jaren gemoeid zouden zijn (afb. XII).

Na de *Wegwijzer door het Centraal Museum te Utrecht* van 1925, met enige aanpassingen in 1931 opnieuw uitgegeven, verscheen in 1933 de eerste *Catalogus der schilderijen*, hoofdzakelijk van de hand van Jkvr. de Jonge, die tevens een zeer belangwekkend *Historisch overzicht der Utrechtsche Schilderschool* ter inleiding schreef. Heel het schilderijenbezit, dat met schenkingen en legaten, met bruiklenen van het Rijksmuseum te Amsterdam en het Mauritshuis te Den Haag, en met betrekkelijk geringe eigen middelen zodanig was uitgebreid dat praktisch elke Utrechtse schilder van naam vertegenwoordigd was, werd onderverdeeld in Utrechtse, niet-Utrechtse en moderne meesters, beschreven en gedocumenteerd, tevens van een verzorgde illustratie vergezeld. Ook de schilderijen van het Aartsbisschoppelijk Museum werden in deze catalogus opgenomen. Tot de belangrijkste aanwinsten behoren zeker de „Roeping van Mattheus” door Hendrik Terbrugghen, die in 1925 door aankoop werd verkregen, de „Bewening van Christus”, een groot paneel van Van Scorel dat in 1930 met een belangrijke steun van de „Vereniging Rembrandt” was aangekocht, „De Kok” van Hendrik Bloemaert, en de „Slapende Mars” van Hendrik Terbrugghen, geschonken in respectievelijk 1926 en 1928.

In totaal konden in deze schilderijencatalogus 243 werken van Utrechtse meesters worden vermeld. Met de bescheiden middelen, die het museum werden toegemeten, was men er toch in geslaagd buiten de reeds vermelde kapitale werken, tussen 1921 en 1933, nog 27 werken van Utrechtse meesters aan te kopen, o.a. in 1924 een „Vruchtenstillevan” van Balthazar van der Ast; in 1928 „Orpheus en de dieren” van Gilles Hondecoeter en de „Fluitspeler” van Abraham Bloemaert; in 1929 het „Bloemstillevan” van Ambrosius Bosschaert en een „Italiaans Landschap” van Jan Both; in 1930 „Jozef voor Pharao” door Anthonie van Blocklandt; in 1932 een „Italiaans Landschap” van Jan B. Weenix, alle stuk voor stuk representatieve werken van deze Utrechtse meesters.

Bij de belangrijkste bruikleengevers uit die jaren dienen zeker de heren J. J. M. Chabot en Dr. C. J. K. van Aalst genoemd te worden, met collecties van resp. 35 en 68 werken.

Ook in de moderne afdeling van het museum werden regelmatig nieuwe aanwinsten geboekt, zij het dat deze in hoofdzaak uit bruiklenen bestonden, die na een kortere of langere tijd terugkeerden naar hun eigenaars. Een belangrijk geschenk, 10 schetsboeken van Isaac Israëls, ontving het museum van Mevr. Cohen Tervaert-Israëls in 1935, terwijl Mevr. Van Rappard-del Campo meer dan 100 schetsen en tekeningen van Anton van Rappard schonk.

Met steeds grotere aandrang wordt in de jaarverslagen om meer ruimte gesmeekt voor de opstelling van schilderijen en kostuums. Zelfs de best bedoelde selectie, die toch nog niet streng genoeg was, kon geen afdoend middel heten.

Op 28 november 1936 kon het gerestaureerde „Utrechtse Schip” voor het publiek worden vrijgegeven, terwijl in hetzelfde jaar Dr. F. H. Fentener van Vlissingen de collectie Utrechts zilver verrijkte door het schenken van een zilveren coupe door Adam van Vianen uitgevoerd.

Met een officiële herdenking in de St. Nicolaaskerk, een plechtige hulding door de Burgemeester, de herdenkingstentoonstelling „Oude Kunst uit particulier bezit in de provincie Utrecht”, de onthulling van een bronzen gedenkplaat voor burgemeester Van Asch van Wijck en Mr. Muller in de hal van het museum, en de benoeming van Dr. Schuylenburg tot officier in de orde van Oranje-Nassau, werd op 5 september 1938 het 100-jarig bestaan van het museum gevierd. Te dier gelegenheid werden door de Utrechtse burgerij op initiatief van het „Genootschap Kunstliefde” en door particulieren aan het museum een aantal kunstwerken aangeboden; het belangrijkste schonk Dr. Schuylenburg zelf: de magistrale „Graflegging van Christus” van Dirk van Baburen.

Datzelfde jaar zag ook nog de belangrijke expositie gewijd aan Paulus Moreelse, de bekende Utrechtse portretschilder.

Het jaar 1939 werd gekenmerkt, niet zozeer door een heruitgave van de *Gids door het Centraal Museum*, met de nodige wijzigingen en verbeteringen, dan wel door de medewerking aan de Willibrordherdenking met o.m. een belangrijke tentoonstelling onder de titel „Vroeg-Middeleeuwsche Kunst”, die in de kruisgang van de Dom en in de Universiteitsbibliotheek werd gehouden.

Daarop volgde weldra de donkere oorlogstijd, die zijn zeer speciale zorgen en kommer om het bestaan der kunstwerken meebracht. De belangrijkste museumstukken werden voorlopig in veiligheid gebracht in de kelders, die vlug werden uitgegraven, verstevigd en bombscherfvrij gemaakt. Van 10 mei tot en met 21 juni 1940 bleef het museum begripelijkwijze gesloten; daarna werden weer enkele zalen opengesteld. Voor het museum werd een speciale bewaking opgericht door de leden van de Kunstbeschermingsdienst, die de hele oorlogstijd zou functioneren. Van de familie Martens van Sevenhoven werd een belangrijk bruikleen ontvangen, waarin naast een aantal schilderijen ook de 17e-eeuwse kast van Wttwael voorkomt, die samen met een aantal andere stukken in 1952 werd gelegateerd.

1940 bracht in de geschiedenis van het Centraal Museum een grote ommekeer. Op 31 december legde Dr. Schuylenburg zijn ambt als archivaris-directeur neer. De Raad heeft toen besloten, overwegende dat het cumuleren van beide functies noch wetenschappelijk noch praktisch verantwoord was, twee zelfstandige diensten op te richten: het Oud-Archief en het Centraal Museum, en voor elk een eigen hoofd te benoemen. Aldus werd op 1 januari 1941 Mr. J. W. C. van Campen, sinds

1929 chartermeester, benoemd tot archivaris, Jkvr. Dr. C. H. de Jonge, reeds in feite met het museumbeheer belast, directrice. Eindelijk was het zover dat thans voor beide diensten een specialist de leiding in handen kreeg, en dat ook het museum, in nauwe en vriendschappelijke samenwerking met het archief, zich toch volgens zijn eigen principes en op eigen wegen kon gaan ontwikkelen. Vanaf 1941 zijn de *Jaarverslagen* van elke tak van dienst dan ook volledig gescheiden. Hoewel de directrice door de oorlogsomstandigheden in haar activiteiten uiteraard zeer beperkt werd, gelukte het haar toch de „Biedermeier”-stijlkamer in te richten, een begin te maken met jeugdrondleidingen en, zoals in voorgaande jaren, een aantal concerten te organiseren. Bovendien kreeg het museum een zeer belangrijke aanwinst: Dr. F. H. Fentener van Vlissingen veranderde de in bruikleen gegeven „Intocht in Jeruzalem” door Van Scorel in een geschenk. De dreiging van oorlogshandelingen maakte het in het volgend jaar noodzakelijk voor de kunstschaten een veiliger plaats te zoeken. Nadat het Rijksmuseum zijn bruikleen had teruggenomen, werden de belangrijke museumstukken uit de kelders zoveel mogelijk verspreid in daartoe geëigende ruimten, ten einde bij één ramp niet voor een volledig verlies te staan. Vele schilderijen, o.m. die van Van Scorel, werden in de kelders van de Domtoren, waar speciale voorzieningen waren getroffen, in veiligheid gesteld. Twee jaar later, in 1944, werd op advies van de Inspecteur der Kunstbescherming nog een groot gedeelte van het museumbezit overgebracht naar de kastelen Loevesteyn en Merckenburgh.

Aan uitbreiding van het museumbezit was in die tijd haast niet te denken; daarentegen waren de zorgen van de directrice voor de controle en de conservatie der geëvacueerde kunstvoorwerpen des te groter. Toch was er in die jaren gelegenheid om een aantal tentoonstellingen van beperkte omvang in te richten, om het culturele leven en belangstelling zoveel mogelijk wakker te houden. Als thema werd doorgaans de geschiedenis of de kunst der stad Utrecht gekozen.

In 1944 werden bij Frederik Muller, Amsterdam, 19 schilderijen der romantische school geveild, die voor de collectie van het Centraal Museum, gezien het verzamelprogramma, van minder betekenis waren; hierbij behoorden o.a. enige stukken van Franse meesters uit het legaat Ram. Een netto winst van f 50.000,— verrijkte daardoor het museumfonds, bestemd voor aankoop van meer specifiek Utrechtse werken.

Wegens het steeds groter wordende gevaar, werd het museum geheel ontruimd en 7 oktober 1944 gesloten. Het einde der oorlogshandelingen, waarbij gelukkig geen verlies van kunstschaten te betreuren viel, betekende ook voor het museum het afsluiten van een bange periode in zijn geschiedenis. In 1945 kwamen de stukken geleidelijk terug, zodat reeds 30 juli een gedeeltelijke, op 1 december een volledige openstelling kon volgen. Werd in 1946 de aandacht opgeëist voor het herstel van de museumgebouwen, die in de afgelopen jaren veel hadden geleden door

gebrek aan onderhoud, en voor de tentoonstelling „Herwonnen kunstbezit” waar de uit Duitsland gerecupereerde kunstwerken werden getoond, dan komt vanaf 1947 weer in elk jaarverslag de oude klacht „ruimtegebrek” steeds sterker tot uiting. Immers, bij de herinrichting pas moest men weer vaststellen dat het museumbezit — ondanks de teruggenomen bruiklenen — was toegenomen met belangrijke stukken die moesten geëxposeerd worden, en waarvoor toch geen ruimte was, wilde men niet in een 19e-eeuwse opstelling terugvallen. Hoezeer bepaalde afdelingen waren uitgegroeid bewijst de in 1947 gepubliceerde gids en catalogus *De Costuumverzameling*, die naast de geïllustreerde tekst nog een map met 16 mooie reproducties omvat.

Wederom werd verzocht de beschikking te krijgen over de oude artilleriestallen. Eindelijk werd in 1948 enig soelaas gegeven door het ter beschikking stellen van de huidige „tuinzaal”, aanvankelijk als theeschenkerij gedacht, later omgebouwd tot expositieruimte, met werkplaatsen en opslag. Hetzelfde jaar werd, ter gelegenheid van de Utrechtse Jubileumfeesten, de tentoonstelling „Utrecht's kunst in opkomst en bloei” georganiseerd, waarin het grote belang en de invloed der Utrechtse kunst, hoewel nog zeer onvolledig gekend, duidelijk werden aangetoond.

Naast de regelmatige voortzetting der concerten, waarvan verscheidene door de radio werden uitgezonden, valt in 1949 het bezoek te noteren van H.M. Koningin Juliana en Z.K.H. de Prins op 17 juni. In de stijl-kamers werd door het Gemeentebestuur een lunch aangeboden, die in deze omgeving en met het gebruik van oud zilver, glas en porselein, de statige herleving van een 18e-eeuwse majesteitlijke ontvangst betekende (afb. XIII).

Ruimte en nieuwbouw! — Ir. A. van der Steur te Rotterdam wordt eindelijk, na jaren van zuchten en smeken, in 1950 belast met het uitwerken van een vergrotingsplan (afb. XXIII). Tijdens de drukke besprekingen door, ziet de directrice nog kans een Franse editie van de *Gids* te laten verschijnen, en een schilderijtje van ca. 1520, voorstellende een „Portret van een Johannierter-ridder” van Jacob van Utrecht aan te kopen.

Voor Jkvr. de Jonge betekende 1 april 1951 het einde van haar carrière aan het Centraal Museum. Haar activiteiten als conservatrice en haar 10-jarig directoraat worden gekenmerkt door de uitgaven van twee belangrijke catalogi, ordening en beschrijving van de collectie, reorganisatie van de zalen, hetgeen wijst op het sterk doorgezette werk van interne aard, door de barre en zorgelijke oorlogsjaren, en daarna door de herinrichting en heropening van het museum, met al zijn problemen van organisatie en ruimtegebrek.

Op 1 juni volgde Dr. M. E. Houtzager op als tweede directrice. Zij zag zich geplaagd voor het meervoudig probleem: voortzetting der interne organisatie en oplossing van het probleem „ruimte”; noodzakelijke

uitbreiding van het wetenschappelijk, administratief, technisch en bewakingspersoneel om te kunnen voldoen aan de nieuwe taken die de musea overal in de wereld kregen, en waarvan de voornaamste was: het museum in dienst te stellen van de gemeenschap; daartoe het houden van tentoonstellingen met wetenschappelijke en populariserende strekking, het voeren van een doelgerichte propaganda, en het beredeneerde uitbreiden van het museumbezit. Het museumbeleid moest dus nieuwe banen gaan volgen, en trachten de noodzakelijke mensen en middelen hiertoe te krijgen.

Ter uitbreiding van de collectie konden in dat jaar al de „Koppelaarster” en een tekening van Honthorst, evenals een zilveren plakette van Paulus van Vianen voorstellende „Jacob en Rebecca” worden aangekocht, waarbij de Vereniging Rembrandt voor een doeltreffende steun zorgde, aangezien het totale aankoopbudget toen f 8.000,— (1947: f 4.000; 1937: f 3.500) per jaar bedroeg.

Aanvankelijk zag het er naar uit dat door de schenking van Dr. F. H. Fentener van Vlissingen, een groot huis aan de Maliebaan gelegen, de ruimtemoeilijkheden zouden verlicht worden. Ten dele ter beschikking gesteld van het museum — het zou pas in 1956 als dépendance volledig in gebruik komen — werd er een afdeling „Kunst na 1850” naar overgebracht, en op 17 mei 1952 geopend.

Het was een druppel op een gloeiende plaat; het „plan Van der Steur” werd weer ter tafel gebracht, en de besprekingen namen een aanvang. De grote zomertentoonstelling „Caravaggio en de Nederlanden”, en de herfsttentoonstelling aan het „Utrechtse zilver” gewijd, vonden overal een zodanige weerklank, dat het Centraal Museum en zijn activiteiten volop in de belangstelling kwamen te staan. Bovendien verscheen nog in dat jaar de tweede aanmerkelijk bijgewerkte en aangevulde *Catalogus der Schilderijen 1952*, bewerkt door Jkvr. De Jonge, die na jaren van vorsen en arbeid, haar inspanningen en weten met dit prachtige resultaat bekroond zag.

Dit lijvige boek van 512 pagina's, 1436 nummers en 173 afbeeldingen geeft wat het Centraal Museum toen bezat aan schilderijen, prenten en tekeningen uit de tijd tot 1850. Van elke kunstenaar en van elk werk worden alle bekende gegevens en literatuur aangevoerd, zodat deze catalogus, meer dan de uitgave van 1933, tot een wetenschappelijk werk van formaat is uitgroeid.

De nieuwe verlichting, die in 1953 in de schilderijenzalen werd aangebracht (afb. XXI en XXII), bood een goede uitkomst bij de elkaar opvolgende tentoonstellingen als de „Nederlandse Architectuurschilders” in 1953, de „Meesterwerken uit Sao Paulo”, de „Schatten van Peru”, geopend door Z.K.H. de Prins in 1954, het jaar daarop de „Madonna in de Kunst” en „Jan van Scorel”.

Deze exposities zelf, het samenstellen van hun catalogi, en de toename van andere activiteiten op gebied van lezingen, propaganda, beantwoor-

den van aanvragen en inlichtingen, medewerking aan tentoonstellingen van derden, deden het grote gebrek voelen zowel aan ruimte als aan personeel.

Ondertussen moest ook het oog worden gehouden op de uitbreiding der collecties. Hiervoor was 1954 een gelukkig jaar: het was mogelijk van Hendrik Terbrugghen een schilderij te kopen, „De rijke man en de arme Lazarus”, een aantal tekeningen van Abraham Bloemaert, een kamerbetimmering in Lodewijk-XV-stijl met grote doeken van Paulus van Liender, terwijl in 1955 de zilvercollectie werd uitgebreid met o.a. een bouiloir van Arnold Coolhaas en een St. Jozefsbeeld van Nicolaas Verhaer. Hoeveel moeite, besprekingen, gecijfer en hoofdbrekens dit kostte, wegens het lage budget, vermeldt het jaarverslag niet.

In 1956 werd de „historische afdeling”, die negen zalen besloeg, gesloten; twee der zalen werden ingericht als dienstvertrekken, een afgestaan aan het Aartsbisshoppelijk Museum, twee aan het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap”. Een zo ingrijpende maatregel, als het sluiten van een gehele afdeling, was bittere noodzaak. Bovendien waren de uitbreidingsplannen van de inmiddels overleden Ir. Van der Steur door de toestand van ’s Rijks Financiën blijven liggen. Daartegenover stonden de aangename dingen: de aankopen van „De vijf Molens” van Jacob Maris, en het „Liggend Naakt” van George Hendrik Breitner en de tentoonstellingen „Giacomo Manzù” en „Uit Koninklijk Bezit”, deze laatste geopend in de St. Nicolaaskerk in aanwezigheid van Hare Majesteit de Koningin.

Het 150-jarig bestaan van het „Genootschap Kunstliefde” werd in 1957 gevierd met een ledententoonstelling onder de toepasselijke naam „Beitel en Palet”. Twee Rococo-tuinbeelden, een „Caritas” in terra-cotta van Hendrik van de Wall, en een „Rivierlandschap” van Claude de Jong kwamen in het museum op hun rechte plaats. De 70-ste verjaardag van de internationaal-beroemde Utrechtse architect, G. Th. Rietveld, werd in 1958 gevierd met een overzichtstentoonstelling en enige lezingen, waarvan de zijne een bijzondere grote belangstelling trok. De „Vereeniging Rembrandt” zorgde ervoor dat, ondanks het magere museumbudget dat inmiddels tot f 25.000,— was verhoogd, toch het „Portret van Jacob van Driebergen” van omstreeks 1500 kon worden aangekocht.

Nog steeds kwam er geen vooruitzicht van oplossing der ruimte-problemen; integendeel: de gehuurde lokalen in de „Fundatie van Renswoude” moesten in 1959 ontruimd worden en de stukken naar een nooddepot, elders in de stad, overgebracht. Wel werd in dat zelfde jaar besloten de problemen van organisatie, personeel en taakverdeling door de afdeling Verificatie te doen onderzoeken; de resultaten ervan zijn jammer genoeg tot op vandaag nog niet bekend gemaakt.

Personeel was er te weinig, werk was er te veel, niet in het minst door de organisatie van de herdenkingstentoonstelling „Paus Adrianus VI”,

in samenwerking met de Leuvense Universiteit en geopend door de Aartsbisschop van Utrecht, Prof. dr. B. Alfrink, en van de „Van Gogh” tentoonstelling.

Van bijzonder belang nog was de aankoop van de „Madonna met de wilde rozen”, een fraai paneel van Jan van Scorel, waarbij de hulp van de „Vereeniging Rembrandt” wederom onontbeerlijk was.

Na een strenge selectie der stukken, werd in 1960 de „historische afdeling” in een nieuwe vorm, beperkt tot vier zalen, gereorganiseerd en op het einde van het jaar opengesteld. De herinrichting der depots, vooral de kelders, werd ter hand genomen, en in de volgende jaren voortgezet, zodat mettertijd de meeste depotstukken op een verantwoorde wijze zullen kunnen opgeborgen worden.

Een tentoonstelling van „Moderne Braziliaanse Kunst”, geopend door Z.K.H. de Prins, een moderne stijlkamer, de zg. „Lion-cacher”-kamer (afb. XVIII), en de Rietveld-zaal, beide laatste in het F. van Vliissingenhuis, werden ingericht. De schitterende zilveren plaquette „Saul en David” van Paulus van Vianen uit de collectie Dreesman, werd aangekocht.

Indien Mr. Muller de tentoonstelling „Keuze uit 10 jaar aanwinsten” in 1961 had kunnen bezoeken, zou hij beslist verrast hebben gezien hoeveel tijd, naast honderd andere bezigheden als tentoonstellingen, rondleidingen, ontvangsten, lezingen, representatie, enz., een museumdirecteur aan de uitbreiding van het museumbezit moet besteden, en hoeveel interessante stukken er nog, ondanks beperkte middelen, bijeengebracht kunnen worden, al blijft er ons altijd nog veel ontgaan.

Uit dit overzicht bleek dat niet alleen de oude kunst aan bod was gekomen, maar dat met aandacht de moderne stromingen en prestaties in Nederland waren gevolgd — het Centraal Museum koopt volgens zijn verzamelprogramma, wat de moderne kunst betreft, slechts Nederlandse kunst aan — zowel op het gebied van schilder- en tekenkunst, als van grafiek, kleinsculptuur en toegepaste kunst.

Het hoogtepunt van dat jaar, was de expositie van praktisch het gehele oeuvre van Pieter J. Saenredam, waarmee tevens het bewijs werd geleverd dat het zelfs in de drukke museumtijd, met al zijn afleiding en zijwegen, mogelijk is te komen tot wetenschappelijk werk in de vorm van een uitgebreide oeuvre-catalogus, mits hier alle zg. „vrije tijd” aan wordt gegeven. Er werd naast de Nederlandse editie een Engelse uitgave gepubliceerd.

Sinds de na-oorlogse jaren gaat de belangstelling zowel van geleerden als van publiek, in toenemende mate naar verre en vreemde culturen. Dit verklaart de bijval van tentoonstellingen als de „Hedendaagse Kunst van Bali” en de „Kunst der Hethieten” in 1962, het „Goud van Peru”, „Vroeg-christelijke Kunst uit Rome” geopend door Z.Em. kardinaal Alfrink en „5000 jaar Kunst uit Pakistan” in 1963.

Ook voor de collectie was 1963 een zeer vruchtbaar jaar: naast een legaat van 9 schilderijen van Jan Sluyters door Dr. H. van der Vuurst de Vries, en een anonieme schenking van een vroege Van Gogh, konden een 15e-eeuws paneel met „Kruisiging” met steun van de „Vereeniging Rembrandt”, en van George Breitner „De Dam bij avond” worden verworven, dit laatste dank zij een extra-krediet van de Gemeente.

Aldus was het mogelijk, door tentoonstellingen en door aankoopbeleid het Centraal Museum verder uit te bouwen en het een naam te geven, die in het buitenland bekend is, maar die ook in stand moet kunnen gehouden worden. Dit kost moeite, mensen, geld en ruimte.

De moeite kan onbesproken blijven, maar deze is des te groter naarmate er minder mensen zijn.

De laatste jaren heeft praktisch elk museum met personeelsgebrek te kampen — de salariëring speelt hier mede een grote rol — vooral bij de wetenschappelijke staf, en het ziet er niet naar uit dat dit op korte termijn kan verholpen worden.

Door het feit dat het aankoopbudget geen gelijke tred kon houden met de veelal irreële prijzen, wordt het aankopen niet vergemakkelijkt. Wel is dit budget sinds 1951 aanzienlijk verhoogd, evenals de posten voor het organiseren van tentoonstellingen en voor het onderhoud der collectie, onontbeerlijk voor een goede conservatie waarbij hoe langer hoe meer de modernste hulpmiddelen worden gebruikt. Maar in verhouding tot de prijzen, die de goede kunstwerken, om van topstukken niet te spreken, thans maken zolang ze nu nog op de markt verschijnen, is dit bedrag verre van toereikend. Het is dank zij de zeer gewaardeerde medewerking en steun van de „Vereeniging Rembrandt” dat toch nog zeer waardevolle kunstwerken konden worden verworven.

En nog steeds klinkt, al vanaf 1920, de hulpkreet naar meer ruimte. Toen in 1962 de meest aangewezen, architect G. Th. Rietveld, de opdracht kreeg het plan voor een uitbreiding van het bestaande museum te ontwerpen, leek een soelaas in het hopeloze te klein en te primitief behuist te zijn, na talloze besprekingen, enigszins te naderen. Door de snel veranderende toestanden lijken thans echter de plannen in het gedrang te komen, die aan de stad Utrecht niet alleen een prachtig modern gebouw zouden schenken, maar ook aan het kunstbezit dezer Gemeente, waarvan in de loop der tijden zoveel is verloren gegaan — *wanneer men let op hetgene vroeger in deze stad nog aanwezig was, maar sedert is verspreid of verloren, zal men zich niet kunnen wederhouden van innig leedwezen te gevoelen, dat er niet vroeger eenige gelegenheid binnen dezelve is geopend, om zoodanige overblijfselen bijeen te brengen, welke eene meer belangrijke verzameling zouden hebben kunnen doen daarstellen*, om Burgemeester Van Asch van Wijck te citeren — na zoveel jaren van ballingschap of verhuizing, eindelijk een aan de omstandigheden aangepast, bijkans ideaal onderdak zouden bieden (afb. XXIV).

Dr. Maria Elisabeth Houtzager
Directrice Centraal Museum

geraadpleegde werken en bronnen

(ASCH VAN WIJCK, A. M. C.), *Stedelijk archief der stad Utrecht*, in *Kronijk van het Historisch Gezelschap te Utrecht*, IV, 1848, p. 172—179.

(ASCH VAN WIJCK, H. M. A. J.), *Beeld van den heiligen Johannes den Dooper*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht*, III, 1839, p. 3—19.

CAMPEN, J. W. C. VAN, *In Memoriam Dr. W. C. Schuylenburg*, in *Nederlandsch Archievenblad*, LI, 1946—47, p. 136—140.

CAMPEN, J. W. C. VAN, *Waarom het museum Boijmans niet te Utrecht is gesticht*, in *Maandblad van „Oud-Utrecht”*, X, 1935, p. 41—44; p. 55—58.

Courant, Utrechtsche, vrijdag 31 augustus 1838.

ENGELMAN, J., *Van 1807 tot 1957*, in *Catalogus Tentoonstelling Beitel en Palet, 150 Jaar Genootschap Kunstliefde*, Utrecht, 1957, p. 13—18.

GELDER, H. E. VAN, *Levensbericht van Dr. Mr. Samuel Muller Fzn.*, (overdruk uit de *Levensberichten van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden*), Leiden, 1923.

Hedendaagse Historie of tegenwoordige Staat van Alle Volken, XXI, Amsterdam, 1758.

HOUTZAGER, M. E., *Ten Geleide*, in *Catalogus Tentoonstelling Beitel en Palet, 150 Jaar Genootschap Kunstliefde*, Utrecht, 1957, p. 8—12.

JONGE, C. H. de, *De stedelijke verzamelingen*, in *Catalogus der Schilderijen, Centraal Museum Utrecht*, (Utrecht), 1952, p. V—XIII.

Lijst van schenkingen en legaten, 1925—1963, MS, Centraal Museum, Utrecht.

MULLER, S., *Catalogus van het Museum van Oudheden*, Utrecht, 1878.

MULLER, S., *Catalogus van het Museum van Oudheden*, Utrecht, 1904².

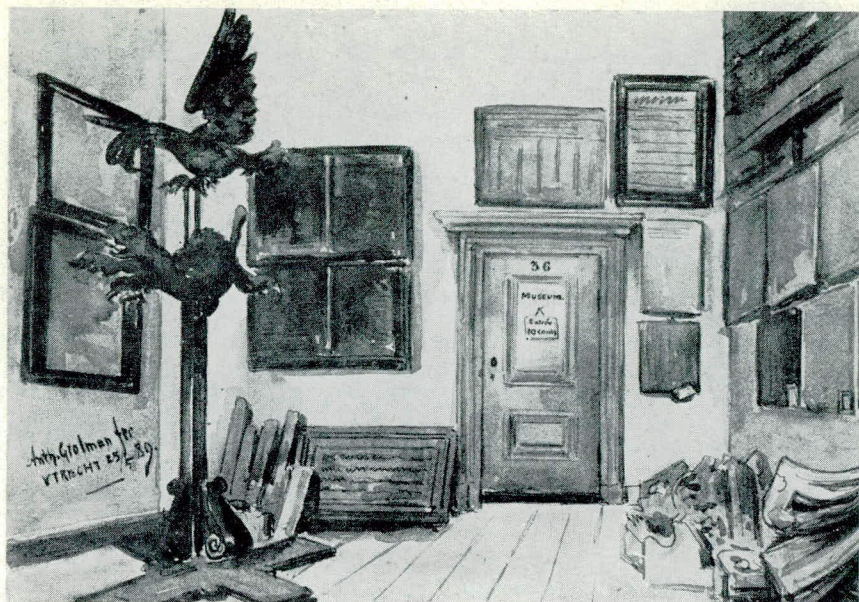
MULLER, S., *Gids door het stedelijk Museum van Oudheden*, Utrecht, 1892.

- MULLER, S., *Gids door het stedelijk Museum van Oudheden te Utrecht*, Utrecht, 1906; 1913².
- MULLER, S., *Het nieuwe Centrale Museum te Utrecht*, in *Bulletin van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond*, 2e serie, IX, 1916, p. 94—106.
- MULLER, S., *Supplement op den Catalogus van den Topographischen Atlas der Stad Utrecht*, Utrecht, 1907.
- Notulen van de vergadering van Burgemeester en Wethouders*, 16 juni 1830, MS, Gemeente-archief, Utrecht.
- SCHUYLENBURG, W. C., *Inleiding*, in *Catalogus van het Historisch Museum der Stad*, Utrecht, 1928, p. I—VII.
- SCHUYLENBURG, W. C., *Mr. Muller en de Openbare Verzamelingen der Gemeente Utrecht*, in *Nederlandsch Archievenblad*, 1918—19, p. 106—109.
- SCHUYLENBURG, W. C., *De stedelijke verzameling*, in *Catalogus der Schilderijen, Centraal Museum Utrecht*, (Utrecht), 1933, p. I—X.
- Verslag van den Toestand der Gemeente Utrecht, Verslag over het voorgevallene in de Gemeente Utrecht, Jaarverslag der Gemeente Utrecht, Verslag der Gemeente Utrecht*, Utrecht, 1851—1963.
- Verzameling van Oud Beeldwerk en andere Oudheden, Teekeningen en Schilderijen, meestal tot de Stad Utrecht betrekking hebbende, behoorende tot het Archief derzelve stad*, (Utrecht), (1838; ca. 1840²; ca. 1846³; ca. 1850⁴; 1853⁵; ca. 1860⁶; ca. 1870⁷).
- VRIES, A. D. DE - BREDIUS, A. - MULLER, S., *Catalogus der Schilderijen in het Museum Kunstliefde te Utrecht*, Utrecht, 1885.
- VRIES, J. DE, *Het Stedelijk Museum van Oudheden te Utrecht*, in *Eigen Haard*, 1896, 7 maart, p. 155—159; 14 maart, p. 165—170.

Opmerkingen bij de catalogus

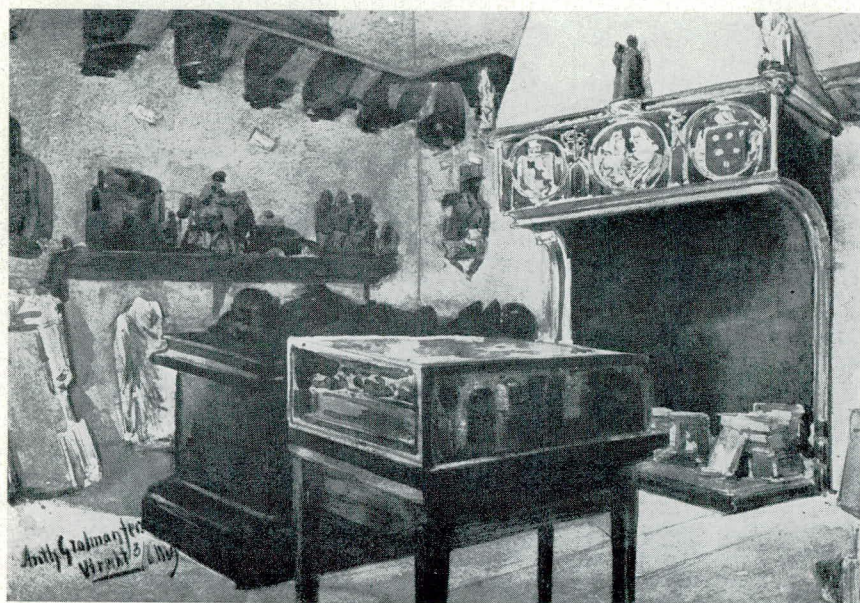
Alle maten zijn uitgedrukt in centimeters, de hoogte voor de breedte.

Bij etsen en gravures worden de maten van de plaat opgegeven, tenzij anders is vermeld.

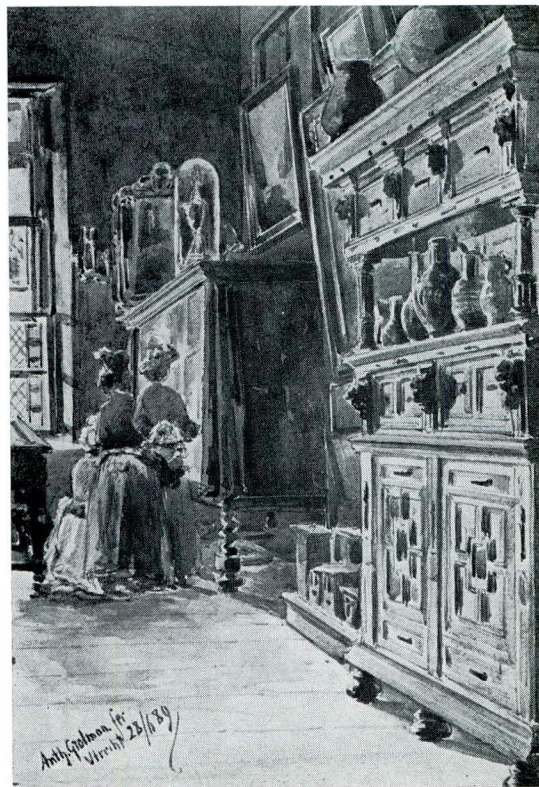
Afb. I. Ingang tot het „Museum” — zolder van het Stadhuis — 1889 — aquarel door A. Grolman (Gemeente-archief, Utrecht).

Afb. II. Gezicht in een museumzaal met o.a. de graftombe van Drakenborch, de schoorsteenfries uit een claustraal huis der St. Mariakerk, het eikehouten beeld van St. Martinus en een reeks consoles uit het Hiëronimushuis — zolder van het Stadhuis — 1889 — aquarel door A. Grolman (Gemeente-archief, Utrecht).

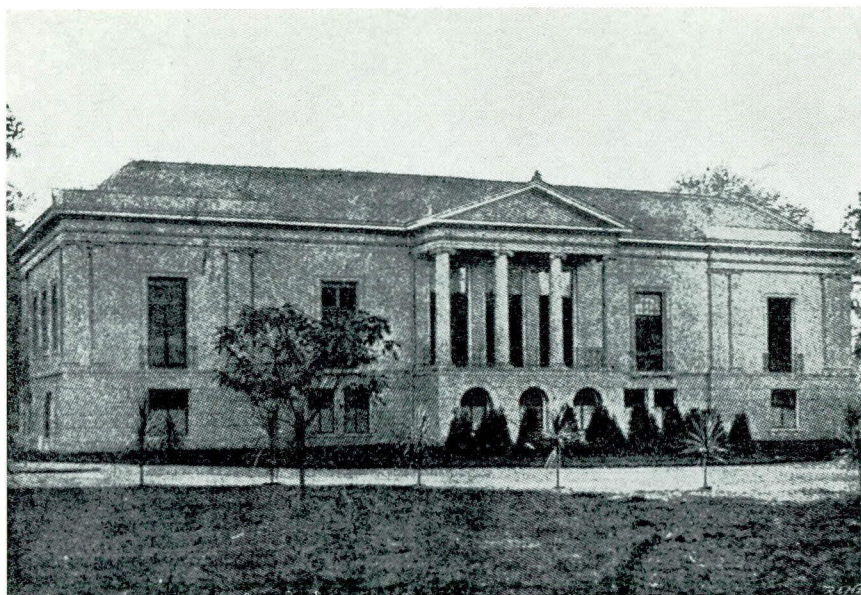

Afb. III. Gezicht in een museumzaal met o.a. het beeld van Johannes de Doper uit de St. Janskerk, het fragment van een halve zuil uit de St. Mariakerk en een kapiteel uit de St. Paulus abdij — zolder van het Stadhuis — 1889 — aquarel door A. Grolman (Gemeente-archief, Utrecht).

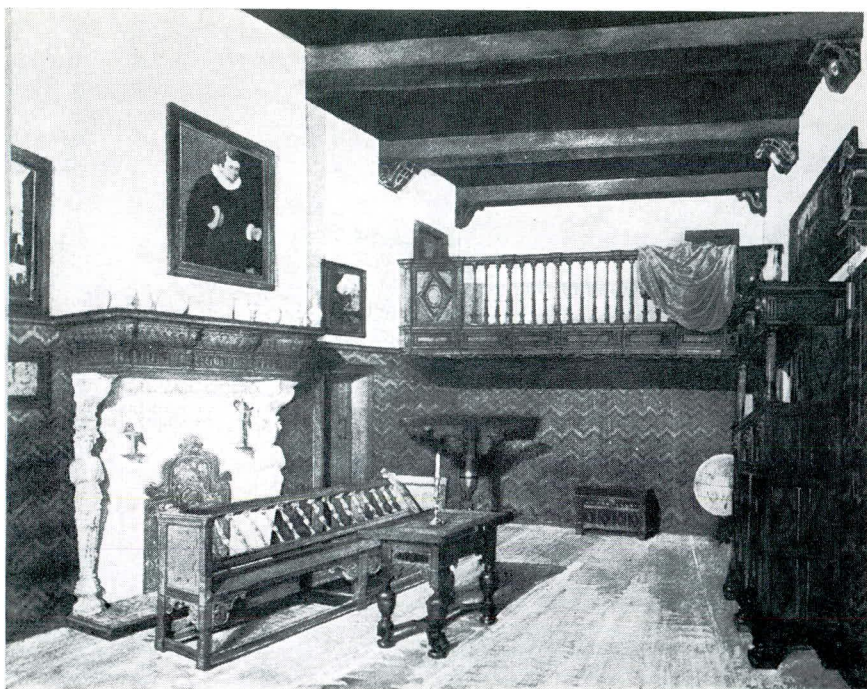
Afb. IV. Gezicht in een museumzaal met o.a. het poppenhuis — zolder van het Stadhuis — 1889 — aquarel door A. Grolman (Gemeente-archief, Utrecht).

Afb. V. Extérieur van het buitengoed „Hoogeland” — 1906 — foto (Gemeente-archief, Utrecht).

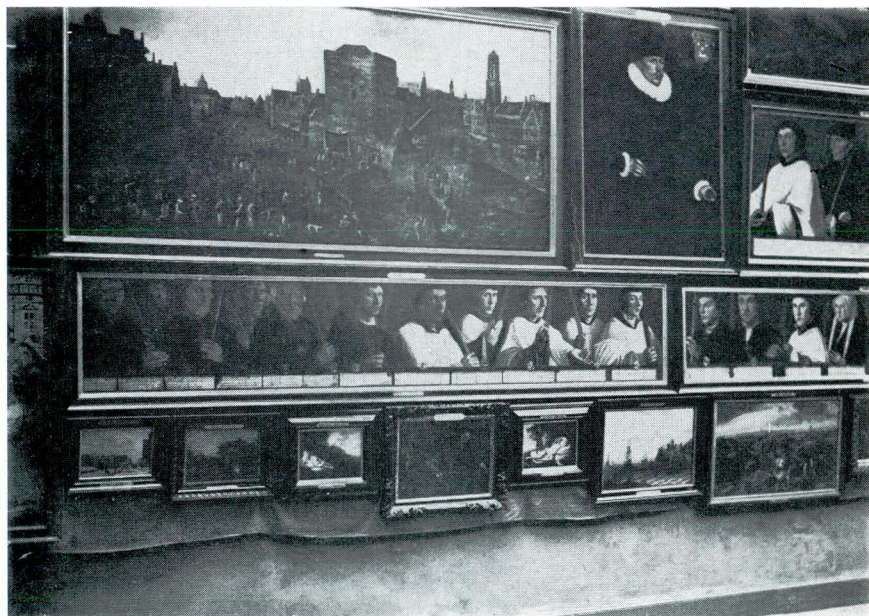
Afb. VI. De „Gotische kamer” — „Hoogeland” — 1906 — foto (Gemeente-archief, Utrecht).

Afb. VII. De „Renaissance-kamer” — „Hoogeland” — 1894 — foto naar aquarel door J. A. van Straaten (foto Gemeente-archief, Utrecht).

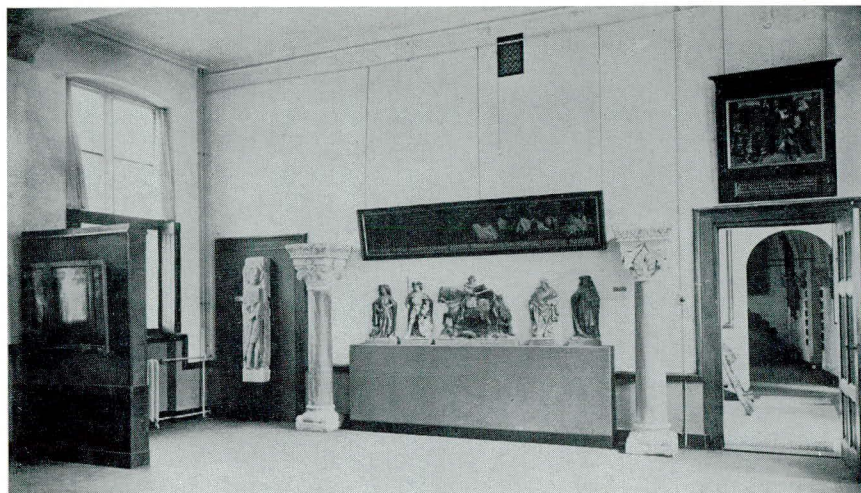
Afb. VIII. Schilderijmuseum „Kunstliefde” met o.a. de „Jeruzalemvaarders” van Jan van Scorel, de „Snippenvlucht” van Joost Cz. Droochsloot, „Portret van Arnout Cobbault” door een Utrechts meester — huis aan de Oude Gracht — ca. 1906–1910 (foto Centraal Museum).

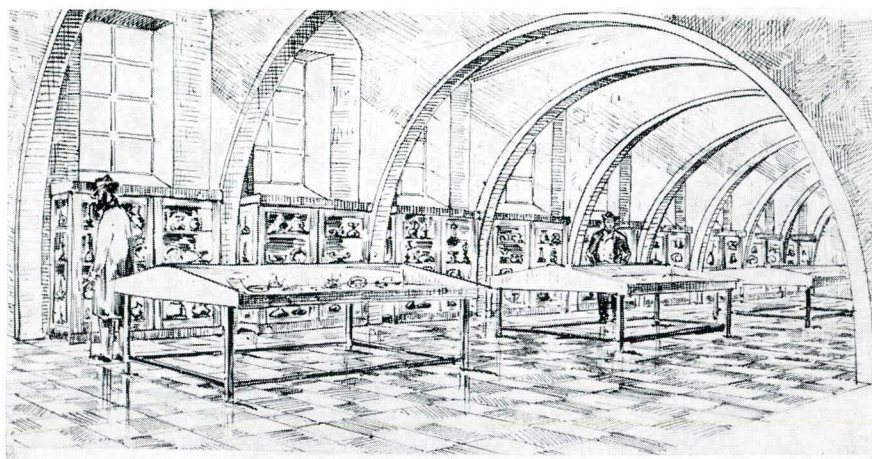

Afb. IX. Gezicht in een museumzaal (thans zaal 7) met o.a. het grafmonument van Drakenborch, de vijf stenen beelden uit de Dom, het Heilige Graf uit Oostbroek — Centraal Museum — opstelling vóór de grote reorganisatie van 1925 (foto Gemeente-archief, Utrecht).

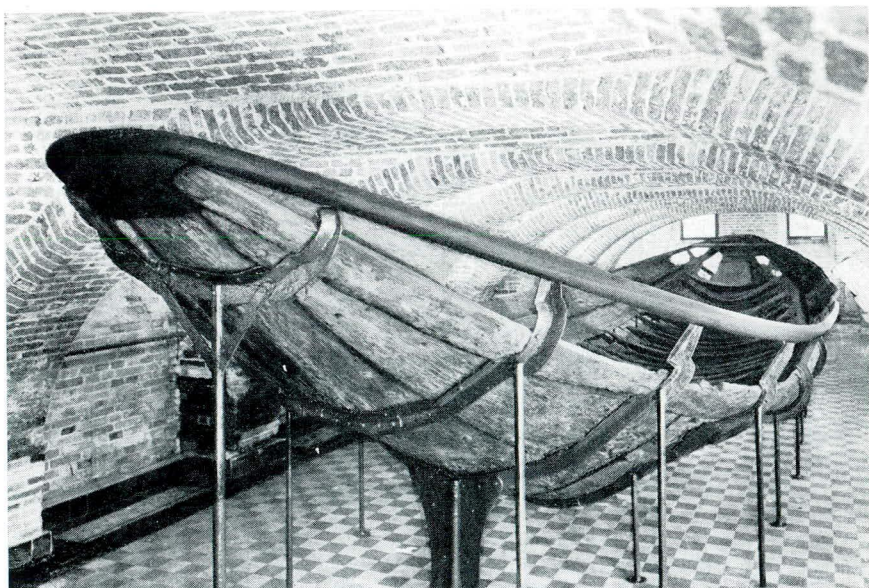
Afb. X. Gezicht in een museumzaal (thans zaal 3) met o.a. de vijf stenen beelden uit de Dom, het beeld van Johannes de Doper uit de St. Janskerk, de twee kapitelen der St. Paulus-abdij, een reeks Jeruzalemvaarders en de Memorietafel van Raes van Haemstede — Centraal Museum — opstelling na de grote reorganisatie van 1925 (foto Gemeente-archief, Utrecht).

Afb. XI. Gezicht in de „Kloosterkeuken” met opstelling van de collectie van het „Provinciaal Utrechtsch Genootschap” — Centraal Museum — ca. 1922 — pentekening (Gemeente-archief, Utrecht).

Afb. XII. Het „Utrechtse schip” opgesteld in de „Kloosterkeuken” — Centraal Museum — ca. 1948 (foto Centraal Museum).

Afb. XIII. De Lodewijk XIV-kamer, ingericht voor de ontvangst van H. M. Koningin Juliana — Centraal Museum — 17 juni 1949 (foto Centraal Museum).

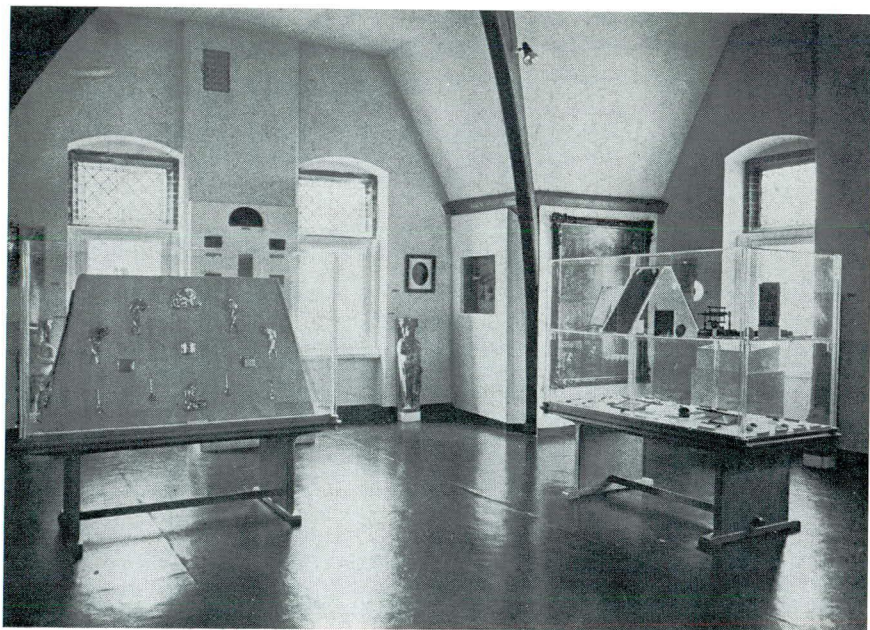
Afb. XIV. De „middeleeuwse” tuin — Centraal Museum — 1963 (foto Centraal Museum).

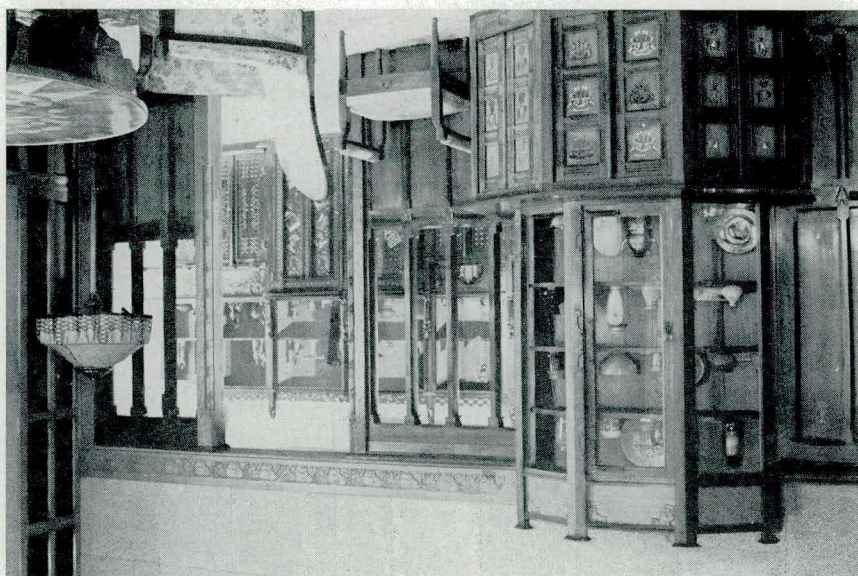

Afb. XV. Gezicht in een zaal van de „historische afdeling” met o.a. een vitrine met pijparden beeldjes en vormen, en de luiken van het altaar van het Schuiten-voerdersgilde — Centraal Museum — foto van de oude opstelling — 1956 (foto Centraal Museum).

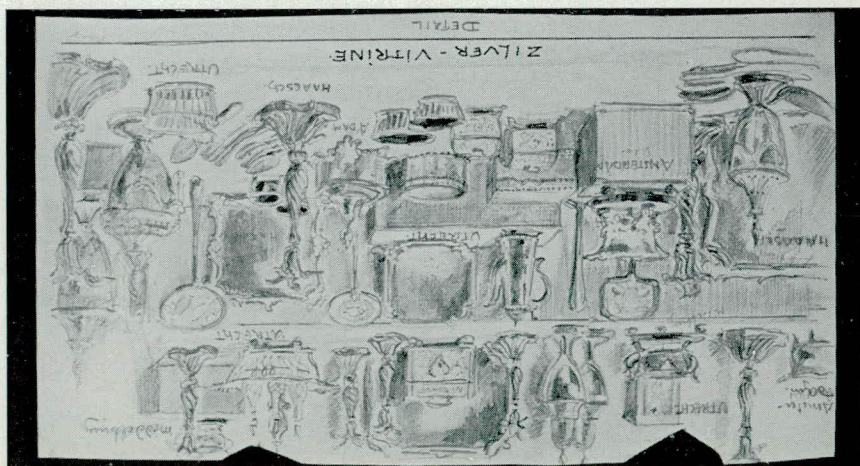
Afb. XVI. Gezicht in een zaal van de „historische afdeling” met o.a. de zilveren lijkkleedversierselen van het Zakkendragersgilde — Centraal Museum — foto van de nieuwe opstelling — 1961 (foto Centraal Museum).

Afb. XVIII. De „Lion-Cachet-kamer” — Moderne afdeling in het Fentener van Vliissingenhuis, Maliebaan — 1959 (foto Centraal Museum).

Afb. XVII. Zilvervitrine met Utrechtse, Haagse en Amsterdamse werken — Centraal Museum — vroegere opstelling — 1952 — aquarel door Prof. Dr. W. Vogelsang (Centraal Museum; zie cat. nr. 377).

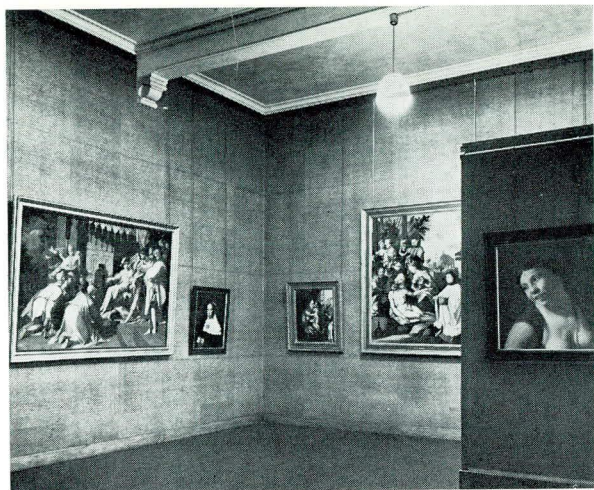

Afb. XIX. De „Barokkamer” — Centraal Museum — huidige opstelling — 1963 (foto Centraal Museum).

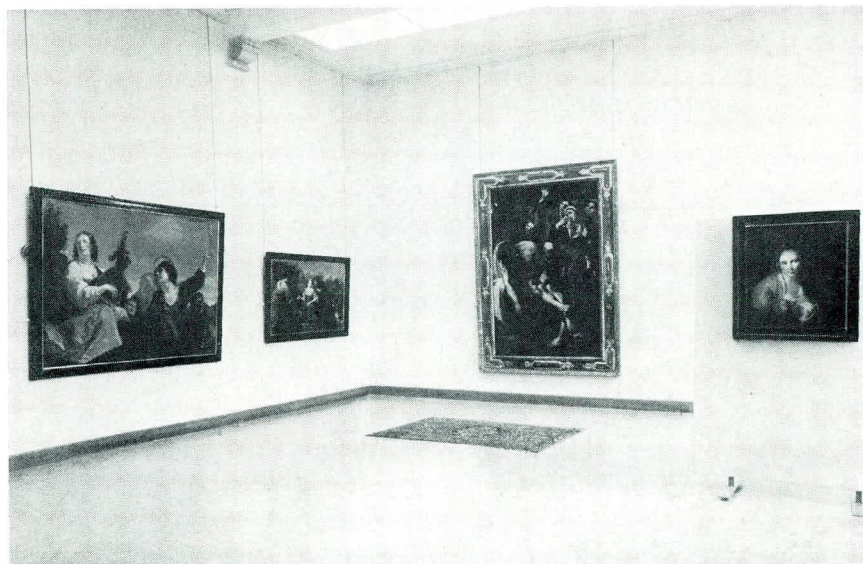
Afb. XX. De „Renaissance-kamer” — Centraal Museum — huidige opstelling — 1963 (foto Centraal Museum).

Afb. XXI. Gezicht in een schilderijenzaal met o.a. „Jozef en zijn broeders” door Joachim Wttewael en de „Bewening van Christus” door Jan van Scorel — Centraal Museum — vroegere opstelling met oude verlichting — 1950-52 (foto Philips, Eindhoven).

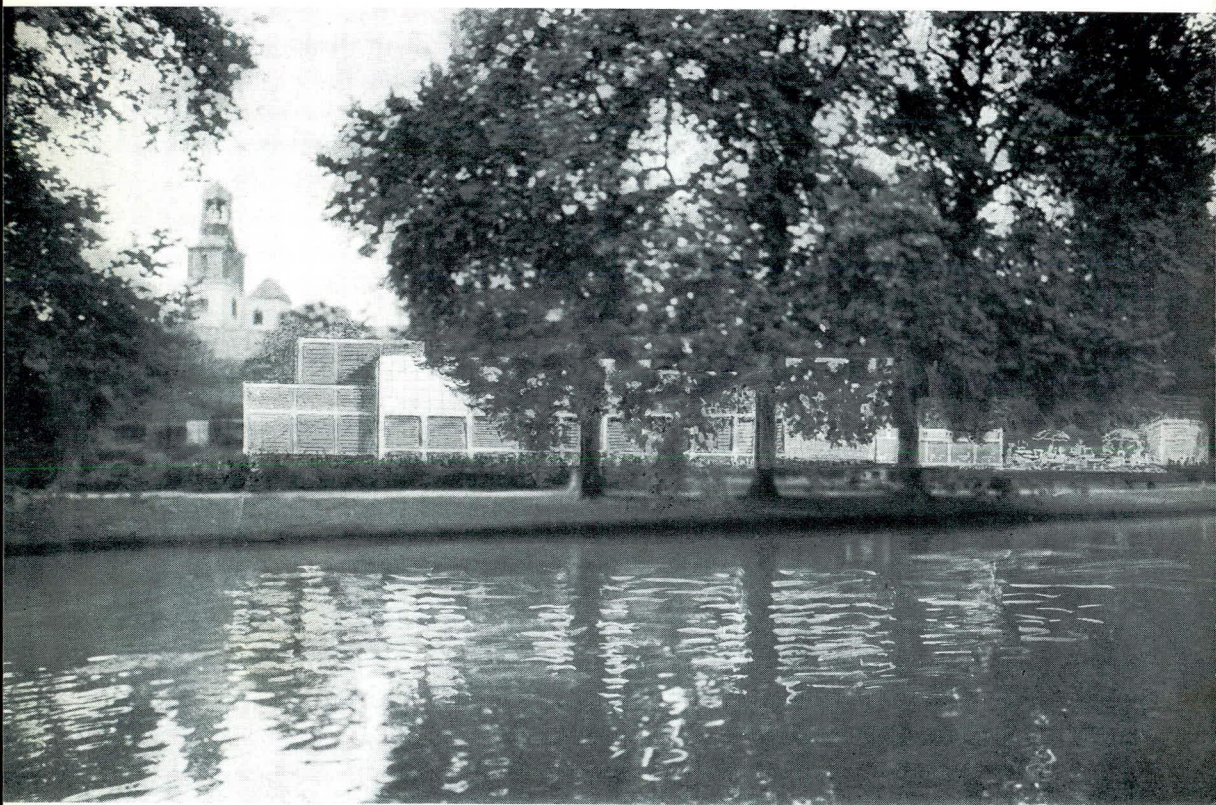
Afb. XXII. Gezicht in een schilderijenzaal met o.a. de „Graflegging” door Dirk van Baburen, „Moeder en Kind” door Hendrik Bloemaert en „Musicerend Gezelschap” door Jan van Bronchorst — Centraal Museum — recente opstelling met nieuwe verlichting — 1963 (foto Centraal Museum).

Afb. XXIII. Ontwerp voor nieuwbouw door Ir. A. van der Steur — 1950 — tekening.

Afb. XXIV. Ontwerp voor nieuwbouw door G. Th. Rietveld — 1963 — fotomontage.

catalogus

- 1 ADRIANI-HOVY, Elisabeth M. H. (1873—1957)

Interieur van de St. Pieterskerk te Utrecht

Aquarel - 34,4 x 55 - 1908

Get. links onder: *E. Adriani-Hovy* 08

Geschenk van L. H. M. Brom, Oosterbeek, 1962

Inv. nr. 13560

- 2 ADRIANI-HOVY, Elisabeth M. H. (1873—1957)

Kruisbloemen en fialen op het dak van de Domkerk (Kooromgang)

Ets - 22,1 x 32,4 - ca. 1910

Get. rechts onder: *E. Adriani-Hovy*

Geschenk van L. H. M. Brom, Oosterbeek, 1962

Inv. nr. 13558

- 3 ADRIANI-HOVY, Elisabeth M. H. (1873—1957)

Kerkinterieur

Aquarel - 58,9 x 46,5 - 1915

Get. links onder: *E. Adriani-Hovy* 1915

Geschenk van L. H. M. Brom, Oosterbeek, 1962

Inv. nr. 13563

- 4 AERTSEN, Johan (17e eeuw) (toegeschreven)

Alexander bezoekt het graf van Achilles

Roodkrijttekening vermoedelijk naar gravure van Prenner, naar schilderij van A. Marienhof - 16,5 x 23 - na 1690

Get. midden onder: *A. Marienhof Pinx.* 1649

Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1942

Inv. nr. 8986

5 APPEL, Karel (geb. 1921)

Abstracte compositie

Kleurenlitho - 76 x 56,3 - 1958

Get. rechts onder: K. Appel '58

Geschenk 1960

Inv.nr. 12768

Afb. 81

6 ATTEVELD, Joost van (in of na 1621—1692)

Vier burgers met de stadsbanier

Aquarel op perkament - blad: 50 x 50,3 - aquarel: 32,8 x 17 - 1648

Opschrift links van aquarel: *W'y Schout Burgermeesteren ende Schepenen der Stadt Utrecht, doen condit ende certificeeren by desen dat de Heeren ende Meesters Cornelis van Deuverden Burgermeester deser Stadt ende Cornelis Booth Raedt inden Hove Provinciael van Utrecht, voor ons verclaert hebben, dat Haer E. ten Dytschenhuysse alhier in seeckere Camer genaemt het Goude salet meermaels gesien hebben een oud glase venster t'eenmael beschreven ende beset met dusdanige figuren als hier nevens afgetekent staen, ende dat het selve glas by verscheyden oudheytskundige geoordeelt wordt wel tweehondert ofte meer jaren oudt te zijn. Des voirconde hebben wy onser Stadts Signet op 't spatium deses doen drucken, den... February 1648 - op stadsbanier: die stadt van Utrecht*

Gemaakt in opdracht van de Stad Utrecht, 1648

Inv.nr. 4755

Afb. 1

7 ATTEVELD, Joost van (in of na 1621—1692)

De Burgemeesters en Oudermannen van Utrecht

Aquarel op perkament - blad: 40 x 24,9 - aquarel: 18,2 x 24,9 - 1648

Gemaakt in opdracht van de Stad Utrecht, 1648 (zie ook vorig nummer)

Inv.nr. 4756

Afb. 1

8 ATTEVELD, Joost van (in of na 1621—1692)

Portret van Joannes de Bie

Penseeltekening met bister op perkament - 25,5 x 16,8 - 2e helft 17e eeuw

Get. rechts onder: *Atteveld f.*

Opschrift: *SUSTINE ET ABSTINE*

Omschrift: *IOHANNES DE BIE, I.U.D.*

Onderschrift: *BOMMELIAE SALINARUM CONSUL, IN COL-*

LEGIUM ORDINUM GENERALIUM DELEGATUS, ET MAJORIS LUSTRATIONIS AGGERUM IN INSULA BOMMELIANA PRAEFECTUS.

Aankoop 1947

Inv.nr. 10062

BALLIU, Petrus (1613—na 1660)

zie onder: Bronchorst, Jan G. van - Bijlert, Jan van

9 BAST, Pieter (Bastius) (?—1605)

Gezicht op de stad Utrecht

Gravure door Pieter Kaerius (1571—1624), later ingekleurd - 39 x 146,5 - 1e kwart 17e eeuw

Get. links onder: *Pe. Bastius delineat. Pe. Kaerius coelavit*

Opschrift: op de banderol boven de Domtoren: *UTRECHT*

Aankoop 1958

Inv.nr. 12382

10 BAUER, Mari A. J. (Marius) (1867—1932)

Oosters straatje

Aquarel - 53,6 x 76,5 - eerste derde 20e eeuw

Get. rechts onder: *M BAUER*

Bruikleen van Mevr. G. A. C. Hoelen-van der Poll, 's-Gravenhage, 1963

Inv.nr. 14107

11 BAUER, Mari A. J. (Marius) (1867—1932)

De grote moskee te Delhi

Ets - 57 x 68 - ca. 1900

Get. rechts onder: *M BAUER*

Legaat van Mevr. J. A. Singels-Heintz, Zeist, 1945

Inv.nr. 9580

Afb. 65

12 BAUER, Mari A. J. (Marius) (1867—1932)

Paardenvolk

Ets - 55,5 x 67 - 1901

Get. rechts onder: *M Bauer* - links onder: *No. 83 en: M BAUER*

Bruikleen van Mevr. G. A. C. Hoelen-Van der Poll, 's-Gravenhage, 1963

Inv.nr. 14112

- 13 BEERENDONCK, Theodorus H. J. (Theo) (geb. 1905)
L'oiseau de feu
 Monotypie - 36,5 x 45,8 - 2e kwart 20e eeuw
 Get. links onder: *l'oiseau de feu* - midden: *Theo Berendonck*
 Aankoop van de kunstenaar, 1960
 Inv. nr. 12697
- 14 BELLEFROID, Edmond (geb. 1893)
Vrouwenkop
 Zwartkrijttekening - 42 x 59 - ca. 1950
 Get. links onder: *Edm. Bellefroid*
 Aankoop van de kunstenaar, 1956
 Inv. nr. 11958
- 15 BEMMEL, Willem van (1630—1708)
Italiaans landschap met hengelaar
 Gewassen pen- en penseeltekening in O.I. inkt - 34,5 x 28,2 -
 tweede helft 17e eeuw
 Get. rechts onder: *WBemmel* - daaronder: *WB*
 Aankoop op veiling Van Huffel, Utrecht, 1929
 Inv. nr. 6195
- 16 BENDIEN, Jacob (1890—1933)
Naakte vrouwenfiguur
 Potloodtekening - 65 x 17,5 - ca. 1928
 Get. rechts onder: *J. Bendien*
 Aankoop 1928
 Inv. nr. 6166a Afb. 59
- 17 BERSERIK, Herman (geb. 1921)
Naaimachine
 Ets-aquatint - 34,1 x 40,4 - 1956
 Get. links boven: *Berserik* - rechts onder: *Berserik 3/20*
 Aankoop van de kunstenaar, 1961
 Inv. nr. 13127 Afb. 91
- 18 BERSERIK, Herman (geb. 1921)
Fritenkraam
 Ets-aquatint - 34,2 x 44 - 1960
 Get. rechts boven: *Berserik* - midden onder: *Berserik 1960*

Aankoop van de kunstenaar, 1961
Inv. nr. 13128

19 BEIJER, Jan de (1703—1785)

De Domkerk en toren te Utrecht

Gravure door Caspar Philips Jacobs (1732—1789) - 19,1 x 14,3 -
1757

Get. links onder: *J. de Beyer ad. viv. del. 1746* - rechts onder:
C. Philips Jacobs fec. 1757

Onderschrift: *De DOMKERK en TOREN te UTRECHT*

*Uit Hedendaagse Historie of Tegenwoordige Staat van Alle Volken;
XXI. Deel: Vervolgende den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde
Nederlanden En vervattende in 't byzonder die van Utrecht. te
Amsterdam, By Isaak Tirion, In de Kalverstraat, het negende Huis
van den Dam, MDCCLVIII. Met Privilegie.*

Overgedragen door de Gemeente uit het R.K. Militair Tehuis,
Utrecht, 1956

Inv. nr. 11759

20 BEIJER, Jan de (1703—1785)

De St. Catharijnekerk te Utrecht

Gravure door Caspar Philips Jacobs (1732—1789) - 17,6 x 21,5 -
tussen 1744 en 1758

Get. links onder: *J.D.B. del. 1744* - rechts onder: *C. Philips Jacobs
fec.*

Onderschrift: *De S. Katharynen Kerk te Utrecht*

*Uit Hedendaagse Historie of Tegenwoordige Staat van Alle Volken;
XXI. Deel: Vervolgende den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde
Nederlanden En vervattende in 't byzonder die van Utrecht. te
Amsterdam, By Isaak Tirion, In de Kalverstraat, het negende Huis
van den Dam, MDCCLVIII. Met Privilegie.*

Overgedragen door de Gemeente uit het R.K. Militair Tehuis,
Utrecht, 1956

Inv. nr. 11759a

21 BEIJER, Jan de (1703—1785)

Gezicht op de St. Pieterskerk te Utrecht

Gravure door Hendrik Spilman (1721-1784) - 17 x 21,4 - tussen
1745 en 1758

Get. links onder: *J. de Beyer ad. viv. del. 1745* - rechts onder:
H. Spilman fec.

Onderschrift: *De Kerk van S. Pieter te Utrecht*

Uit *Hedendaagse Historie of Tegenwoordige Staat van Alle Volken; XXI. Deel: Vervolgende den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden En vervattende in 't byzonder die van Utrecht. te Amsterdam, By Isaak Tirion, In de Kalverstraat, het negende Huis van den Dam, MDCCLVIII. Met Privilegie.*

Overgedragen door de Gemeente uit het R.K. Militair Tehuis, Utrecht, 1956

Inv. nr. 11758a

- 22 BEIJER, Jan de (1703—1785) (toegeschreven)

Gezicht op Montfoort

Ets - 7,6 x 20 - ca. 1750

Geschenk van Mej. Mr. L. F. Melchior, 's-Gravenhage, 1960

Inv. nr. 12680

- 23 BEZAAN, Johannes (1894—1952)

La Camargue

Ets en droge naald op ivoorkleurig papier - 29,6 x 37 - 1952

Get. rechts onder: *Bezan '52* - links op de passe-partout: *La Camargue*

Aankoop 1955

Inv. nr. 11452

- 24 BEZEMER, Jan (geb. 1907)

Fossiele vogel

Kleurenlitho - 47,2 x 60 - 1958

Get. rechts onder: *Jan Bezemer* - links onder: *eigen druk* 1958

Aankoop van de kunstenaar, 1959

Inv. nr. 12470

Afb. 93

- 25 BIERMAN, Rudi (geb. 1922)

Rechtszitting

Litho - 34 x 47,3 - 1957

Get. rechts onder: *r. bierman '57*

Aankoop van de kunstenaar, 1957

Inv. nr. 12289

Afb. 88

- 26 BILDERS, Albertus G. (1838—1865)

Dierenstudie

Zwartkrijttekening - 30,5 x 42 - midden 19e eeuw

Get. links onder: *Atelier A. G. Bilders*

Aankoop op veiling Schouten, Amsterdam, 1938
Inv. nr. 8215b

27 BLAISSE, Fioen (geb. 1932)

Waterbuffel

Tekening in O.I. inkt - 32,5 x 49,9 - januari 1960

Get. rechts onder: *Jan. 60 Fioen Blaisse*

Aankoop van de kunstenaars, 1962

Inv. nr. 13457

28 BLANCHARD, Jacques (1600—1638)

Jozef en de vrouw van Potifar

Gravure door Cornelis Bloemaert (ca. 1603—1692) - 21,4 x 28,6 -
2e helft 17e eeuw

Get. links onder: *Blanchard inuen et pinxit* - rechts onder: *Cornelis
Bloemaert sculp: cū privil: Regis Christmi.*

Onderschrift:

*Haec non vos moveat lascivo foemina vultu,
Quae faedo tantum flagrat adulterio;
Sed Joseph potius, casto qui pectore firmus,
Tam molles potis est vincere blandita.*

Aankoop 1930

Inv. nr. 6650

29 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Vertumnus en Pomona

Pentekening, met olijfgroen en bister gewassen, gehoogd met witte
olieverf - 16,6 x 13,2 - ca. 1610

Get. rechts onder: (signatuur zichtbaar afgesneden)

Aankoop 1956

Inv. nr. 11832

Afb. 8

30 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Vertumnus en Pomona

Gewassen pentekening in bister - 14,4 x 18,6 - ca. 1600

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv. nr. 11256

31 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Een kluisenaar verbrandt zijn bed

Gewassen pentekening in bister met enig wit gehooqd - 12,6 x 8,8 -
ca. 1600

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv. nr. 11257

32 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Johannes de Doper predikend

Gewassen sepia-pentekening gehooqd met enig wit - 17,3 x 16 -
ca. 1600

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv. nr. 11258

Afb. 9

33 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Hemelvaart der H. Maagd

Gewassen sepia-pentekening - 47,8 x 34,4 - ca. 1600

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv. nr. 11259

Afb. 11

34 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Madonna met Christuskind

Gewassen pentekening - 22,5 x 17 - begin 17e eeuw

Get. links onder: *A. Blomart* (niet oorspronkelijk)

Aankoop op veiling Van Huffel, Utrecht, 1933

Inv. nr. 7023

35 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Zinnebeeldige voorstelling van de ijdelheid

Gewassen pentekening - 23,5 x 18,5 - ca. 1600

Get. links boven: *A. Bloem: fe:*

Aankoop 1931

Inv. nr. 6625

Afb. 7

36 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De val der engelen

Tekening in zwart krijt, gewassen in O.I. inkt met wit gehooqd -
38 x 29,5 - 1e kwart 17e eeuw

Get. links onder: *A. Bloemaert f.* (niet oorspronkelijk)

Aankoop op veiling Van Huffel, Utrecht, 1943

Inv. nr. 9322

Afb. 10

- 37 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651) (toegeschreven)
Een z.g. Kortegaardje
 Gewassen sepiatekening met wit gehoogd - 11,5 x 21,5 -
 1e kwart 17e eeuw
 Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1942
 Inv. nr. 8867
- 38 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651) (toegeschreven)
Een z.g. Kortegaardje
 Gewassen sepiatekening met wit gehoogd - 18,5 x 21 -
 1e kwart 17e eeuw
 Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1942
 Inv. nr. 8868
- 39 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651) (toegeschreven)
Annunciatie
 Gewassen pentekening in bister, gehoogd met wit - 34,4 x 27,8 -
 1e helft 17e eeuw (18e eeuw?)
 Get. rechts onder: *A Bloemaert fe* (gecopieerde signatuur)
 Aankoop 1959
 Inv. nr. 12510 Afb. 12
- 40 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)
Het Vuur
 Gravure - 9,9 x 14,7 - 1e helft 17e eeuw
 Gemon. rechts onder: *AB inven* en: 1
 Onderschrift: *IGNIS*
 Nr. 1 uit een serie van 4 gravures, voorstellende de „Vier elementen”
 Aankoop 1930
 Inv. nr. 6711/1
- 41 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)
De Lucht
 Gravure - 9,8 x 14,7 - 1e helft 17e eeuw
 Gemon. rechts onder: *AB inven* en: 2
 Onderschrift: *AER*
 Nr. 2 uit een serie van 4 gravures, voorstellende de „Vier elementen”
 Aankoop 1930
 Inv. nr. 6711/2

- 42 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Het Water

Gravure - 10,2 x 14,9 - 1e helft 17e eeuw

Gemon. rechts onder: *AB inven* en: 2

Onderschrift: *AQUA*

Nr. 3 uit een serie van 4 gravures, voorstellende de „Vier elementen”

Aankoop 1930

Inv. nr. 6711/3

- 43 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De Aarde

Gravure - 9,9 x 14,6 - 1e helft 17e eeuw

Gemon. rechts onder: *AB inven* en: 4

Onderschrift: *TERRA*

Nr. 4 uit een serie van 4 gravures, voorstellende de „Vier elementen”

Aankoop 1930

Inv. nr. 6711/4

Afb. 18

- 44 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De heilige familie aan de voet van een boom

Gravure - 19,6 x 22,3 (blad) - 1593

Gedat. midden onder: 1593

Onderschrift: *Maria dat puero mater terrestria dona dat contra matri coelica dona puer*

Aankoop 1930

Inv. nr. 6646

Afb. 6

- 45 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Illustratie voor *La Forest des Hermites et Hermitesses d'Egypte et de La Palestine, Representee en figures de cuisine de l'invention d'Abraham Blommaert, taillees par Boece Bolswert. Et de plus illustré d'un succinct recueil de leur vies tiré de la vie des Peres. A Anvers, De l'Imprimerie de Hierosme Verdvssen. M.DC.XIX.*

53 gravures door Boëtius van Bolswert (ca. 1580—1633) - gravure 14,5 x 9,2 - boek: 120 pagina's, 21,9 x 16,3 - 1619

Get. onder beeld der tweede gravure: *Abr. Bloemaert Inuet. Boëtius. A. Bolswerd. sculp. et excudit.*

Aankoop 1933

Inv. nr. 7123

- 46 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De Gierigheid

Gravure door Cornelis Bloemaert (ca. 1603—1692) - 19,2 x 13,6 (blad) - 1625

Get. midden onder: *ABloemaert pinxit. Corn: Bloem. sculp. et excud. A° 1625*

Opschrift: *AVARITIA*

Onderschrift:

Ab! quid opes avidae prosunt oculique repleti!

Dextera avaritiae semper egena manet.

Aankoop 1930

Inv. nr. 6689

Afb. 21

47 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De vier kerkvaders: S. Augustinus, S. Hieronymus, S. Gregorius en S. Ambrosius schrijven over het mysterie van de H. Eucharistie

Gravure door Cornelis Bloemaert - 51,3 x 36,3 - 1629

Get. midden onder: *Abrahamus Bloemaert inventor et huius filius Corn: Bloem: sculptor Cum privilegio Sac: Caesaris Majtis., nec non Regis Christianissimi.*

Opschrift: op linker bladzijde boek: *Figura legis naturae Melchisedech Sacerdos Dei altissimi obtulit panem et vinum Gen. 14 - Figura Veteris Testamenti Panem coeli dedit eis panem Angelorum manducavit homo Psal. 77 - op de rechter bladzijde: Promissio. Panis quem ego dabo caro mea est. Ioann. 6. - Solutio Accepit Iesus panem et benedixit ac fregit deditque discipulis suis et ait Accipite et comedite hoc est corpus meum. Math. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1 Corr. 11.*

Onderschrift: links: *S. AUGUSTINUS. in Psal. 98. Christus de carne Mariae carnem accepit, et iustam carnem nobis manducandam dedit ad salutem. - S. HIERONYMUS. epistola ad Hedibiam qu. 2. Moyses non dedit nobis panem verum, sed Dominus Iesus ipse conviva, et convivius, ipse comedens, et qui comeditur. - S. GREGORIUS apud Paulum diaconum in vita eius. Conditor noster ea potestate, qua ex nihilo cuncta creavit, panem et vinum in caenem et sanguinem suum convertit. - S. AMBROSIUS. de ijs qui mysterium init. Ca. 9. Praeter naturae ordinem virgo generavit, et hoc, quod conficimus, corpus, ex virgine est.*

daaronder: *ILLUST.mo ET EXCELL.mo PRINCIPI AC DNO/D. GUNDAKERO/DUCI IN SILESIA, OPPAVIAE/CARNOVIAE/TESSINI/ET MAIORIS GLOGOVIAE/PRINCIPI A Liechtenstejn, et Nicolspurg, Comiti Ritpergae, Domino in Moravico, Cremlovio, Ostra, et Wilfersdorff, Sacrae Caes. Maj. tis intimo Consiliario, et Camerario, Principi ac Domino suo gratiosissimo, Abrahamus Blommaert dedicat et consecrat. Ao. 1629.*

Aankoop 1930

Inv. nr. 6670

Afb. 19

48 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De H. Willibrordus

Gravure door Cornelis Bloemaert - 47,2 x 30,1 - 2e helft 17e eeuw
Get. midden onder: *Abrahamus Bloemaert pinxit Ultrajecti. Cornelius Bloemaert Filius sculp. et excud.: cum privilegio Regis Christianissimi.*

Opschrift boven beeld: *In Christo Jesu per Euangelium ego vos genui. Cor. c. 24 Sed licet nos, aut angelus de coelo euangelizet vobis, praeterquam quod euangelizavimus vobis, anathema sit. Gal. 1.*
Onderschrift: *Mementote Praepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitmini Fidem. Hebr. 13. S. WILLIBRORDUS seu CLEMENS, Primus Ultrajectensium Archiepiscopus, et Frisiae, Hollandiae, Zelandiae, Flandriae, Campaniae, Brabanticae, Geldriae, Cliviae, Transiselaniae, confiniumque Populorum Apostolus. Consecratus Romae a Sergio Papa A°. Dñi 697 obiit 7 Novemb: A°. 736. Aetat: 80. sepultus Epternaci. Admodum R^{do}. Dñō. M. IOANNI WACHTELARIO S.^{ae} Theol.^{ae} Licent.^o et apud S. Mariam Ultrajecti Canonico etc: observantiae ergo D.D. Abrahamus Bloemaert.*

Aankoop 1930

Inv. nr. 6667

Afb. 20

49 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De H. Bonifacius

Gravure door Cornelis Bloemaert - 47 x 29,9 (blad) - 2e helft 17e eeuw

Get. onder in beeldvlak: links: *Abrahamus Bloemaert pinxit Ultrajecti* - midden: *Cornelius Bloemaert filius sculp. et excud.: - rechts: Cum privilegio Regis Christ. mi.*

Opschrift: boven beeld: *Venite filij audite me, timorem Domini docebo vos. psal 33.*

Onderschrift: *Ipse est directus divinitus in poenitentiam gentis, et tulit abominationes impietatis, et ad Dominū gubernavit cor suum, et in diebus peccatorum corroboravit pietatem. Eccles: 49 - daaronder: S. BONIFACIUS, qui et Winfridus Anglus, Germanorū, Francorū, et Frisiae Apostolus, primus Moguntinus, et secundus Ultrajectinus Archiepiscopus. Consecratus Romae a Gregorio Papa 2. Ao. Dñi 723. vixit in Episcopatu annos 36. menses 6. dies 6. obiit martijr in Frisia prope Dockū Ao. 750. sepults. Fuldae. Admodum R^{do}. Dno. M. IACOBO DE GAUDA. I.V. Licento. et apud S. Petrum Ultrajecti Canonico: observantiae ergo D.D. Abrahamus Bloemaert.*

Aankoop 1930

Inv. nr. 6660

50 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De H. Gregorius

Gravure door Frederik Bloemaert (ca. 1610—1669) - 47 x 29,8 - midden 17e eeuw

Get. midden onder: *Abrahamus Bloemaert invent. Fred Bloemaert sculp et excud* - rechts onder: 3

Opschrift boven beeld: *Ab infantia mea crevit mecum miseratio: et de vtero matris meae egressa est mecum. Job 31. v. 18*

Onderschrift: *Dispersit, dedit pauperibus: Justitia eius manet in saeculum saeculi. Psalm CXI, v. 9. S. GREGORIVS. tertius Vltra-jectensium Episcopus, S. Bonifacij individuus comes, et in sede Vltrajectina successor, paupertatem, sobrietatem, et liberalitatem erga pauperes praecipue coluit: divitias dulce venenum, ebrietatem inferni foveam appellans. pastoralis vigilantia prophetiae spiritu, ac Sanctitate illustris, migravit ad Dominum. A^o. Dñi 784. 8 kal. Septemb. sepultus in ecclesia S. Salvatoris Vltrajecti.*

Geschenk van Pastoor E. Lagerwey, Utrecht, 1926

Inv.nr. 5390

51 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De H. Adelbertus

Gravure door Frederik Bloemaert - 46,4 x 19,9 - midden 17e eeuw

Get. links onder: *Abrahamus Bloemaert Inv. Fred. Bloem. sculp: et exc.* - rechts onder: 7

Opschrift: boven beeld: *Optavi, et datus est mihi sensus: et invocavi et venit in me spiritus Sapientiae: et praeposui illam Regnis, et sedibus. Sap. 7. v. 7.*

Onderschrift: *Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Psal. 83. v. jj. S. ADELBERTVS confessor, et Levita, hic Regis Deirorum filius; regio patri- monio in Anglia relicto, solus Levita cum S. Willibrordo Episcopo, et socijs presbyteris ad Boreales terras Ao. 690 venit. Frisonibus, et Kinnemarys. Evangelium praedicavit. Haecmundam a gentili- tate emundavit: factusque primus Archidiaconus Ultrajectensis, post multorum paganorum conversionem, plenus bonorum operum, ac miraculis clarus, gloriose quievit. 7. kal. Jul. Ao. 740 Sepultus Haecmundae.*

Geschenk van Pastoor E. Lagerwey, Utrecht, 1926

Inv.nr. 5394

52 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Titelblad met opschrift

Gravure door Frederik Bloemaert - 9,1 x 14,8 (blad) - 2e helft 17e eeuw

Opschrift: *Verscheyde BEESTEN en VOGELN Seer kunstig
geteeckent door Ab: Bloemaert de Vader en gesneden door Fred:
Bloemaert de Soon nieuwelijks uytgegeven door Nicolaus Visscher
met Privil: vande H.H. Staten General:*

Nr. 1 van een serie van 14 gravures, voorstellende verschillende
soorten vogels en dieren

Aankoop 1930

Inv. nr. 6709

53 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Vier zwanen

Gravure door Frederik Bloemaert - 9,1 x 14,8 (blad) - 2e helft
17e eeuw

Underschrift: midden: *met Privil:*

Nr. 2 van een serie van 14 gravures, voorstellende verschillende
soorten vogels en dieren.

Aankoop 1930

Inv. nr. 6709

54 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Herderin met koe

Gravure door Frederik Bloemaert - 9,1 x 14,8 (blad) - 2e helft
17e eeuw

Underschrift: midden: *met Privil:*

Nr. 3 van een serie van 14 gravures, voorstellende verschillende
soorten vogels en dieren

Aankoop 1930

Inv. nr. 6709

55 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Vier ooievaars op het nest

Gravure door Frederik Bloemaert - 9,1 x 14,8 (blad) - 2e helft
17e eeuw

Underschrift: midden: *met Privil*

Nr. 4 van een serie van 14 gravures, voorstellende verschillende
soorten vogels en dieren

Aankoop 1930

Inv. nr. 6709

56 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Titelblad van serie van 12 maanden

Gravure door Frederik Bloemaert - 14,3 x 18 - 2e helft 17e eeuw
Opschrift: *DE TWAALF MAANDEN DES JAARS, Afgebeeld door
Abraham Bloemaert de Vader, Gesneden door Frederick Bloemaert
de Soom, en uytgegeven door Nicolaus Visscher, met Privilegie.*
Aankoop 1963
Inv.nr. 13900

57 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

November

Gravure door Frederik Bloemaert - 12,7 x 16,5 (blad) - 2e helft
17e eeuw
Gemerkt midden onder: *t'Amsterdam by Nicolaus Visscher met
Privil.* - rechts onder beeld: 11
Onderschrift: *November*
Nr. 11 uit serie van 12 gravures, voorstellende de „Twaalf
maanden”
Aankoop 1930
Inv.nr. 6712

58 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

December

Gravure door Frederik Bloemaert - 12,7 x 16,4 (blad) -
2e helft 17e eeuw
Gemerkt midden onder: *t'Amsterdam by Nicolaus Visscher met
Privil.* - rechts onder beeld: 12
Onderschrift: *December*
Nr. 12 uit serie van 12 gravures, voorstellende de „Twaalf
maanden”
Aankoop 1930
Inv.nr. 6712

59 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Landschap met schuur en reizigers

Gravure door Frederik Bloemaert, uitgegeven door Nicolaas
Visscher - 9,3 x 15,1 - 2e helft 17e eeuw
Get. links onder: 9 en: *AB*
Nr. 9 uit serie van 10 landschapjes
Aankoop 1930
Inv.nr. 6713

60 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Landschap met man en schuur

Gravure door Frederik Bloemaert, uitgegeven door Nicolaas
Visscher - 9,4 x 15,1 - 2e helft 17e eeuw
Get. rechts onder: 10 en: AB
Nr. 10 uit serie van 10 landschapjes
Aankoop 1930
Inv. nr. 6713

Afb. 16

61 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Het Gezicht

Gravure door Frederik Bloemaert - 10,9 x 15,9 - 2e helft 17 eeuw
Get. links onder: A. Bloemaert Pater inv. en: F. Bloemaert Filius
Sculp. - rechts onder: N. Visscher Escud: cum Privil: en: 1
Onderschrift: *Visus*
Nr. 1 van serie van 5 gravures, voorstellende de „Zintuigen”
Aankoop 1935
Inv. nr. 7593

Afb. 17

62 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Het Gehoor

Gravure door Frederik Bloemaert - 10,9 x 15,6 - 2e helft 17e eeuw
Gem. rechts onder beeld: 2
Onderschrift: *Auditus*
Nr. 2 van serie van 5 gravures, voorstellende de „Zintuigen”
Aankoop 1935
Inv. nr. 7594

63 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De Smaak

Gravure door Frederik Bloemaert - 11 x 15,7 - 2e helft 17e eeuw
Gem. rechts onder beeld: 3
Onderschrift: *Gustus*
Nr. 3 van serie van 5 gravures, voorstellende de „Zintuigen”
Aankoop 1935
Inv. nr. 7595

64 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De Reuk

Gravure door Frederik Bloemaert - 11,4 x 15,7 - 2e helft 17e eeuw
Gem. rechts onder beeld: 4
Onderschrift: *Odoratus*

Nr. 4 van serie van 5 gravures, voorstellende de „Zintuigen”
Aankoop 1935
Inv.nr. 7596

65 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Het Gevoel

Gravure door Frederik Bloemaert - 11,1 x 16 - 2e helft 17e eeuw
Gem. rechts onder beeld: 5

Onderschrift: *Tactus*

Nr. 5 van serie van 5 gravures, voorstellende de „Zintuigen”
Aankoop 1935
Inv.nr. 7597

66 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Verkondiging aan de herders

Gravure door Jan Saenredam (1565—1607) - 55,6 x 39,8 - 1599
Get. links onderaan: *Abrahamus Bloemaert Inven. J. Saenredam
sculp. Jac. Razet divulgavit et strenuo humanyssimoque viro D.
Petro Mathiae Reipubl. Amstelredam. Scabino meritissimo amicitiae
ergo D.D. ipso Natali Di.Ao. 1599* - midden onder beeld: *Nic.
Visscher excudit* (in ander lettertype)

Onderschrift:

*Dum vigiles ovium pastores cura teneret,
Angelicas cernunt coeli per inania turmas
Laudibus ob genitum coelestem extollere Patrem.
Salvatorem orbis, talique applaudere cantu:
Summa Deo in superis reddatur gloria: terras
Pax hominesque decet, quibus est sincera voluntas.*

Geschenk vóór 1943

Inv.nr. 9309

67 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De verloren zoon

Gravure door Jan Saenredam - 44 x 64,3 - ca. 1606

Get. rechts onder op balk: *A. Bloemaert. inue - op wiel: J. Saenredam
sculp. et excudebat*

Onderschrift:

*Qui modo delicys Gratus Bacchoque maderet
Prodigus, et lentos luxu irritaret amores,
Nudus opum, et lacera malè tectus membra lacerna
Languida degeneri traxit vestigia gressu
Suasit enim importuna fames ad tecta coloni:*

*Illum suppliciter plorantem acmulta precantem
 Villicus excipiens, digito indice pascere stantes
 Imperat, immundum pecus, ad praesepia porcos.
 Ille inbians rabidi solvit ieiunia ventris
 Immersasque fero siliquas avidae ingerit alvo Schreuelius*

Aankoop 1933

Inv. nr. 7156

Afb. 15

68 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Adam en de dieren

Gravure door Jan Saenredam - 27,8 x 20 - 1604

Get. links onder: *Abrahamus Bloemaert inue. Joan. Saenredam sculp. et excudebat* - midden onder: *A° 1604*

Onderschrift:

*Cum Sator aeterna mundum compage ligasset
 Et pecudum omne genus, volucrum genus omne creasset
 Finxit humo sollers hominem meliore Prometheus
 Quem terrae statuit, calique, salique potentem.*

Nr. 1 uit serie van 6 gravures, voorstellende „de Geschiedenis van Adam”

Aankoop 1960

Inv. nr. 12730

69 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Adam spittend en Eva spinnend

Gravure door Jan Saenredam - 27,9 x 19,8 - 1604

Get. links onder: *A. Bloemaert in. J. Saenredam sculp. en: 5*

Onderschrift:

*Horrida iam dumis tellus, et decolor aetas
 Stramineas habitare casas, et figere cervos
 Suadebat, terramque rudi tentare ligone,
 Longaque versato diffundere stamina fuso*

Nr. 5 uit serie van 6 gravures, voorstellende „de Geschiedenis van Adam”

Aankoop 1960

Inv. nr. 12736

Afb. 43

70 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Adam en Eva bewenen Abel

Gravure door Jan Saenredam - 27,8 x 19,9 - 1604

Get. midden onder: *A. Bloemaert inue. J. Saenredam sculp. en: 6*

Onderschrift:

Horna fruge Cain, lectoque aram imbuit agno

Gratus Abel: Tum felle Cain accensus, et ira,

Sanguine fraterno terram incestavit avitam:

Heu lessum faciunt natorum in coede parentes! Screuelius

Nr. 6 uit serie van 6 gravures, voorstellende „de Geschiedenis van Adam”

Aankoop 1960

Inv. nr. 12738

71 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De aanbidding van het Christuskind

Gravure door Jacob Matham (1571—1631) - 17,2 x 11,7 (blad) - 1599

Get. rechts boven: *ABlommaert Inuenter JMaetham sculptor et excud. Ao. 99*

Onderschrift: *Coelicole Christum natum reuerenter adorant, Et summum agnoscunt submisso pectore regem. C. Schoheus.*

Aankoop 1930

Inv. nr. 6647a

72 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De verstoting van Hagar

Gravure door Jacob Matham - 46,3 x 35,9 - 1603

Get. midden onder: *Cum privil. Sa. Cae. M. Abrahamus Bloemaert Inven. JMaetham sculp. et excudit Ao. 1603.*

Onderschrift:

Gen. XXI Dum petulans Dominae non insultare veretur

Cum nato Jussa est vertere serva solum

Rupert. in Gen. Sic, Christo, Christique gregi dum illudere certant, Judaeos meritò par quoque paena premit. HSS.

Geschenk van Dr. J. C. J. Bierens de Haan, Amsterdam, 1933

Inv. nr. 7004

Afb. 14

73 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

Zinnebeeldige voorstelling van de IJdelheid

Gravure door Willem van Swanenburgh (ca. 1581—1612) - 26,6 x 19,4 (blad) - 1611

Get. links boven: *A. Bloemaert Inventor. W. Swanenb. sculp. et exc. Anno 1611* - links onder: 2

Onderschrift:

Bullatas nugas, fumosaque gaudia mundi,

Si nescis, haec te picta tabella docet.

*Hic fluit in laxâ petulans bombijce puella,
Cuius inexhaustas arca flagellat opes.
Cui mundus placet, et gemmarum linea dives:
Et Myos archetypi, Mentoreique scypbi.
O curas hominum! fumo, bullisque caducis,
Dum ludit, vanam se probat. immo, nihil.* P.S.

Aankoop 1931
Inv. nr. 6625a

74 BLOEMAERT, Abraham (1564—1651)

De Geboorte

Gravure door Pieter Tanjé (1706—1761) - 34,7 x 26,3 - midden 18e eeuw

Get. links onder: *A. Bloemard Pinx.* - rechts onder: *P. Tanjé fecit. A Amsterdam chez P. Fouquet junior*

Onderschrift: links: *LANATIVITÉ* - rechts: *DE GEBOORTE*

Aankoop 1936
Inv. nr. 7901

BLOEMAERT, Cornelis (ca. 1603—1692)

zie ook onder: Blanchard, Jacques - Bloemaert, Abraham - Carracci, Annibale - Diepenbeck, Abraham van - Ferri, Ciro - Gimignani, Giacinto - Honthorst, Gerard van - Mola, Pietro Francesco - Romano, Giulio

75 BLOEMAERT, Cornelis (ca. 1603—1692)

De uitstorting van de H. Geest

Gravure - 49 x 35,2 (blad) - 2e helft 17e eeuw

Get. links onder in beeld: *C. Bloemaert sculp* - in linker benedenhoek van blad: *J. Loots exc.*

Onderschrift: *VENI SANCTE SPIRITVS, ET EMITTE CAELITVS, LVCIS TVAE RADIOS. Ecclia Cath:*

Aankoop 1930
Inv. nr. 6704

Afb. 13

BLOEMAERT, Frederik (ca. 1610—1669)

zie onder: Bloemaert, Abraham

76 BLOEMAERT, Hendrik (1601—1672)

Jongen met een kooi

Gravure - 17 x 13,3 (blad) - 2e kwart 17e eeuw

Aankoop 1930
Inv. nr. 6694

- 77 BLOKHUYSE, Reinier (17e eeuw)

Gezicht op de Dom te Utrecht voor 1674

Kopergravure - 34,1 x 28 - vóór 1674

Get. links onder: *R. Blokhuyse*

Opschrift: *S. MARTINI, APUD ULTRAIECTUM. A° M.D.
C.LX. TURRIS AC BASILICA.*

Aankoop 1961

Inv.nr. 13095

- 78 BOER-SINIA, Cor de (1878—1961)

Limburgs landschap

Aquarel - 24,5 x 33,9 - 20e eeuw

Get. links onder: *C^d Sinia*

Geschenk van Dr. J. de Boer, Zeist, 1961

Inv.nr. 13351

- 79 BOEVÉ, Gesina (1881—1958)

Vrouwen

Zwartkrijttekening - 18,1 x 15 - 2e kwart 20e eeuw

Gemon. links onder: *GB*

Bruikleen van Mej. B. Boevé, Doorn, 1960

Inv.nr. 12870

- 80 BOEVÉ, Gesina (1881—1958)

De slaap

Zwartkrijttekening - 19,2 x 18,5 - 2e kwart 20e eeuw

Gemon. links onder: *GB*

Bruikleen van Mej. B. Boevé, Doorn, 1960

Inv.nr. 12871

BOLSWERT, Boëtius-Adam (ca. 1580—1633)

Zie onder: Bloemaert, Abraham

- 81 BOODE, Dirk (geb. 1889)

Leven in het bos

Celluloïddruk op crème papier - 29,9 x 24,4 - ca. 1955

Get. rechts onder: *Boode* - links onder: *LEVEN in het bos*

Aankoop 1958

Inv.nr. 12343

- 82 BOODE, Dirk (geb. 1889)

Bosresten

Gekleurde linoleumets - 53,4 x 41,8 - maart 1963

Get. rechts onder: *Boode*

Aankoop van de kunstenaar, 1963

Inv.nr. 14146

Afb. 80

- 83 BOON, Jan (geb. 1882)

Oostenrijks dorp in de sneeuw

Houtsnede op Japans papier - 27,9 x 21,8 - 1921—1926

Geschenk van de kunstenaar, 1957

Inv.nr. 12309

Afb. 75

- 84 BOON, Jan (geb. 1882)

Stadsgezicht te Amsterdam

Ets op ivoorkleurig papier - 13,1 x 9,7 - 1928

Geschenk van de kunstenaar, 1957

Inv.nr. 12314

- 85 BOON, Jan (geb. 1882)

Pothuis te Amsterdam

Houtsnede op Japans papier - 7,8 x 9,9 - 1931

Geschenk van de kunstenaar, 1957

Inv.nr. 12315

- 86 BOON, Jan (geb. 1882)

Portret van Prof. Dr. B. H. Molkenboer O.P.

Potloodtekening met wit gehoogd - 57,5 x 75 - 1936

Get. rechts onder: *JAN BOON 1936*

Opschrift links boven: *PROF. B. H. MOLKENBOER O.P.*

Aankoop van de kunstenaar, 1953

Inv.nr. 11211

Afb. 67

- 87 BOON, Jan Azn. (geb. 1918)

Don Quijote en Sancho Panza

Houtgravure op Japans papier - 14,3 x 19,7 - 2e kwart 20e eeuw
Get. rechts onder: *Boon*
Geschenk van het „Genootschap Kunstliefde”, Utrecht, 1945
Inv. nr. 9596 Afb. 87

88 BORCULO, Herman, BEERNTZ VAN (?—1576)

De intocht van Christus in Jeruzalem, de Krypt te Bethlehem en het Heilig Graf

Houtsneede naar Jan van Scorel's Lochorst-triptiek - 39 x 73,1 - 1538
Get. in omlijsting links boven: *Gheprent Bij mij Harman van Borculo figuer snijder tot Wtrecht*

Opschrift: links boven: *FORMA CAPELLE IN BEDTLEHEM* -
midden boven: *PLVS OVLTRE CIVITAS HIERVSALEM 1538* -
rechts boven: *DISPOSITIO SEPVLTVRE DNECE* - in omlijsting

links boven: *Die formsnijder tot allen Christenmenschen. In deser Charten moecht ghi allen Christen menschen niet alleen warachtelicken mer ook deuotelicken anschouwen die Coninclicke stadt van Jerusalem daer onse salichmaker ende heere Christus Jesus sijn Duerbaere bloet ghestort heeft ende die bitter doot voer ons ghestoruen heeft Ghi siet hierbuyten dye contreye van anderen plaetsen steden ende landen ronts om liggende. Ghi siet hier die gulden poorte daer die here als hi lijden woude op eenen Esel doer ghereden is met .vij. ander poerten inden omlope der mueren van deser stadt gelegen ghi siet hier oec den Tempel ende dat heilige graft ende capelle binnen Bethleem met ander huysen toornen castelen ende suuerlicke figueren alte samen nae dat leuen gheconterfeit ende beschreuen. Ende ic hope also veer als u dese cleyne Charte aengenaem is dat icse binnen eenen corten tijt van .vi. maenden die grote Charte vanden geheelen lande van beloften wt gheuen sal tot ghenoechte ende solaes van u ende van allen Christelicken herten die niet alleen die konsten mer oec bij zonder die waerheit ende godlike oefeninge lief hebben. Blijft gode beuolen - in omlijsting rechts boven: *En ceste carte tous bons Chrestiens pouez clerement veoir et considerer la vraie et tres-deuote figure de la Roijsalle Cite de Jhrlm la ou nostre Seigneur et Saulueur Jhesus Christ expandit sonprecieux sang et souffrit la mort ignominieusement pour nostre redemption Vous voyes ici la contraije du paijs et aultres lieux tout enuiron situees Vous voijes la porte doree parla quelle nostre Seigneur entrist en Jhrlm assis sur vng asne au iour de pasques florees Et aussi le sept aultres portes tout autour de la Cite vous voijez le Temple et le saint Sepulchre de nostre Seigneur et la Chapelle de Bethleem auecques plusieurs aultres lieux et chasteaux tous contrefaits au vijf Et Jespers (moiennant que ceste petite carte vous soit agreable) de publier dedans le espace de six moys une aultre carte plus grande contenente la Situation du pays depromission a lhonneur**

de dieu et prouffit et playser de tous bons Chrestiens qui ne regardent pas seulement a lart mais aiment aussi la saincte verite des escriptures en diuines comtemplations se exerceants continuellement. - in de omlijsting rechts onder: *Harmannus Borculous typographus topographiae studiosis, bene agere. Sic cum liberalibus quorundam ingenijs comparatum est, optime lector, ut, cum uideant suos labores non inutiliter collocatos, et eosdem cum plausu, grataque manu a magnis et bonis exceptos animum multo iam alacriorem ad maiora audendum sumant insitum hoc omnibus ingenuae indolis, hominibus est, ut gloriae stumulis, ad excitandam industriam, acuantur, et homotechnos suos non solum equent, uerumetiam, longo inter uallo post se relinquunt, eosque albis (ut aiunt) equis praecurrant, Gallicanae chartae nostrae experimentum primum, plausibiliter ab orbe exceptum, addidit mihi animum, longe libentiolem, ut opus magis arduum Christianorum oculis, quasi uiuum exponerem, hoc est, situm urbis Hierosolimitanae, et quidem ea imagine ijsque dimensionibus ac simulachris, quibus hodie a mari accedentibus in prospectu apparet, Adhaec montium adiacentium uerum situm et sacellum Bethleemiticum sepulchrique dominici dispositionem, aliquo interuallo, ab urbe remotum, sic collocauimus, ut ocularem prospectum iam nemo ausit desiderare, Et ut aliquid delectationis de nostro induceremus, accomodauimus suo loco palmarum diem nec uero Historiam mulierculae adulterae, ex euangelio petiitum, In ipso autem templi uestibulo cernis Cristum, mensas trapezitarum eueritentem, atque ipsos scutios e templo exturbantem, Et alia nonnulla id genus, que tum spectantium oculos remorari poterunt, tum ad lectionem Euangelicae historiae et instructiones reddent pios homines, et illustriorem eius dabunt intellectum, Quod si, dextro Mercurio, in manus hominum, noster sudor ex ierit, non putabo me inanem operam hic posuisse et paribus, aut fortassis melioribus auspicijs, splendidius opus, quod adhuc in incude feruet, egregie limatum propediem, in lucem sum editurus. Vale.*

In topographiam Hierosolime epigramma Lamberti Hortensij Montfortij.

*I Amne palestinas Solymorum naufragus arces
Quisquam adeat posthac/mille pericla timens
Quod petis Hadriacas iactandus classe per vndas
Hoc dat Borcoloi pagina facta manu
Hic oculis poteris presentibus ire/per urbem
Templum/agros/montes/stagna/flucta/domos
Intus/si qua latent/rerum miracula Christi
Elucent oculis pene videnda tuis
Tolle semel fragilem si qua potes arte/papirum
Nature/reliquum est/omniparentis opus.*

in de afbeelding verspreid plaatsnamen.

Geschenk van Dr. F. H. Fentener van Vlissingen, Utrecht, 1932

Inv. nr. 6869

89 BOTH, Andries (1612/13—1641)

Italiaans dorpsgezicht

Sepiatekening - 16,5 x 23,5 - tussen 1635—1641

Get. rechts onder: *And's Both in Roma*

Aankoop 1948

Inv. nr. 10161

Afb. 33

90 BOTH, Andries (1612/13—1641)

Kop van een man in oosterse kleding

Ets - Ø 12,4 - 2e kwart 17e eeuw

Get. links midden: *ABoth*

Aankoop 1933

Inv. nr. 7183

Afb. 22

91 BOTH, Andries (1612/13—1641)

Landschap met drinkende boeren

Ets - 6,7 x 9,5 - 2e kwart 17e eeuw

Aankoop 1940

Inv. nr. 8467

Afb. 37

92 BOTH, Andries (1612/13—1641)

Het Gezicht

Ets door Jan Both (ca. 1620—1652) - 22,3 x 17,6 - 2e kwart 17e eeuw

Get. links onder in beeldvlak: *ABoth f en: 1 - onder beeld: links:*

Anderies. Both. Inventor - rechts: Ian Both. Fecit. Fratres.

Opschrift: in beeld: links boven: *t'GESICHT*

Onderschrift:

Ian flodder met syn mars, Coopman van Cramerijen

Veylt besje klonter pels een Cristaliyne Bril

Doch Slodder. en Vrouw Slomps. en kunnen niet bedijen

Wat baet de Bril indien men niet toesien en wil

Nr. 1 uit een reeks van 5 etsen, voorstellende de „Zintuigen”

Aankoop 1941

Inv. nr. 8805

93 BOTH, Andries (1612/13—1641)

Het Geboor

Ets door Jan Both - 22,3 x 17,6 - 2e kwart 17e eeuw

Get. onder beeld: links: *ABoth. Inven.* - rechts: *JBoth. fecit.*

Opschrift: in beeld: links boven: *t'GEHOOR* - links onder: 2
Onderschrift:

*Hier hebbe weer wat nieuws van wonderlycke dinghe
Siet lochem gapert eens en oock syn Cammeraedt
Die aen t'gehoor een vreught verwecken met haer singhe
Aen t'nieuwgierighe Volck dat om haer ooren staedt*

Nr. 2 uit een reeks van 5 etsen, voorstellende de „Zintuigen”
Aankoop 1941
Inv. nr. 8805

94 BOTH, Andries (1612/13—1641)

De Reuk

Ets door Jan Both - 22,2 x 17,4 - 2e kwart 17e eeuw
Get. onder beeld: links: *ABoth. Inven.* - rechts: *JBoth. Fecit*
Opschrift: in beeld: rechts boven: *DE REUCK* - rechts onder: 3
Onderschrift:

*Ist vreemt dat men Trijn Slomps haer morsicheyt verwijte
Die van ontygheyt stimckt tien mijlen inde windt
T'is aende reuck een pest dat kinders loopen schijte
Op potten die men aenden haert en tafel vindt*

Nr. 3 uit een reeks van 5 etsen, voorstellende de „Zintuigen”
Aankoop 1941
Inv. nr. 8805

95 BOTH, Andries (1612/13—1641)

De Smaak

Ets door Jan Both - 22,3 x 17,3 - 2e kwart 17e eeuw
Get. links onder beeld: *ABoth. Inven.* - rechts: *JBoth. Fecit*.
Opschrift: in beeld: rechts boven: *DE SMAEK.* - links onder: 4
Onderschrift:

*Het schijnt dat Griete-gruys haer flensjes noch wel smaekte
Dat blijkt aen Schockeback de longhe van Piet graech,
En styve Lou. die maelt het meel tuschen syn kaeke
En sist het door syn keel tot binnen in syn maegh,*

Nr. 4 uit een reeks van 5 etsen, voorstellende de „Zintuigen”
Aankoop 1941
Inv. nr. 8805

96 BOTH, Andries (1612/13—1641)

Het Gevoel

Ets door Jan Both - 22,3 x 17,3 - 2e kwart 17e eeuw
Get. onder beeld: links: *ABoth. Inven.* - rechts: *JBoth. Fecit*.
Opschrift: in beeld: rechts boven: *t'GEVOEL* - rechts onder: 5

Onderschrift:

*Wat drommel doeje met dit Yser in mijn tanden
Hou Miester Ieurian, hou op je. doet me sier.
Help Iutje lieue wijf, och Fop. ick wringh mijn handen
Iut Iutick swym, loop heen hael Doctor Lubbert hier.*

Nr. 5 uit een reeks van 5 etsen, voorstellende de „Zintuigen”

Aankoop 1941

Inv. nr. 8805

BOTH, Jan (ca. 1620—1652)

zie ook onder: Both, Andries

97 BOTH, Jan (ca. 1620—1652)

Italiaans landschap met twee personen en muildieren

Gewassen tekening - 20 x 27,5 - 2e kwart 17e eeuw

Get. rechts onder: *JBoth*

Aankoop 1932

Inv. nr. 6847

98 BOTH, Jan (ca. 1620—1652)

Italiaans rotslandschap

Zwart krijt en grijs gewassen - 39 x 31 - 2e kwart 17e eeuw

Get. links onder: *Jan: Both fe.*

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv. nr. 11251

99 BOTH, Jan (ca. 1620—1652)

Berglandschap tussen Ancona en Sinigaglia

Gewassen O.I. inkttekening - 24,2 x 20,6 - 2e kwart 17e eeuw

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv. nr. 11249

Afb. 29

100 BOTH, Jan (ca. 1620—1652)

Italiaans landschap

Ets - 26,8 x 20,5 - tussen 1644 en 1652

Get. links boven: *JBoth fe*

Aankoop op veiling R. W. P. de Vries, Amsterdam, 1928

Inv. nr. 6160

Afb. 30

101 BOTH, Jan (ca. 1620—1652)

Italiaans landschap

- Ets - 26,4 x 21,4 - tussen 1644 en 1652
Get. rechts boven: *JBoth fe.* - rechts onder: *i*
Aankoop op veiling R. W. P. de Vries, Amsterdam, 1928
Inv. nr. 6162
- 102 BOTH, Jan (ca. 1620—1652)
Het overzetveer
Ets - 19,4 x 27,3 (beeld) - tussen 1644 en 1652
2e staat, vóór signatuur
Aankoop 1932
Inv. nr. 6931
- 103 BOTH, Jan (ca. 1620—1652)
De muilezeldrijver
Ets - 19,6 x 27,1 (beeld) - tussen 1644 en 1652
Aankoop 1932
Inv. nr. 6932
- 104 BOTH, Jan (ca. 1620—1652)
De Ponte Molle over de Tiber te Rome
Ets - 19,5 x 27,2 (beeld) - tussen 1644 en 1652
Aankoop 1930
Inv. nr. 6437a
- 105 BOTH, Jan (ca. 1620—1652)
Boslandschap
Reproductie door Cornelis Ploos van Amstel (1726—1798) -
16,7 x 25,2 - 1765
Get. rechts onder: *Jan: Both* - op de achterzijde het merk van
Ploos van Amstel
Aankoop 1931
Inv. nr. 6803
- 106 BREED, Dirk (geb. 1920)
Haan in struiken
Gouache - 43,2 x 55,6 - 1960
Get. links boven: *Dirk Breed*
Aankoop van de kunstenaar, 1960
Inv. nr. 13075

- 107 BREENBERG, Bartholomeus (1599—1659)

Gezicht op San Lorenzo

Ets - 6,6 x 9,9 (blad) - ca. 1640

Geschenk van J. Belden, Cardiff, 1957

Inv. nr. 12230

Afb. 28

- 108 BREITNER, Georg H. (1857—1923)

Liggend vrouwelijk naakt

Aquarel - 9,6 x 15,3 - einde 19e eeuw

Gemon. rechts onder: *GHB*

Aankoop 1958

Inv. nr. 12335

Afb. 58

BRONCHORST, Jan G. van (1603—ca. 1662)

zie ook onder: Poelenburgh, Cornelis

- 109 BRONCHORST, Jan G. van (1603—ca. 1662)

Portret van de dichter Mathias van de Merwede

Ets - 25,3 x 19 - 1650

Onderschrift: *Effigies Mathia de MERWEDE Si: de CLOOT-WYCK delina. et aeri reddita ROMAE. 1650.*

Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1946

Inv. nr. 9621

- 110 BRONCHORST, Jan G. van (1603—ca. 1662)

Zelfportret

Kopergravure door Petrus Balliu (1613—na 1660) - 16 x 10,8 - 1649 (afdruk uit C. DE BIE, *Het Gulden Cabinet*, Antwerpen, 1662.)

Get. links onder: *Io^b. van Bronchorst delin.* - midden onder: *Pet. Balliu sculp* - rechts onder: *Io. Meyssens exc.*

Onderschrift: *JEAN VAN BRONCHORST Natif de la ville de Vtrecht en l'an 1603. aijant apriz chez peintres en verre, mais des petites maistres. Sans quelque bonne instruction, per sa grande diligence est devenu un tres bon peintre en figures. il est bon deseigneur comme on peut voir par ces oeuvres.*

Anonieme schenking 1953

Inv. nr. 13971

- 111 BRONDGEEST, Albertus (1786—1849)

Portret van J. Brondgeest

Aquarel en gewassen O.I. inkttekening - 20,5 x 17 - 1808
Get. rechts onder: *A Brondgeest fec.*
Legaat van Mr. M. G. Brondgeest, Utrecht, 1945
Inv.nr. 9533

- 112 BRONDGEEST, Albertus (1786—1849) (toegeschreven)

Vrouwenportret

Aquarel - 18 x 14,5 - ca. 1808
Legaat van Mr. M. G. Brondgeest, Utrecht, 1945
Inv.nr. 9534

- 113 BRONKHORST, Johannes (1648—1727)

Vier insecten

Aquarel - 21 x 26 - begin 18e eeuw
Get. links onder: *J.B.fec.*
Geschenk van Dr. W. A. F. Bannier, Utrecht, 1942
Inv.nr. 9044

- 114 BIJLERT, Jan van (1603—1671)

Zelfportret

Kopergravure door Peter Balliu (1613—na 1660) - 16,1 x 11,4 -
vóór 1649
Get. links onder: *Io Bylert pinxit.* - midden onder: *Petr. Ballen
sculp.* - rechts onder: *Io. Meyssens excudit.*
Onderschrift: *IEAN BYLERT Paintre fort adroict en son art, il
fait bien ses ordonances, ses figures sont mediocrement grandes,
et extremement douces. il est fils d'un viturier, natif de la ville
d'Utrecht.*
Anonieme schenking 1952
Inv.nr. 13972

- 115 CANTRÉ, Jozef (1890—1957)

Springend meisje

Linoleumsnede - 43,3 x 34,3 - 1919
Get. rechts onder: *Jozef Cantré 1919* - links onder: *3132. Springend
meisje*
Aankoop 1960
Inv.nr. 12936

- 116 CANTRÉ, Jozef (1890—1957)

„Geel zaad of tijdszoom”

20 houtsneden in boekvorm - houtsneden: 35,5 x 25,4;
 boek: 37,7 x 30,8 - 1918—1920
 Alle houtsneden get. onder beeld rechts: *Jozef Cantré* - enkele
 gemon. in beeld: *JozC*; links de titels
 Aankoop 1960
 Inv.nr. 12937

117 CARRACCI, Annibale (1560—1609)

De H. Margaretha

Gravure door Cornelis Bloemaert - 36,5 x 22,6 (blad) -
 midden 17e eeuw
 Get. links onder: *Hannibal Carratius pinxit.* - rechts onder: *Cornelius Bloemaert sculp: Romae superiorum licentia.*
 Opschrift: op basement rechts: *SVRSVM CORDA* - onder links:
 op steen: *Cu privil: S.C. Min et Regis Christmi.*
 Onderschrift: *S. MARGARITA*
 Aankoop 1930
 Inv.nr. 6669

118 CEULEN, Cornelis J. van (1593—1661)

Portret van Anna Maria van Schurman

Gravure door Cornelis van Dalen II (1638—vóór 1664) -
 30,5 x 23,9 - 17e eeuw
 Get. onder beeld: links: *Cornelius Ionson van Ceulen Pinxit* -
 midden: *Clemendt de Jonghe excudebat* - rechts: *C. v. Dalen*
junior Sculpit
 Opschrift: *ANNA MARIA A SCHURMAN.*
 Onderschrift:
Tanta fides coelo, tanta est fiducia, divae
Hocce Schurmannae vultus in aere micet!
Disce gravis, Sculptor, quae sit vesania coepti:
Haec, ais, haec aevi sideris umbra tui est!
Tun' similem praestis aetas cui nulla secundam
Edidit, et non est ulla datura parem! CONSTANTER
 Overgedragen door het Gemeente-Archief, Utrecht, 1931
 Inv.nr. 6643

119 CHAILLOUX, Roger (geb. 1931)

Chimère

Ets-aquatint - 20,2 x 29,2 - 1958
 Get. rechts onder: *Roger Chailloux* 58 - links onder: *chimère* 2/8
 Aankoop van de kunstenaar, 1963
 Inv.nr. 14183

Afb. 92

- 120 COCK, Hieronymus (1510—1570) (toegeschreven)

Portret van de schilder Jan van Scorel

Kopergravure - 20,7 x 12,6 - ca. 1562

Onderschrift:

IOANNES SCORELLVS BATAVVS PICTOR.
*Primus ego egregios pictura inuisere Roman
Exemplo docuisse meo per secula Belgas
Cuncta ferar neque enim iusti dignandus honore
Artificis, qui non graphidas, pigmentaque mille
Consumpsit, tabulasque schola depinxit in illa*

Aankoop 1954

Inv.nr. 11303

- 121 COLASIUS, Johan G. (1e helft 18e eeuw)

Portret van Johannes Ens

Gravure door Jacob Folkema (1692—1767) - 18,9 x 14,4 - ca. 1720

Get. links onder: *Collasius pinxit* - rechts onder: *Jacb. Folkema sculpsit.*

Onderschrift: JOHANNES ENS. C.Z. Doctor en Professor der
*H. Godtgeleertheit, als mede Predikant te Utrecht. Geboren te
Quadyk. 9 May. A°. 1684. Overleden te Utrecht. 6. Jan°. Ao. 1732.*

Driekonsten toonen hier naer 't leven

Hoe ENS van buiten is geweest

De groote gaeven van zijn geest

van binnen, toonden'er geen zeven. Petrus Ens

Aankoop 1951

Inv.nr. 10802

- 122 CRAEYVANGER, Reinier (1812—1880)

*Overbrenging van Cimabue's z.g. Ruccellaimadonna naar de
Sta Maria Novella te Florence*

Aquarel - 61 x 92 - 1859

Get. rechts onder: *R. Craeyvanger 1859*

Aankoop 1960

Inv.nr. 12956

- 123 CUYLENBURGH, Jan van (1658—1661 te Utrecht vermeld)

Landschap met rivieroever

Gewassen O.I. inkttekening - 13,5 x 26,7 - 1681

Get. rechts onder: *J. Kuyleburgh f 1681*

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv.nr. 11276

- 124 CUYLENBURG, Cornelis van (1758—1827)

Caritas

Aquarel - 23,8 x 19,9 - 1821

Get. rechts onder: *C. van Cuylenburgh fecit A° 1821*

Aankoop 1959

Inv.nr. 12645

DALEN, Cornelis van, II (1638—vóór 1664)

zie onder: Ceulen, Cornelis J. van

- 125 DAM, Joop (geb. 1922)

Zeegezicht

Aquarel - 26,5 x 36,4 - 1963

Get. rechts onder: *Joop Dam*

Aankoop 1963

Inv.nr. 14219

Afb. 94

DELFF, Willem J. (1580—1638)

zie onder: Moreelse, Paulus

- 126 DIEPENBECK, Abraham van (1596—1675)

Pandora

Gravure door Cornelis Bloemaert - 25,2 x 17,8 (blad) -
midden 17e eeuw

Gemerkt midden onder: *ML* - rechts onder: *P. Mariette le fils*
excudit en: 2

Onderschrift: *PANDORE Les Dieux enrichissent Pandore de leurs*
dons précieux pour la rendre agreable aux hommes, et leur donner
la curiosité d'ouurir sa bouëtte au tous les maux estoient renfermez.
Hesiode, Aristophan. - midden onder: *Avec privilege du Roy*

Aankoop 1930

Inv.nr. 6677

- 127 DOESBURG, Theo van (1883—1931)

Knielend naakt

Gouache - 37,2 x 52,5 - 1917

Get. rechts onder: *Theo van Doesburg* 1917

Aankoop 1961

Inv.nr. 13206

Afb. 55

- 128 DOESBURG, Theo van (1883—1931)

Contre-composition

Gouache - 49,5 x 46 - 1924

Aankoop 1961

Inv. nr. 13207

Afb. 57

- 129 DOESBURGH, Thomas (werkzaam ca. 1683—1714)

Gezicht op Utrecht uit het westen

Gravure - 24,7 x 60,5 (beeld) - ca. 1700

Get. rechts onder: *T Doesburgh. del: et. fecit.*

Opschrift: op banderol: *UTRECHT*

Geschenk van Mej. Mr. L. F. Melchior, 's-Gravenhage, 1960

Inv. nr. 12661

- 130 DOESBURGH, Thomas (werkzaam ca. 1683—1714)

Gezicht op Wijk bij Duurstede

Gravure - 25,5 x 30,8 - ca. 1700

Get. rechts onder: *T. Doesburgh del. et. fecit*

Opschrift: *WYCK BY DUERSTED*

Geschenk van Mej. Mr. L. F. Melchior, 's-Gravenhage, 1960

Inv. nr. 12677

- 131 DOESBURGH, Thomas (werkzaam ca. 1683—1714)

Gezicht op Rhenen

Gravure - 25,8 x 31,3 - ca. 1700

Get. links onder: *T Doesburgh. del. et. fecit*

Opschrift: *RHENEN S.P.Q.R.*

Geschenk van Mej. Mr. L. F. Melchior, 's-Gravenhage, 1960

Inv. nr. 12678

- 132 DOKKUM, Gerard W. P. van (1870—1931)

Gezicht op de Oude Rijksmunt

Ets - 17,8 x 24,9 - ca. 1900

Get. rechts onder: *G. W. P. v. Dokkum fec.* - links onder: *No. 24*

Geschenk van P. T. A. Swillens, Utrecht, 1958

Inv. nr. 13503

- 133 DOKKUM, Gerard W. P. van (1870—1931)

De St. Michaëlskapel van de Domtoren

Gekleurde tekening - 82,3 x 69,4 - begin 20e eeuw
Get. rechts onder: *G. P. W. v. DOKKUM*
Overgedragen door de Gemeente uit het R.K. Militair Tehuis,
Utrecht, 1956
Inv.nr. 11760

- 134 DOKKUM, Gerard W. P. van (1870—1931)

Een ui

Ets, in sepia van verschillende sterkten en omber - 16 x 10,7 -
ca. 1924
Get. rechts onder: *G W P v Dokkum*
Geschenk van de kunstenaar, 1931
Inv.nr. 6642

- 135 DOKKUM, Hans M. van (geb. 1908)

Zelfportret

Ets - 24,6 x 15,9 - winter 1944-45
Get. rechts onder: *Hans v. Dokkum*
Aankoop van de kunstenaar, 1958
Inv.nr. 12342

- 136 DOKKUM, Hans M. van (geb. 1908)

Harpspeler uit het knekelballet van Harry van Tussenbroek

Ets - 27,4 x 19,5 - ca. 1946
Get. rechts onder: *Hans van Dokkum* - links onder: *Druk v/d etser*
Aankoop van de kunstenaar, 1949
Inv.nr. 10483

Afb. 84

- 137 DONKER, Charles (geb. 1940)

Portret van J. H. Moesman

Ets - 16,2 x 15,5 - 1963
Get. links onder: *de surrealist J. H. Moesman* - rechts onder:
Charles Donker
Aankoop van de kunstenaar, 1964
Inv.nr. 14228

- 138 DREIBHOLTZ, Christiaan L. W. (1799—1874)

Riviergezicht bij een dorp

Gewassen sepia-tekening - 21,4 x 27,5 - midden 19e eeuw
Get. rechts onder: *CLWDreibholtz*

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
Inv. nr. 11242

DYCK, Adriaan van (17e—18e eeuw)
zie onder: Wijckersloot, Jan van

139 DIJCK, Anton van (1599—1641)

Portret van Cornelis van Poelenburgh

Kopergravure door Pieter de Iode (1606—na 1674) - 23,3 x 16,3 -
17e eeuw

Get. links onder: *Ant. van Dyck pinxit Petrus de Iode sculpsit* -
rechts onder: *Cum privilegio*

Onderschrift:

CORNELIVS POELENBOVRCH
HOLLANDVS PICTOR IN MINORIBVS
FIGVRIS HVMANIS

Anonieme schenking 1952

Inv. nr. 13977

140 EHNLE, Adrianus J. (1819—1863)

Portret van Jan van Scorel

Lithografie - 19,7 x 14,9 - midden 19e eeuw

Get. links onder: *A. J. Ehnle* - midden onder: *Steendr. v. P. Blom-
mers te 's Hage* - rechts onder: *Uitgave J. J. van Brederode*

Onderschrift: *JOHAN VAN SCOREL (JAN SCHOREL) als
ridder van St Jan. Naar eene door hemzelven vervaardigde schil-
derij in 1513, berustende op het raadhuis te Haarlem.*

Anonieme schenking 1963

Inv. nr. 13981

141 ELSHEIMER, Adam (1574/78—1620)

Tobias en de Engel

Ets door Hendrik Goudt (1585—1648) - 13,4 x 18,9 - 1608

Get. links onder: *AElsheimer pinxit* - rechts onder: *HGoudt sculp.*
Romae 1608

Onderschrift:

*Incolumnis Raphaële viam monstrante Tobias
Per varios casus, itque reditque domum
Tu quoque si sequeris quo custos Angelus anteit
Securus coeli regna Paterna subis,*

Aankoop 1931

Inv. nr. 6627

- 142 ELSHEIMER, Adam (1574/78—1620)

Latona en de Lycische boeren

Gravure door Magdalena van de Passe (ca. 1600—vóór 1640) -
21 x 26 - 2e kwart 17e eeuw

Get. links onder: *AElsheimer Inventor* - rechts onder: *Magdalena
Pass fecit*

Onderschrift:

*Flumine cum peteret potum LATONA gemellis
Sumere gens puras praua vetabat aquas
Indignata igitur Numen mox Diua poposcit
Limosas habitet semper ut illa lares*

Aankoop 1932

Inv. nr. 6965

- 143 ELSHEIMER, Adam (1574/78—1620)

Jupiter en Mercurius bij Philemon en Baucis

Ets door Hendrik Goudt (1585—1648) - 21,2 x 23,5 (blad) -
1612

Onderschrift:

*Juppiter atque Hermes spetie mortalis Aerque
Lustrantes Phrygiam, sub amoena crepuscula noctis
Hospitium inueniunt gratum, cum Paupere mensa
Baucidis, Eis gaudent Diui, et sua dona rependunt.
H. Goudt Palat. Comes, et Aur. Mil. Eques, Nob. viro
D. A. Goudt patri suo, Picturae et vim insignium
artium amatori DD 1612*

Aankoop op veiling R. W. P. de Vries, Amsterdam, 1928

Inv. nr. 6095

- 144 ENGELCHOR, Jan (geb. 1920)

Insekt

Olieverf op zijdepapier - 46,5 x 59,3 - 1958

Get. links onder: *Engelchor 58*

Aankoop van de kunstenaar, 1959

Inv. nr. 12487

- 145 ERB, Simon (geb. 1921)

Compositie (IV)

Pasteltekening - 50 x 65,4 - ca. 1950—1956

Aankoop van de kunstenaar, 1956

Inv. nr. 11939

Afb. 82

- 146 ESCHER, Maurits C. (geb. 1898)
Lucht en water II
 Houtsnede op dun ivoorkleurig papier - 62,1 x 41 - 1938
 Gemon. midden onder: *MCE XII '38* - links onder: *M. C. Escher* -
 rechts onder: *eigen druk*
 Aankoop van de kunstenaar, 1960
 Inv. nr. 12690 Afb. 76
- 147 ESCHER, Maurits C. (geb. 1898)
Druppel
 Mezzotint - 17,8 x 24,6 - 1948
 Gemon. rechts onder: *II-'48 MCE* - links onder: *M. C. Escher No 25*
 Aankoop van de kunstenaar, 1960
 Inv. nr. 12691
- 148 ESCHER, Maurits C. (geb. 1898)
Vlakvulling II
 Litho op ivoorkleurig papier - 31,3 x 37 - 1957
 Gemon. links onder: *MCE VII '57* en: *M. C. Escher No 20/56*
 Aankoop van de kunstenaar, 1960
 Inv. nr. 12689
- 149 FERRI, Ciro (1634—1689)
De H. Antonius in extase voor het Christuskind
 Gravure door Cornelis Bloemaert - 52 x 34,1 - 1678
 Get. links onder: *Cyrus Ferrus inventor.* - rechts onder: *C. Bloemaert sculp: Romae sup: licentia.* 1678.
 Aankoop 1930
 Inv. nr. 6659
- 150 FERRI, Ciro (1634—1689)
Het laatste avondmaal
 Gravure door Cornelis Bloemaert - 34,5 x 22,8 (blad) -
 2e helft 17e eeuw
 Get. links onder: *Cijrus Ferrus delin: C. Bloemaert sculp:*
 Aankoop 1930
 Inv. nr. 6656
- FOLKEMA, Jacob (1692—1767)
 zie onder: Colasius, Johan

- FRISIUS, Simon W. (ca. 1580—vóór 1628)
zie onder: Hondius, Hendrik
- 151 FRITZLIN, Louise, LOMAN- (1870—1953)
De Meent bij Bussum
Aquarel - 20,5 x 37 - 1907
Get. rechts onder: *L Fritzlin*
Geschenk van Ir. J. C. Loman, Baarn, 1956
Inv. nr. 12077
- 152 FRITZLIN, Louise, LOMAN- (1870—1953)
De Meent bij Bussum
Aquarel - 16,7 x 45,2 - 1907
Get. rechts onder: *L Fritzlin*
Geschenk van Ir. J. C. Loman, Baarn, 1956
Inv. nr. 12078
- 153 FRITZLIN, Louise, LOMAN- (1870—1953)
Zelfportret met hoedje
Gewassen zwart, rood en wit krijttekening - 41,5 x 31,9 - 1908
Geschenk van Ir. J. C. Loman, Baarn, 1956
Inv. nr. 12132
- 154 GEELEN, Christiaan van, Sr. (1755—1824)
Rivierlandschap
Gewassen O.I. inkttekening - 19,5 x 29,5 - 1780
Get. links onder: *C. V. Geelen 1780 fec*
Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1944
Inv. nr. 9382
- 155 GEELEN, Christiaan van, Sr. (1755—1824)
Portret van Cornelis Johannes Fock
Pastel - 26,6 x 19,7 - ca. 1790
Aankoop 1953
Inv. nr. 11204
- 156 GELDER, Dirk van (geb. 1907)
Cactus
Litho - 45,5 x 32,5 - 1928

Gemon. links onder: *DvG* - midden: 1928 - rechts onder: *D v Gelder* en: 46
Aankoop 1930
Inv.nr. 6410

- 157 GESTEL, Leendert (Leo) (1881—1941)

Mallorca

Zwartkrijttekening gehoogd met groen op bruin papier -
75,4 x 87,6 - 1914
Get. links onder: *LEO GESTEL. MALLORCA 1914*
Aankoop 1955
Inv.nr. 11411

- 158 GESTEL, Leendert (Leo) (1881—1941)

Portret van Jan Toorop

Zwartkrijttekening - 101,7 x 73 - ca. 1920
Get. rechts onder: *Leo Gestel*
Aankoop 1955
Inv.nr. 11410

Afb. 62

- 159 GIMIGNANI, Giacinto (1611—1681)

De astronomie

Gravure door Cornelis Bloemaert - 26,3 x 37,2 (beeld) - 17e eeuw
Get. links onder: *Hyacinthus Gimignanus Pistoriensis del:* - midden onder: *C. Bloemaert sculp: Romae*
Aankoop 1930
Inv.nr. 6702

- 160 GISPEN, Antoinette J. H. (geb. 1921)

Visage

Gouache - 24,3 x 31,5 - 1953
Get. rechts onder: *AG '53*
Aankoop van de kunstenaars, 1953
Inv.nr. 11209

GOUDT, Hendrik (1585—1648)
zie onder: Elsheimer, Adam

- 161 GRAAG, Anna Julia de (1877—1924)

Plant

Houtsnede - 10,1 x 13,7 - 1917

Get. rechts onder: *A.J.D.G.* - midden onder: 1917
Onderschrift: *APRIL*
Geschenk van Mevr. P. H. de Graag-van de Kemp, Utrecht, 1961
Inv.nr. 13327

- 162 GRAAG, Anna Julia de (1877—1924)

Roos

Houtsnede - 11,1 x 9,3 - 1918
Get. rechts onder: *A.J.D.G.* - links onder: 1918
Onderschrift: *JUNI*
Geschenk van Mevr. P. H. de Graag-van de Kemp, Utrecht, 1961
Inv.nr. 13328

- 163 GROLMAN, Anthony E. (1843—1926)

Watermolen bij Breukelen

Aquarel - 50,5 x 34,5 - ca. 1900
Get. links onder: *Anth. Grolman fec.*
Legaat van Mr. M. G. Brondgeest, Utrecht, 1945
Inv.nr. 9535

- 164 GROLMAN, Johan P. C. (1840—1927)

De St. Nicolaaskerk te Utrecht

Aquarel - 49,5 x 33 - ca. 1900
Get. links onder: *J. P. C. Grolman fe*
Legaat van Mr. M. G. Brondgeest, Utrecht, 1945
Inv.nr. 9540

- 165 HAM, Anthonius F. P. (Toon) van (geb. 1905)

Gezicht op het Lucas Bolwerk

Zwartkrijttekening - 58 x 78 - 1938
Get. rechts onder: *Toon v Ham '38*
Geschenk van het „Genootschap Kunstliefde”, Utrecht, 1938
Inv.nr. 8238

- 166 HAM, Anthonius F. P. (Toon) van (geb. 1905)

Gezicht op de Piazza del Risorgimento te Rome

Gewassen pentekening - 48,5 x 65,5 - 1950
Get. rechts onder: *TVH '50*
Aankoop van de kunstenaar, 1950
Inv.nr. 10696

- 167 HEEMSKERCK, Maerten van (1498—1574)
Het pleit tussen God en de duivel
 Pentekening - 19,4 x 24,8 - 1561
 Get. links onder: *M. Heemskerck inventor* - midden onder: 1561
 Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
 Inv.nr. 11260 Afb. 4
- 168 HENGST, Hendrik Holten van (1802—1845)
Groep uit de maskerade van 1824
 O.I. inkt en aquarel - 18 x 43,5 - 1824
 Get. rechts onder: *H. W. v. Hengst fe*
 Legaat van Mevr. J. F. Vrancken-Van Hengst, Rotterdam, 1929
 Inv.nr. 6296
- 169 HESTER, Henk (geb. 1933)
„Hé, mijnheer!”
 Houtgravure - 32,4 x 24,5 - 1958
 Get. rechts onder: *HESTER*
 Aankoop van de kunstenaar, 1960
 Inv.nr. 13074 Afb. 95
- 170 HEUSCH, Willem de (begin 17e eeuw—1692)
Italiaans rivierlandschap met brug
 Gewassen O.I. inkttekening op gelig papier - 11,9 x 16,4 -
 midden 17e eeuw
 Get. rechts boven: *GDHeusch: f:*
 Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
 Inv.nr. 11261 Afb. 32
- 171 HEYNES, Theodoor (geb. 1920)
Molenlandschap
 Aquarel - 53,1 x 41,8 - 1961
 Get. rechts onder: *Theodoor Heynes*
 Aankoop 1963
 Inv.nr. 13963
- 172 HEYNES, Theodoor (geb. 1920)
Portret van een jong meisje

Aquarel - 53,1 x 41,8 - 1961
Get. rechts onder: *Theodoor Heynes*
Aankoop 1963
Inv.nr. 13964

Afb. 54

- 173 HODGES, Charles H. (1764—1837)

Vrouwenportret van een lid der familie Brondgeest

Pastel - 27,5 x 22,5 - ca. 1810
Legaat van Mr. M. G. Brondgeest, Utrecht, 1945
Inv.nr. 9543

- 174 HOET, Gerard I (1648—1733)

Inbuldiging van Jozua in Mozes' plaats

Gewassen O.I. inkttekening - 32,5 x 21 - 1711
Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1942
Inv.nr. 8984

- 175 HOET, Gerard I (1648—1733)

Inbuldiging van Jozua in Mozes' plaats

Gravure door Jan van Vianen (werkzaam 1680—na 1726) -
35,3 x 21,7 - ca. 1711

Get. links onder: *G. Hoet del* - rechts onder: *J. van Vianen fecit.*

Opschrift: *Deuter. XXXI: 14—23*

(Hebreeuws)

Moses names Joshua to succeed him.

Moses stellet Josuam in sein platz.

MOSES INAUGURAT JOSUAM, LOCO SUO

Moïse instale Josué en sa place.

Inbuldiging van Josua in Mozes' plaatze.

Aankoop 1942

Inv.nr. 8985

- 176 HOEVENAAR, Jozef (1840—1926)

„Mie trouwt”

Zwart krijttekening - 44 x 59,3 - ca. 1880

Get. rechts onder: *Jozef Hoevenaar. WZ* - links onder: *Mie trouwt*

Aankoop 1961

Inv.nr. 13118

Afb. 49

- 177 HOEVENAAR, Willem Pieter (1808—1863)

Planten

Potloodtekening - 19,5 x 24 - ca. 1860
Gemon. rechts onder: *WH*
Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1944
Inv. nr. 9387

178 HONDECOETER, Gilles d' (?—1638)

Johannes de Doper in de woestijn

Gravure door Jan van Londerseel (1582—na 1614) - 35,5 x 47,5 -
ca. 1630

Get. links onder: *Gillis Dehondecoutre Inuenter. JC Visscher
excudit* - rechts: *Johannes alonderselius*

Onderschrift:

*Vox ego sum clamans pastus Baptista locustis,
Sylvarumque favis, et amictus veste cameli,*

Aankoop 1933

Inv. nr. 7185

Afb. 40

179 HONDECOETER, Melchior d' (1636—1695)

Wijffjespauw met pauwkiekens in een park

Gewassen sepiatekening - 30,4 x 22,3 - 2e helft 17e eeuw

Gemon. links onder: *H*

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv. nr. 11252

Afb. 27

180 HONDECOETER, Melchior d' (1636—1695)

Rivierlandschap met vos en gevogelte

Gravure door Zentner - 20,8 x 19,2 - na 1678

Get. links onder: *Melchior Hondekoeter Pinx.* - rechts onder:
Zentner Sculp.

Onderschrift: *Tiré du Cabinet de M. le Brun, D'après le Tableau
Original de Melchior Hondekoeter de 26 pouces de Hauteur sur
25 pou de Largr. A Paris chez Joubert rue des Mathurins au coin
de celle de la Sorbonne.*

Aankoop 1940

Inv. nr. 8474

181 HONDIUS, Hendrik (1573—na 1648)

Portret van Maarten van Heemskerk

Kopergravure - 17,3 x 12,6 - 1e helft 17e eeuw

Gemon.: links boven het hoofd: *Hh exc.* - rechts onder het midden:
Cum privil

Onderschrift: *MARTINUS HEMSKERKUS, HARL.*
Anonieme schenking 1954
Inv.nr. 13973

182 HONDIUS, Hendrik (1573—na 1648)

Portret van Anton Mor van Dashorst

Kopergravure - 21, x 13,5 - 1e helft 17e eeuw
Gemon. midden onder: *Hb Cum privilegio.*

Onderschrift:

ANTONIUS MORUS, ULTRAIECTINUS PICTOR.

Quaestus, nomen, honos, si munera magna petenda:

Voto respondent omnia, More, tuo.

Te coluit Caesar, tum magnus Caesaris haeres.

Multum his principibus te placuisse viris.

Anonieme schenking 1954

Inv.nr. 13976

183 HONDIUS, Hendrik (1573—na 1648)

Portret van Abraham Bloemaert

Kopergravure door Simon W. Frisius (ca. 1580—vóór 1628) -
17,1 x 11,6 (blad) - 17e eeuw

Onderschrift: *ABRAHAMUS BLOEMAERT BATAV. PICT.*

Anonieme schenking 1954

Inv.nr. 13970

184 HONTHORST, Gerard van (1590—1656)

Vanitas

Gewassen O.I. inkttekening - 21,9 x 27,8 - 1e helft 17e eeuw

Get. rechts onder: *GHonthorst fecit*

Aankoop 1951

Inv.nr. 10788

Afb. 25

185 HONTHORST, Gerard van (1590—1656)

Dood van Seneca

Gewassen pentekening in sepia op blauw papier - 24,5 x 33,3 -
2e kwart 17e eeuw

Op achterzijde in 17e eeuw handschrift: *Van Honthorst gedaen*
Voorstudie voor het schilderij „Dood van Seneca” (Centraal
Museum, Utrecht)

Aankoop 1934

Inv.nr. 7395b

Afb. 26

186 HONTHORST, Gerard van (1590—1656)

Etende man met kruik

Gravure door Cornelis Bloemaert - 21,5 x 15,5 (blad) - 1625

Get. links onder: *G. V. Honthorst. pinxit.* - rechts: *C. Bloem: sculp: et excu: Ao. 1625*

Onderschrift:

Ick ben gesont, daer toe wat graeg,

Dit sijn recht pillen voor mijn maeg.

Aankoop 1931

Inv. nr. 6696

187 HONTHORST, Gerard van (1590—1656)

Zingende oude vrouw

Gravure door Cornelis Bloemaert - 16 x 11,5 (blad) - midden 17e eeuw

Get. rechts onder: *G. V. Honthorst pinxit*

Opschrift op muziekblad: *LIEDEKEN Stem Arent Pieter ..Fobert*

Onderschrift: *Die met myn spot gaet vrij van hier, Ick sing een deun op mijn miamer.*

Aankoop 1931

Inv. nr. 6695

188 HONTHORST, Gerard van (1590—1656)

Portret van Willem II, als kind

Gravure door Jonas Suyderhoff (1613—1686) - 43,9 x 36 - ca. 1640

Get. links onder: *G. Hondthorst Pinxit. P. Soutman Inven* - rechts: *Effigiavit et Excud. Cum Privil. I. Suiderhoef Sculp.*

Opschrift: *GUILIELMUS NASSAVIUS, NAT. PRINCEPS AURIACUS, etc.*

Aankoop 1935

Inv. nr. 7754c

189 HONTHORST, Gerard van (1590—1656)

Zelfportret

Kopergravure door Petrus de Iode (1606—na 1674) - 16,3 x 11,1 - 1649 (afdruk uit C. DE BIE, *Het Gulden Cabinet*, Antwerpen, 1662.)

Get. links onder: *Ger. Honthorst pinxit* - midden onder: *Pet. de Iode sculp.* - rechts onder: *Io Meyssens excudit.*

Onderschrift: *GERARD HONTHORST Est ne a Vtrecht l'an 1592. tres bon peintre en ordonnances et pourtraicts, a esté long temps en Italie y faisant pour plusieurs Cardinaulx des choses exquisés, comme aussi il a faict en Angleterre des oeuvres tres belles*

pour le Roy, lon voit encores en la cour du Roy de Denemarcque beaucoup de ses tableaux, il se tient a present a la Haye au service de son Altesse le Prince d'Orange, son maistre estoit Abraham Blommaert.

Anonieme schenking 1952

Inv. nr. 13974

190 HONTHORST, Gerard van (1590—1656)

De verleiding

Litho door F. Piloty, de oude (1785—1844) - 53,1 x 61,4 (blad) - 19e eeuw

Get. links onder: *Gemalt v. Gerard Honthorst* - midden onder: *Gedr. in der Kunstanstalt v. Piloty u. Loehle* - rechts onder: *Nach d. Originale auf Stein gez. v. F. Piloty*

Onderschrift: links: *DER VERFÜHRTE aus der königlich baye-rischen Pinakothek zu München das original, auf Leinwand gemalt, ist 3'10" hoch und 4'10" breit. Zu finden b. Piloty u. Loehle in München (Karls. St. No. 39)* - rechts: *LA SEDUCTION l'original se trouve à Munich dans la Pinakothèque de S.M. le Roi de Bavière. Le tableau, peint sur toile, a une hauteur de 3'10" sur 4'10" de largeur. chez Piloty et Loehle à Munich (rue Charles No. 39).*

Geschenk van de heer H. J. Holgen, Amsterdam, 1943

Inv. nr. 9307

191 HONTHORST, Gerard van (1590—1656)

Portret van Maria Stuart

Gravure door Cornelis Visscher (1629—1658) - 40,4 x 29,5 - 1649

Get. links onder: *Ger. van Hondt-horst pinxit.* - rechts: *Corn. Vischer Sculpsit. P. Soutman dirigente. Cum Privilegio An 1649.*

Onderschrift: *MARIA CAROLI Imi MAGNAE BRITANNIAE REGIS FILIA PRIMOGENITA, WILHELMI ARAVISIONVM PRINCIPIS VXOR.*

Aankoop 1932

Inv. nr. 6967

192 HONTHORST, Gerard van (1590—1656)

Portret van Frederik Hendrik (1584—1647)

Gravure door Cornelis Visscher (1629—1658) - 41,2 x 30 - 1649

Get. links onder: *Ger. van Hondt-horst Pinxit.* - midden: *Cum Privilegio An. 1649.* - rechts: *Corn. Vischer Sculpsit P. Soutman dirigente.*

Onderschrift: *FREDERICVS HENRICVS A NASSAV, PRINCEPS ARAVSIONUM, etc.*

Aankoop 1933

Inv. nr. 7016

HOUBRAKEN, Jacob (1698—1780)

zie onder: Moreelse, Paulus

193 HOUBRAKEN, Arnold (1660—1719)

Portret van de schilder Jan Baptist Weenix

Zwartkrijttekening met enig wit gehoogd, op blauw papier -
20 x 12,4 - ca. 1680

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv. nr. 11266

194 HUIG, Henk (geb. 1934)

Drie gemaskerden

Ets - 37,9 x 44,4 - 1961

Get. rechts onder: *Henk Huig, 61* - links: *drie gemaskerden*

Aankoop van de kunstenaar, 1962

Inv. nr. 13441

Afb. 89

195 IKELAAR, Ben (geb. 1933)

„Mijn vrouw”

Zwartkrijttekening - 41,1 x 53,9 - 1962

Get. rechts onder: *Ben Ikelaar '62* - links onder: *Mijn vrouw*

Aankoop van de kunstenaar, 1963

Inv. nr. 14176

Afb. 70

196 IKELAAR, Ben (geb. 1933)

Geknield naakt

Droge naald - 42,2 x 54,8 - 1963

Get. rechts onder: *Ben Ikelaar '63* - links onder: *droge naald 1/7*

Aankoop van de kunstenaar, 1963

Inv. nr. 14177

IODE, Petrus de (1606—na 1674)

zie onder: Dijk, Anton van - Honthorst, Gerard van - Knupfer,
Nicolaas

- 197 ISRAELS, Isaac (1865—1935)

Afscheid der Kolonialen

Pentekening in sepia op beige papier - 151 x 122 - ca. 1883

Get. rechts onder: *Isaac Israels*

Voorstudie voor het schilderij

Aankoop 1953

Inv.nr. 11218

- 198 ISRAELS, Isaac (1865—1935)

Schetsboek

Zwart en gekleurd krijt - 60 pagina's - 45 x 29 - tussen 1900—1925

Uit reeks van 10 schetsboeken

Geschenk van Mevr. Cohen Tervaert-Israëls, 's-Gravenhage, 1935

Inv.nr. 7552

Afb. 56

JACOBS, Caspar-Philips (1732—1789)

zie onder: Beijer, Jan de

- 199 JONAS, Harry Ch. (1878—1944)

De H. Franciscus Xaverius

Aquarel - 25,8 x 19,4 - 1930

Get. rechts onder: *HJonas '30*

Aankoop 1958

Inv.nr. 12364

- 200 JONG, Clara de (geb. 1928)

Stilleven

Aquarel - 51,8 x 38,4 - 1963

Get. links onder: *Clara de Jong*

Aankoop 1963

Inv.nr. 14126

- 201 JONGH, Claude de (?—1663)

Gezicht op het Augustijnerklooster bij Canterbury

Gewassen sepia-pentekening - 16,5 x 27 - 1615

Get. op passepartout: *Claude de Jongh Utrecht 1615*

Geschenk van Mevr. de Wed. Hoyneck van Papendrecht-Mees,
Rotterdam, 1953

Inv.nr. 11142

Afb. 34

KAERIUS, Pieter (1571—1624)

Zie onder: Bast, Pieter

- 202 KELDER, Antonius B. (Toon) (geb. 1894)
Don Quichotte
 Tekening met bruine inkt en zwart krijt - 24,8 x 20,1 -
 begin 20e eeuw
 Get. rechts onder: *Kelder*
 Bruikleen van Mevr. G. A. C. Hoelen-Van der Poll, 's-Gravenhage,
 1963
 Inv. nr. 14105
- 203 KET, Dick H. (1902—1940)
Portret van Mej. N. S. met zelfportret van de kunstenaar op de achtergrond
 Tekening in potlood, houtskool en bister op lichtgrijs karton -
 23,5 x 24,5 - 1934
 Get. rechts onder: *DICK KET '34*
 Aankoop 1942
 Inv. nr. 8847 Afb. 61
- 204 KLEIN, Frits A. (geb. 1898)
„Promenade des Anglais” te Nice
 Pastel - 32,5 x 40,5 - 1962
 Get. rechts onder: *Klein*
 Geschenk van de kunstenaar, 1963
 Inv. nr. 13899
- 205 KLERK, Michel de (1884—1923)
Portret van Dr. J. Mendes da Costa
 Potloodtekening - 53,8 x 44,5 - 1919
 Gemon. links onder: *M.d.K: Oct. 1919*
 Aankoop 1947
 Inv. nr. 10086
- 206 KNUPFER, Nicolaas (1603—1655)
Zelfportret
 Gravure door Petrus de Iode (1606—na 1674) - 16,3 x 11,5 (blad) -
 1649 (afdruk uit C. DE BIE, *Het Gulden Cabinet*, Antwerpen,
 1662.)
 Get. links onder: *Nicolas Knupfer pinxit.* - midden onder: *P. de Iode sculpsit* - rechts onder: *Joannes Meijssens excudit.*
 Onderschrift: *NICOLAS KNVPFER Peintre artificieux en figures.*

Il fit son apprentissage a Lipsic, chez Emmanuel Nijsen, l'an 1603. et du depuis a Magdembourg. Il vint l'an 1630. tenir sa residence en Vtrecht, chez Abraham Blommart, ou il at mis au iour quantité de pieces admirables tant pour le Roij de Dannemarc, comme pour aultres grands Princes et personnes curieuses.

Geschenk van P. T. A. Swillens, Utrecht, 1961

Inv.nr. 13227

- 207 KOBELL, Anna (1795—1847)

Twee liggende koeien in weidelandschap

Ets - 11,2 x 14,5 - 1818

Gemon. links boven: *AK f 1818*

Geschenk van P. T. A. Swillens, Utrecht, 1958

Inv.nr. 13499

- 208 KOBELL, Johannes B. (1778—1814)

Stier

Gewassen penseeltekening in O.I. inkt op blauwgrijs papier - 25,8 x 22,8 - ca. 1800

Get. links onder: *J. Kobell*

Aankoop 1935

Inv.nr. 7752a

- 209 KOBELL, Johannes B. (1778—1814)

Paard en hond naast een met hooi beladen wagen

Ets - 12,4 x 16,6 - ca. 1800

Get. links onder: *J. Kobell f*

Geschenk van P. T. A. Swillens, Utrecht, 1958

Inv.nr. 13498

- 210 KONIJNENBURG, Willem A. van (1868—1943)

De Herder

Krijttekening in kleuren - 90 x 90,2 - 1917

Gemon. links onder: *W.K. 1917*

Geschenk van Mevr. A. Warendorf-Elias, Utrecht, 1945

Inv.nr. 9496

Afb. 71

- 211 KONIJNENBURG, Willem A. van (1868—1943)

Ruiter en paard

Zwart krijt op rose-bruin papier - 15,4 x 12,6 - ca. 1925

Gemerkt links onder door familielid: *W. A. VAN KONIJNEN-BURG FECIT* - daarachter door kunstenaar gemon.: *AVK*
Aankoop 1944
Inv. nr. 9405b

212 KOOT, Fred (geb. 1927)

Abstracte compositie in oranje en wit op verticaal gestreepte gele grond

Kleurenstaalets - 29,8 x 39,5 - 1957

Get. links onder: *Staalets 'g/7* - rechts: *Fred Koot 1957, April*

Aankoop van de kunstenaar, 1959

Inv. nr. 12474

213 KRUININGEN, Harry van (geb. 1906)

Affiche met voorstelling van gemaskerde figuren

Gemengde techniek - 38,1 x 48,5 - ca. 1962

Geschenk 1963

Inv. nr. 13989

214 KRUININGEN, Harry van (geb. 1906)

Boomdieren

Kleurenets - 29,5 x 25 - midden 20e eeuw

Get. links onder: *H. v. Kruiningen*

Aankoop van de kunstenaar, 1959

Inv. nr. 12471

Afb. 78

215 KUIK, William D. (geb. 1929)

Ruïne van het Maliebaanstation

Algraphie proefdruk - 32 x 49 - 1962

Get. rechts onder: *William D. Kuik '62*

Aankoop van de kunstenaar, 1962

Inv. nr. 13568

216 KUIK, William D. (geb. 1929)

Kanaleneiland te Utrecht

Ets-quatint - 16,6 x 38 - 1962

Get. rechts onder: *William D. Kuik '62*

Aankoop van de kunstenaar, 1962

Inv. nr. 13572

Afb. 66

- 217 LAMSWEERDE, Steven van (1630—ca. 1688)
Portret van Professor Gisbertus Voetius
 Gravure - 24,1 x 19,2 (blad) - 2e kwart 17e eeuw
 Opschrift: *GISBERTVS VOETIVS THEOLOGIAE IN ACADE-*
MIA VLTRAIECTINA PROFESSOR AETATIS LX. ANNO
M.D.C. XLIX.
 Aankoop 1951
 Inv.nr. 10812
- 218 LEUSDEN, Willem van (geb. 1886)
Zelfportret
 Potloodtekening - 35,7 x 47 - 1943
 Get. rechts onder: *W. v. Leusden* 1943
 Aankoop 1961
 Inv.nr. 13247
- 219 LEUSDEN, Willem van (geb. 1886)
De Dom te Utrecht
 Ets - 74 x 55,2 - ca. 1920—1930
 Get. links onder: *W. v. Leusden* - rechts: 3—123
 Aankoop 1961
 Inv.nr. 13150
- 220 LEUSDEN, Willem van (geb. 1886)
Fosfor
 Kleurenets - 11,3 x 18 - ca. 1950
 Get. rechts onder: *W v Leusden*
 Aankoop van de kunstenaar, 1958
 Inv.nr. 12346
- 221 LEUSDEN, Willem van (geb. 1886)
Heuvels
 Kleurenets - 13,7 x 19,7 - ca. 1950
 Get. rechts onder: *W v Leusden*
 Aankoop van de kunstenaar, 1958
 Inv.nr. 12345
- 222 LEUSDEN, Willem van (geb. 1886)
Bemoste lork

Afb. 69

Kleurenets op ivoorkleurig papier naar Hercules Seghers (17e eeuw) - 16,8 x 9,8 - ca. 1950
 Get. rechts onder: *WvLeusden* - links onder: *copie n. Hercules Seghers*.
 Aankoop van de kunstenaar, 1954
 Inv.nr. 11351

- 223 LIENDER, Jacobus van (1696—1759)

Arcadisch berglandschap

Gewassen pentekening - 23 x 32 - 2e kwart 18e eeuw
 Get. rechts onder: *Liender ft*
 Geschenk van D. H. Hoogendijk, Amsterdam, 1926
 Inv.nr. 5348

Afb. 47

- 224 LIENDER, Pieter Jan van (1727—1779)

Vissers op een rivier in een stadje

O.I. inkttekening, gewassen in sepia - 18,3 x 33,1 - 1754
 Get. op achterkant: *Pieter. a. Liender fec. 1754*
 Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
 Inv.nr. 11272

- 225 LÖB, Alfred (geb. 1883)

Portret van Prof. Dr. Max J. Friedländer

Ets - 15,8 x 11 - 1932
 Get. links onder: *Max J. Friedländer Löb fec. 1932*
 Geschenk van de kunstenaar, 1953
 Inv.nr. 11172

- 226 LÖB, Alfred (geb. 1883)

De negerin

Ets - 39,4 x 24,9 - 1934
 Get. links onder: *Alfred Löb 1934* en *eigen druk* - rechts onder: *Alfred Löb*
 Aankoop van de kunstenaar, 1953
 Inv.nr. 11173

Afb. 83

- 227 LOKHORST, Jan van (1837—ca. 1874)

Gezicht op de Leidseweg bij Utrecht

Ets - 10,8 x 19,3 - ca. 1890
 Get. rechts onder: *Jan v Lokhorst* - links onder: 3

Geschenk van P. T. A. Swillens, Utrecht, 1958
Inv.nr. 13494

228 LOKHORST, Jan van (1837—ca. 1874)

Gezicht op de Witte Vrouwenpoort te Utrecht

Ets - 18,3 x 24,9 - 2e helft 19e eeuw

Get. rechts onder: JAN V. LOKHORST fe.

Geschenk van P. T. A. Swillens, Utrecht, 1958

Inv.nr. 12363

229 LOON, Pieter van (1801—1873)

Interieur met zieke vrouw

Potloodtekening - 38 x 28 - 1842

Gedat. rechts onder: 15 Febr. 1842

Geschenk van Dr. W. A. F. Bannier, Utrecht, 1942

Inv.nr. 9018

230 LOON, Pieter van (1801—1873)

Gezicht op een haven

Gewassen tekening in O.I. inkt - 19 x 33 - 1858

Get. rechts onder: P. van Loon 1858

Geschenk van Mevr. A. von Oven-Calkoen, 's-Gravenhage, 1934

Inv.nr. 7338

231 LOON, Pieter van (1801—1873)

Gezicht op de Oude Gracht van de Bakkerbrug, met gezicht op de Jansbrug.

Krijttekening op bruin papier - 108 x 149 - 1860

Get. links onder: P. van Loon F. 1860

Onderschrift: Bakkerbrug en Bogt van de Oude Gracht Utrecht
1846

Geschenk van de Erven Douairière Van Loon-Calkoen, 1920

Inv.nr. 4758

232 LOON, Pieter van (1801—1873)

Gezicht op de Oude Gracht bij de Bakkerbrug

Krijttekening op bruin papier - 75 x 133 - 1860

Get. rechts onder: P. van Loon FF 1860

Onderschrift: Bogt van de Oude Gracht bij de Bakkerbrug te
Utrecht van de Werf van W. Gol te zien.

Geschenk van de Erven Douairière Van Loon-Calkoen, vóór 1904
Inv. nr. 4759

233 LOON, Pieter van (1801—1873)

„Zuilenstraat te Utrecht 1836”

Gewassen sepiatekening - 27,3 x 37,4 - 1866

Get. langs linker rand: *P. v. Loon 1866*

Opschrift links onder: *Zuilen Straat te Utrecht 1836*

Aankoop 1956

Inv. nr. 11724a

LONDERSEEL, Jan van (1582—na 1614)

zie onder: d'Hondecoeter, Gilles

234 LUCEBERT (geb. 1924)

Fiets

Gewassen pentekening in O.I. inkt - 27 x 21 - 1959

Get. midden onder: *Lucebert 21 VIII '59*

Aankoop 1961

Inv. nr. 13159

Afb. 96

235 LUTGERS, Petrus Josephus (1808—1874)

Gezicht op de Vecht bij Breukelen

Gewassen sepia en O.I. inkt - 16,7 x 23,7 - 1867

Get. links onder: *P. J. Lutgers 1867*

Aankoop 1944

Inv. nr. 9379/9

236 LUTGERS, Petrus Josephus (1808—1874)

De ridderhofstede Oudaan

Gewassen sepia en O.I. inkt - 19,2 x 26,6 - 1867

Get. rechts onder: *P. J. Lutgers 1867*

Aankoop 1944

Inv. nr. 9379/14

237 LUTGERS, Petrus Josephus (1808—1874)

Gezicht op Over Holland

Gewassen sepia en O.I. inkt - 19,5 x 26 - 1868

Get. links onder: *P. J. Lutgers 1868*

Aankoop 1944

Inv. nr. 9379/25

- 238 LUTGERS, Petrus Josephus (1808—1874)

Gezicht op Breukelen

Gewassen sepia en O.I. inkt - 21,1 x 28,4 - 1869

Get. links onder: *P. J. Lutgers* 1869

Aankoop 1944

Inv.nr. 9379/32

- 239 LUYN, Dirk G. (Dick) van (geb. 1896)

Kraaiennesten

Ets (1e staat) - 31,6 x 23,7 - 1949

Get. rechts onder: *DvLuijn* - links onder: *No. 1 druk v/d etser*

Aankoop van de kunstenaar, 1949

Inv.nr. 10484

Afb. 74

- 240 LUYN, Dirk G. (Dick) van (geb. 1896)

De Oude Gracht bij Sneeuw

Linoleum-ets op handgekleurd blauwgrijs papier - 49,9 x 28,3 - 1960

Get. rechts onder: *D. v. Luyn* - links onder: *12/25 druk etser*

Aankoop van de kunstenaar, 1963

Inv.nr. 14120

- 241 MAARSEVEEN, Henc van (geb. 1926)

„Twee”

Gemengde techniek - 35,1 x 24,9 - 1961

Get. rechts onder: *Henc van Maarseveen* 1961 - links onder:

„twee” ets 5/9

Aankoop van de kunstenaar, 1962

Inv.nr. 13567

- 242 MANKES, Beint (geb. 1918)

Regendag in dennenbos

Aquarel - 59,8 x 49,7 - 1949

Get. rechts onder: *B Mankes '49*

Aankoop van de kunstenaar, 1950

Inv.nr. 10540

MARIENHOF, A. (werkzaam ca. 1648)

zie onder: Aertsen, Johan

- 243 MARTENS, David Johan (1751—1811)
Bloeiende tulp
Rood krijt - 10,5 x 9 - ca. 1770
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem,
1946
Inv.nr. 9718
- 244 MARTENS, David Johan (1751—1811)
Bloeiende crocus
Rood krijt - 10,2 x 8,9 - ca. 1770
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem,
1946
Inv.nr. 9719
- 245 MARTENS, David Johan (1751—1811)
Bloeiende narcis
Rood krijt - 10,8 x 9,5 - ca. 1770
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem,
1946
Inv.nr. 9720
- 246 MARTENS, David Johan (1751—1811)
Lelietak met twee bloemen en knoppen
Rood krijt - 11,4 x 10 - ca. 1770
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem,
1946
Inv.nr. 9721
- 247 MARTENS, David Johan (1751—1811)
Bosje bloemen
Rood krijt - 14,5 x 13,3 - ca. 1770
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem,
1946
Inv.nr. 9723
- 248 MARTENS, David Johan (1751—1811)
Lelie en andere bloemen

Rood krijt - 12,8 x 10,5 - ca. 1770
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem,
1946
Inv.nr. 9724

249 MARTENS, David Johan (1751—1811)

Gezicht op een stadswal bij winter

Gewassen O.I. inkt - 12,5 x 19 - ca. 1780
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem,
1946
Inv.nr. 9742

250 MARTENS VAN SEVENHOVEN, Jacob C. (1793—1861)

Man met mand op rug

Gewassen sepia-tekening - 38,9 x 24,7 - ca. 1810
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem,
1946
Inv.nr. 9776

251 MARTENS VAN SEVENHOVEN, Jacob C. (1793—1861)

Landschap met beekje

Aquarel - 24,5 x 37,2 - ca. 1820
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem,
1946
Inv.nr. 9830

252 MASEREEL, Frans (geb. 1889)

Bloemen

Houtsnede - 26,8 x 42,5 - 1951
Get. rechts onder: *FM 1951* - rechts onder in de rand: *Frans Mase-*
reel 1951 - links onder in de rand: *Fleurs*
Anonieme schenking 1956
Inv.nr. 11732

MATHAM, Jacob (1571—1631)
zie onder: Bloemaert, Abraham

253 MAUVE, Anton (1838—1888)

Weide met vee

Aquarel - 9,2 x 16,3 - 1857
Get. rechts onder: *A Mauve/1857*
Geschenk van C. Dekker, Utrecht, 1957
Inv.nr. 12281

- 254 MENDLIK, Oskar (geb. 1871)

Dalmatijs kustgezicht

Geaquarelleerde O.I. inkttekening - 28,5 x 42,4 - 1900
Get. links onder: *1900/febr. 25/Breno-Ragusa/Mendlik O.f.*
Aankoop 1954
Inv.nr. 11329

- 255 MENSINGA, Jan R. (geb. 1924)

Mansportret

Ets-aquatint - 37,3 x 27,7 - 2e kwart 20e eeuw
Get. links onder: *eigen proefdruk 2/2* - rechts onder: *JR Mensinga*
Aankoop van de kunstenaar, 1959
Inv.nr. 12473

- 256 MENSINGA, Jan R. (geb. 1924)

Saul en David

Ets - 31,7 x 29,5 - 1960
Get. rechts onder: *JR Mensinga* - links onder: *Eigen druk*
Aankoop 1961
Inv.nr. 13099

Afb. 85

- 257 MENSINGA, Jan R. (geb. 1924)

Lachende man

Gekleurde linoleumsnede - 52,7 x 39 - 1963
Get. rechts onder: *J. R. Mensinga* - links onder: *Eigen druk*
Aankoop van de kunstenaar, 1963
Inv.nr. 14220

- 258 MESQUITA, Samuel, JESSURUN DE (1868—2e wereldoorlog)

Acht menselijke figuren

Ets - 33,8 x 33,8 - 1931
Get. rechts onder: *Mesquita 1931*
Aankoop 1961
Inv.nr. 13149

Afb. 77

- 259 MIERIS, Frans van, de Jonge (1689—1763) (toegeschreven)
Portret van Mr. A. A. de Ruever Azn.
 Gouachetekening - 30,4 x 25,3 - 2e kwart 18e eeuw
 Aankoop 1888
 Inv.nr. 4753
- 260 MOCK, Johannes (1800—1884)
Twee drinkende heren in 17e-eeuws costuum bij herberg
 Gewassen sepiatekening - 13 x 10,5 - 1838
 Op achterzijde getekend: *Na eene geschilderde schets van I v Regemorter sHage Febr. 1838. door J. Mock*
 Geschenk van Dr. W. A. F. Bannier, Utrecht, 1942
 Inv.nr. 9016
- 261 MOESMAN, Johan H. (geb. 1909)
De ontdekkers
 Ets - 14,6 x 11,3 - 1961
 Get. midden onder: *J H MOESMAN* - links onder: *1/13* - rechts onder: *J. H. Moesman* 1961
 Aankoop van de kunstenaar, 1964
 Inv.nr. 14227
- 262 MOLA, Pietro Francesco (1612—1680)
De H. Drievuldigheid
 Gravure door Cornelis Bloemaert - 34,5 x 23 (blad) -
 2e helft 17e eeuw
 Get. links onder: *P. F. Mola inven: C. Bloemaert sculp:*
 Aankoop 1930
 Inv.nr. 6658
- 263 MOLENKAMP, Nicolaas (Nico) (geb. 1920)
Moeder met kind
 Potloodtekening op lichtgrijs papier - 30,5 x 23,4 - 1956
 Get. rechts onder: *molenkamp. '56*
 Aankoop van de kunstenaar, 1956
 Inv.nr. 11938
- 264 MOREELSE, Paulus (1571—1638)
De dood van Lucretia

Houtsnede, clair-obscur - 25,5 x 32,7 - 1612
Get. rechts boven: *PMoreelse In: 1612*
Aankoop 1933
Inv.nr. 7157

Afb. 38

265 MOREELSE, Paulus (1571—1638)

Portret van Johannes Wtenbogaert

Gravure door Willem J. Delff (1580—1638) - 22,8 x 13,9 - 1619
Get. links onder: *PMoreelz pinxit Ao 1612.* - rechts onder: *W. J Delff sculpsit*

Opschrift: *IOHAN. WTENBOGARDUS VLTRAIECT. ILL. PR. MAUR. ET ECCL. HAGANAE. GALL. ET BELG. NUPER CON- CIONATOR. AET. Ao. 62. 1619*

Onderschrift: *Johannes Wtenbogaert van Vtrecht, voor desen Pre- dicant van sijn Pr. Exc. ende vande Fransche ende Duijtsche Ghe- meijnte inden Haghe, oudt 62 iaeren, Anno 1619.*

Geschenk van Dr. J. C. J. Bierens de Haan, Amsterdam, 1933
Inv.nr. 7005

266 MOREELSE, Paulus (1571—1638)

Portret van Christiaen Hertog van Brunswijk

Gravure door Simon van de Passe (1590?—1647) - 20,5 x 14,1 - 1622

Get. links onder: *Pa. Morelse pinx* - rechts onder: *Simon Passaeus sculpsit en Crisp: de Pas excudit* - rechts onder in beeld: 1622

Opschrift: *ILLUSTRIS: PRINCEPS CHRISTIANUS DUX BRUNSWICENSIS ADM STRATOR HALBERST.*

Onderschrift:

*Tali Brunonis claro de stemmate Princeps
Vultu Barbaricos acer consurgit in hostes;
Nec Patriae tristes fert mens generosa ruinas.*

Aankoop 1940
Inv.nr. 8546

267 MOREELSE, Paulus (1571—1638)

Portret van Albert Coenraads Burg

Gravure door Jacob Houbraken (1698—1780) - 17,7 x 12 - 18e eeuw

Get. midden boven: *P. Moreils, pinxit* - midden onder: *J. Houbra- ken, sculpsit*

Onderschrift: *ALBERT COENRAADS BURG, Burgemeester en Raad der stad Amsterdam, voorheenen Afgezant der Ho.Mo. Heeren algemeene Staaten der vereenigde Nederlanden, aan den Groot-*

vorst der Russen. - daaronder: H. Pothoren, del. naar het Schilderij, waar in dezelve voorkomt als Kapitein der Burgerye; berustende op de Krygsraadskamer van't Stadhuis te Amsterdam.

Aankoop 1942

Inv.nr. 8978

268 MOREELSE, Paulus (1571—1638)

Venus met twee duiven

Gravure door Maurice Blot (1753—1818) - 23,1 x 17,4 - 1792

Get. links onder: *Paul Moreelse Pinx.* - rechts onder: *Blot Sculp.*

Onderschrift: *Tiré du Cabinet de Mr. le Brun. D'après le Tableau Original de Paul Moréelse de la Grandeur de 2 Pieds 6 pouces, sur 2 de large. A Paris chez Chereau rue des Mathurins au coin de celle de Sorbonne*

Aankoop 1940

Inv.nr. 8470

MOZIJN, Michiel (17e eeuw)

zie onder: Poelenburgh, Cornelis

MULLER, Jan H. (1571—1628)

zie onder: Scorel, Jan van

269 NEDERLANDS MEESTER (17e eeuw)

Gezicht op het Vredenburg, gezien vanuit de St. Elisabethstraat

Sepiatekening - 18,5 x 36,5 - 17e eeuw

Geschenk van Ch. Duits, Londen, 1960

Inv.nr. 13088

270 NEDERLANDS MEESTER (17e eeuw)

Plattegrond van stad en vrijheid van Utrecht

Gravure, later ingekleurd - 40,9 x 50,2 - 1657

Uit J. JANSSONIUS, *Theatrum Urbium Celebriorum totius Belgii sive Germaniae Inferioris*, Amsterdam, 1657

Opschrift: op cartouche: links boven: *TRAIECTVM* - rechts boven: *WTRECHT*

Aankoop 1958

Inv.nr. 12374

271 NEDERLANDS MEESTER (18e eeuw)

Utrechts Stadsgezicht

Gravure - 19,8 x 14,8 - 18e eeuw
Onderschrift: links: *UTRECHT, of Trajectum ad Rhenum: te sien van omtrent de Leidsche vaart* - rechts: *UTRECHT ou Trajectum ad Rhenum: qui se voit environ le Canal de Leyde.*
Overgedragen door de Gemeente uit R.K. Militair Tehuis, Utrecht, 1956
Inv. nr. 11758

272 NET, Gerrit van 't (geb. 1910)

Morgengloren

Litho - 40 x 36,6 - 1931
Get. rechts onder: *G. van 't Net 1931* - links onder: *Morgengloren No.*
Aankoop 1958
Inv. nr. 12368

273 NOLS, Frans (geb. 1922)

Hooimijten

Gouache - 50 x 65,4 - 1958
Aankoop van de kunstenaar, 1959
Inv. nr. 12484

Afb. 64

274 ONBEKEND MEESTER (17e eeuw)

Panorama der stad Utrecht uit het oosten gezien

Gewassen O.I. inkt-pentekening - 19,5 x 56,4 - ca. 1650—74
Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
Inv. nr. 11277

275 ONBEKEND MEESTER (17e eeuw)

Portret van Abraham Bloemaert

Gravure uitgegeven door Nicolaas Visscher - 29,5 x 22 - 1648
Omschrift: *ABRAHAMUS BLOEMAERT GORINCHEMI-BATAVUS PICTOR EXCELLENTISSIMUS, AETATIS LXXXII, Ao. 1648.*

Onderschrift:

*Soo iemandt waardig was, om syne Kunst en Daden
Te werden afgebeeldt, en 't hooft met Lauwerbladen
Te kroonen om syn eer; soo is het dese Man,
Wien niemandt om syn Kunst genoegsaam roemen kan.*

Daaronder: *Nicolaus Visscher aeternitatis et honoris causa aeri incidere curavit.*

Aankoop op veiling Van Huffel, Utrecht, 1943

Inv. nr. 9326

276 ONBEKEND MEESTER (17e eeuw)

Portret van Jan van Scorel

Kopergravure - 19,5 x 12,7 - 17e eeuw

Onderschrift:

IOANNES SCORELLVS BATAVVS PICTOR.

Primus ego egregios pictura inuisere Romam

Exemplo docuisse meo per secula Belgas

Cuncta ferar. neque enim iusti dignandus honore

Artificis, qui non graphidas, pigmentaque mille

Consumpsit, tabulasque schola depinxit illa

Anonieme schenking 1954

Inv. nr. 13980

277 ONBEKEND MEESTER (1e helft 18e eeuw)

Portret van Gerard Hoet

Mezzotint - 15,5 x 10,1 - ca. 1725

Gemon. links onder: *A*

Onderschrift: *G HOET*

Geschenk van Dr. J. C. J. Bierens de Haan, Amsterdam, 1933

Inv. nr. 7009

278 OORT, Hendrik van (1775—1847)

De visboer

Gewassen zwartkrijttekening gehooagd met wit, op blauw papier -
55 x 40 - 1810

Op achterzijde in later handschrift: *Hendrik van Oort Utrecht*
(*Dom*) 1810

Aankoop 1943

Inv. nr. 9323

279 OORT, Pieter van (1804—1835)

Gezicht op meer van Samawang en berg Singalang (Sumatra)

Aquarel - 29,6 x 46,1 - 1833

Get. rechts onder: *P. van Oort* 1833

Aankoop 1950

Inv. nr. 10529

- 280 OOSTING, Jeanne, BIERUMA - (geb. 1898)
De krekkel en de mier
 Kleurenets - 29,5 x 29,8 - 1952
 Get. rechts onder: *Jeanne Oosting* - links onder: *De krekkel en de mier*
 Aankoop van de kunstenares, 1955
 Inv.nr. 11366e
- 281 OOSTING, Jeanne, BIERUMA - (geb. 1898)
Kwallen
 Aquatint in reliëfdruk - 49,2 x 41,2 - 1959
 Get. rechts onder: *Jeanne Oosting*
 Aankoop van de kunstenares, 1960
 Inv.nr. 12744 Afb. 79
- 282 PAPENDRECHT, Jan, HOYNCK van (1858—1933)
Cavaleriesoldaten in kazerne
 Aquarel - 32 x 46,5 - 1914
 Get. rechts onder: *J. Hoynck van Papendrecht 1914*
 Ged. legaat van Mevr. F. W. N. van der Muelen, Bilthoven,
 ged. geschenk van Mevr. H. van der Marel-Burg, Velp, 1950.
 Inv.nr. 10695a
- PASSE, Crispijn van de, de Oude (1565—1637)
 zie ook onder: Vos, Martin de
- 283 PASSE, Crispijn van de, de Oude (1565—1637)
Neptunus en Amphitrite
 Gewassen sepiatekening op gelig papier - 29,6 x 39,4 - ca. 1600
 Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
 Inv.nr. 11267 Afb. 3
- 284 PASSE, Crispijn van de, de Oude (1565—1637)
Allegorisch frontispice
 Gewassen indigotekening - 20,2 x 15,1 - ca. 1600
 Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
 Inv.nr. 11268
- 285 PASSE, Crispijn van de, de Oude (1565—1637)
Juno

Gravure - 8,5 x 13,3 (beeld) - 1592

Omschrift: *DIVITIAS ET OPES, VBERRIMA SPONDEO
REGNA, TOTIVSQVE ASIAE SCERTRA TENERE DABO.*
1592.

Nr. 3 uit de reeks „Het Oordeel van Paris”

Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1942

Inv.nr. 8866

- 286 PASSE, Crispijn van de, de Oude (1565—1637)

Voorspoed

Gravure - 9,5 x 12,6 - 1601

Omschrift: *GIGNITVR EX NIMIO SIC FOEDA SVPERBIA
LVXV. 1601*

Uit reeks van 8 ornamentgravures met voorstellingen van voor-
en tegenspoed

Aankoop 1935

Inv.nr. 7754

- 287 PASSE, Crispijn van de, de Oude (1565—1637)

Tegenspoed

Gravure - 9,3 x 12 - 1601

Omschrift: *SERA BONOS NVNQVAM AD MORES VIA, IAM
RESPICE. 1601*

Uit reeks van 8 ornamentsgravures met voorstellingen van voor-
en tegenspoed

Aankoop 1935

Inv.nr. 7754

- 288 PASSE, Crispijn van de, de Oude (1565—1637)

Portret van Arnold van Buchell

Gravure - 10 x 7,8 - 1614

Gemon. links in het beeldvlak: *CvP*

Omschrift: *EFFIGIES ARNOLDI BUCHELLII I.U.L. ANNO D.
1641. AET. 49.*

Onderschrift: *Quid iuvat externum Buchelij pingere vultum;
Pars melior docto pectore clausa latet. G. ELB.*

Aankoop 1935

Inv.nr. 7573

- 289 PASSE, Crispijn van de, de Oude (1565—1637)

Portret van Johan van Oldenbarneveld

Gravure - 15,9 x 12,1 - 1618

Get. midden onder: *Aetatis 71, Ao 1618*

Omschrift: *IOHANNES AB OLDENBARNEVELT EQVES. D.
BERKELIAE RODERISAE*

Aankoop 1933

Inv. nr. 7013

290 PASSE, Crispijn van de, de Oude (1565—1637)

Gezelschap aan tafel

Gravure - 18,9 x 22,1 - 1e kwart 17e eeuw

Get. rechts onder: *Crisp. de Pas Inu. et exc*

Onderschrift:

Phoebus in aethera firmus dum permanet axe

Tunc epulas gralumque iuvat glutire falernum

Postulat atra fames aestuque coacta lycae

Pocula, non mirum magnis ardoribus vstus

Rusticus ex agris rediens cui sicca labella

Plena bibit dulci quadratus pocula vino

Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1946

Inv. nr. 9622

Afb. 41

291 PASSE, Crispijn van de, de Jonge (1594/95—1670)

*Schrimwerckers Winckel waer in begrepen syn de principaelste
stukken der Schreinwerckers Const fondamentlick gestelt ende mit
nieuwe inventien verciert door Crispinum Passeum Juni:
Amstelodami In officina Crispini Passei impressum 1651*

Titelblad en 45 gravures in drie reeksen - folio - 90 pagina's - 1651

Aankoop 1942

Inv. nr. 4506

PASSE, Magdalena van de (ca. 1600—vóór 1640)

zie onder: Elsheimer, Adam

PASSE, Simon van de (1590?—1647)

zie onder: Moreelse, Paulus

292 PEETER, Zoltin (geb. 1942)

De eerste dag

Ets-aquatint - 28,5 x 53,9 - 1962

Get. rechts onder: *zoltin peeter '62* - links onder: *eigen druk 4/5*

Aankoop 1963

Inv. nr. 13952

- PICART, Bernard (1673—1733)
zie ook onder: Scorel, Jan van
- PILOTY, Ferdinand, de Oude (1785—1844)
zie onder: Honthorst, Gerard van
- PLOOS VAN AMSTEL, Cornelis (1726—1798)
zie onder: Both, Jan
- 293 POELENBURGH, Cornelis van (ca. 1586—1667)
Romeinse ruïne
Gravure door Jan G. van Bronchorst - 20,3 x 25,8 - 1635
Aankoop 1934
Inv. nr. 7479
- 294 POELENBURGH, Cornelis van (ca. 1586—1667)
Romeinse ruïne
Gravure door Jan G. van Bronchorst - 19,5 x 26,4 - ca. 1635
Aankoop 1934
Inv. nr. 7480 Afb. 35
- 295 POELENBURGH, Cornelis van (ca. 1586—1667)
De H. Magdalena
Ets door Jan G. van Bronchorst - 14,2 x 11,8 - 2e kwart 17e eeuw
Get. rechts boven: *C. P. Inu J. G. Fecit*
Aankoop 1940
Inv. nr. 8545
- 296 POELENBURGH, Cornelis van (ca. 1586—1667)
Badende nymphen
Gravure door Michiel Mozijn (17e eeuw) - 20,8 x 27,3 - kort na 1650
Get. links onder: *C. Poelenburgh inventor. M: Mozijn sculpsit.* -
rechts onder: *Danker Danckerts excudit.*
Aankoop 1931
Inv. nr. 6800
- 297 POELENBURGH, Cornelis van (ca. 1586—1667)
Zwevende putti
Ets - 7,3 x 11,2 - 2e kwart 17e eeuw
Aankoop 1932
Inv. nr. 6922

- 298 POORTENAAR, Jan Ch. (1886—1958)

Viaductbouw te Amsterdam

Ets - 50 x 63,5 - ca. 1910

Get. midden onder: J. C. POORTENAAR - rechts onder: Jan Poortenaar - links onder: 16/20

Aankoop van de kunstenaar, 1944

Inv. nr. 9394

- 299 POORTENAAR, Jan Ch. (1886—1958)

Sawabland

Ets - 64 x 48,6 - ca. 1930

Get. links onder: Jan Poortenaar

Aankoop van de kunstenaar, 1956

Inv. nr. 11540

Afb. 73

- 300 PRIKKER, Johan THORN (1868—1932)

Le moine épique

Tekening met pen, O.I. inkt, zwart krijt en potlood op perkament - 98 x 72,8 - 1894

Get. rechts onder: J. THORN PRIKKER

Bruikleen van H. P. Bremmer, 's-Gravenhage, 1923, via de Utrechtsche Museumvereniging voor Hedendaagsche Kunst; sinds 1956 van F. Bemmer

Inv. nr. 4757

aankoop Juli 1964

- 301 PUTTE, Drukkerij Erven Hendrik van de
(werkzaam tussen 1766 en 1773)

Vier voorstellingen uit een boek

Houtsnede - 41,5 x 32 - tussen 1766 en 1773

Opschrift boven:

Kinderen hier zij de Vier Staten der Menschen!

Welke denkt gy nu best voor U zelven te wenschen?

Links boven: Een oude man met een hondje

Opschrift: in banderol: *Aes en Aes en heeft niet*

Onderschrift:

Ik kan met mijn Hond wel aan de Kost geraaken

Maar gy moet van geen baalders gevers maaken.

Rechts boven: Twee figuren tegen een achtergrond met bergen en rivierlandschap.

Opschrift: in banderol: *Deux Aes en geeft niet*

Onderschrift:

De helpt van de Wareld nimmermeer weet

Waarvan dat de ander leeft en eet.

Links onder: Een man met spade over de schouder

Opschrift: in banderol: *Quater trois moet geven*

Onderschrift:

Ik moet het al met Werken haalen

Om alle haalders te betaalen.

Rechts onder: Een rijke heer tegen achtergrond van een stad

Opschrift: in banderol: *Daer Sinque Six van moe leven*

Onderschrift:

't Is een goe les voor groote...

Na het schrapen valt er niet...

(Aanvulling: *Heeren en te teeren*)

Onderschrift:

't Amsterdam Gedrukt by de Erve Hendrik van de

Putte Papier en Boekverkoopers op 't Water in de Lo...

(Aanvulling vermoedelijk: *Lootsman*)

Anonieme schenking vóór 1904

Inv.nr. 14132

302 QUINKHARD, Jan Maurits (1688—1772)

Portret van zijn zoon op 17-jarige leeftijd

Tekening in zwart en rood krijt op gelig papier, met enig wit
gehoogd - 40,3 x 28,7 - 1e helft 18e eeuw

Get. rechts onder: *Quinkhart*

Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954

Inv.nr. 11248

Afb. 46

303 QUINKHARD, Jan Maurits (1688—1772)

Drinkende man

Aquarel - 20,9 x 17,5 - 2e helft 18e eeuw

Gemerkt op achterzijde op 2 opgeplakte papiertjes: *J M Quinkhart
fecit en: Steven. Blom del.*

Aankoop 1943

Inv.nr. 9262

304 QUINKHARD, Jan Maurits (1688—1772)

Portret der Professoren H. Ulhoorn en L. Heister

Gravure door Pieter Tanjé (1706—1761) - 21,4 x 16,1 (blad) -
1739

Get. links onder: *L.F.D.B. inv.* - midden onder: *J. van Waesberge
Excud.* - rechts onder: *P. Tanjé Sculp.*

Omschriften: *LAURENS HEISTER, M.D. en HOOGLERAAR*

IN HELMSTAD - HENDRk. ULHOORN VOORLEZER DER
HEELKONST IN AMSTERDAM a I.M. *Quinkhard Pictus*.
Aankoop 1941
Inv.nr. 8835

- 305 RAEDECKER, Johan A. (John) (1885—1956)

Vrouwenkop in profiel naar links

Pastel - 34,5 x 25 - ca. 1935

Gemon. rechts onder: *J.R.*

Geschenk van Mej. A. de Clercq van Weel, Heemstede, 1936

Inv.nr. 7856

Afb. 60

- 306 RAEDECKER, Max (geb. 1914)

Les oursins, Place de la Napoule. (Zeeëgels)

Gouache - 62,5 x 50 - 1956

Get. rechts onder: *Max Rädecker*

Aankoop van de kunstenaar, 1956

Inv.nr. 11830

- 307 RAPPARD, Anton G. A. Ridder van (1858—1892)

Schaapskooi te Nijlanden

Potloodtekening - 15 x 24 - 1872

Gedat. rechts onder: *Nijland '72*

Legaat van Mevr. H. van Rappard-Del Campo, Utrecht, 1935

Inv.nr. 7635/22

- 308 RAPPARD, Anton G. A. Ridder van (1858—1892)

Schetsboek

Potlood, O.I. inkt, aquarel, zwart krijt - 83 pagina's - 13,2 x 18 -
ca. 1879

Legaat van Mevr. H. van Rappard-Del Campo, Utrecht, 1935

Inv.nr. 7639

- 309 RAPPARD, Anton G. A. Ridder van (1858—1892)

Gezicht op Berchem met de St. Agathakerk

Potlood en aquarel - 14,6 x 23,4 - 1881

Gedat. links boven: *Berchem-St. Agatha, 13 Nov. '81.*

Legaat van Mevr. H. van Rappard-Del Campo, Utrecht, 1935

Inv.nr. 7635/39

- 310 RAPPARD, Anton G. A. Ridder van (1858—1892)
Handwerkende dame
 Aquarel - 25,5 x 17,6 - ca. 1885
 Legaat van Mevr. H. van Rappard-Del Campo, Utrecht, 1935
 Inv.nr. 7635/75 Afb. 53
- 311 RAPPARD, Anton G. A. Ridder van (1858—1892)
Interieur van Oudeliiedengesticht
 Zwart krijttekening met wit gehoogd - 20,5 x 51 - tussen 1879—91
 Legaat van Mevr. H. van Rappard-Del Campo, Utrecht, 1935
 Inv.nr. 7635/42
- 312 RAPPARD, Anton G. A. Ridder van (1858—1892)
Spinster
 Zwartkrijttekening - 57 x 32 - einde 19e eeuw
 Legaat van Mevr. H. van Rappard-Del Campo, Utrecht, 1935
 Inv.nr. 7635/7 Afb. 51
- 313 REITSMA-VALENÇA, Engelen J. (geb. 1889)
Portret van Ina Boudier-Bakker
 Ets - 23,9 x 17,7 - 1936
 Get. rechts onder: *E. Reitsma-Valença* en: *E.R.V.*
 Geschenk Afdeling Kunsten van Departement van Onderwijs,
 Kunsten en Wetenschappen, 's-Gravenhage, 1960
 Inv.nr. 12932
- 314 REUCHLIN-LUCARDIE, Henriëtte J. (geb. 1877)
Sneeuwlandschap in de bergen (Montana)
 Ets op lichtgrijs karton - 16,7 x 11,1 - begin 20e eeuw
 Get. rechts onder: *H. J. Reuchlin Lucardie*
 Geschenk van Douairière H. J. Reuchlin-Lucardie, Rotterdam, 1941
 Inv.nr. 8673
- 315 REUCHLIN-LUCARDIE, Henriëtte J. (geb. 1877)
Langharige poes
 Zinkets op wit karton - 34,3 x 24,9 - 1915—1926
 Get. rechts onder: *H. J. Reuchlin Lucardie*
 Geschenk van Douairière H. J. Reuchlin-Lucardie, Rotterdam, 1941
 Inv.nr. 8681

- 316 ROELOFS, Willem (1822—1897)
Gezicht op de Tolsteegpoort te Utrecht
 Aquarel - 22,3 x 28 - 1842
 Get. rechts onder: *W. Roelofs f 42*
 Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
 Inv.nr. 11275
- 317 ROMANO, GIULIO (1499—1546)
Maria met Christuskind, Jozef en Johannes
 Gravure door Cornelis Bloemaert (ca. 1603—1692) - 30,1 x 21,9 -
 2e helft 17e eeuw
 Get. in onderschrift: *ILLVSTRISSIMO MARCHONI VINCENTIO
 IVSTINIANO Corneli Bloemaert sculpsit et D.D.* - daaronder
 links: *Iulius Romanus pinxit* - midden: *Romae Superiorum licen-
 tia* - rechts: *Cū privil: S. C. Mtis et Regis Christmi.* en: 4
 Geschenk van Giovanni Guerra, Genova, 1957
 Inv.nr. 12275
- 318 ROSSEM, Ru van (geb. 1924)
Corrida de Toros II
 Gemengde techniek met ets-aquatint - 39,7 x 57,2 - 1962
 Get. rechts onder: *Ru van Rossem '62*
 Aankoop 1963
 Inv.nr. 13894
- 319 ROZENDAAL, Willem J. (geb. 1889)
Haan en kip
 Houtsnede - 15,3 x 16,6 - 1946
 Get. rechts onder: *W. J. Rozendaal '46*
 Aankoop van de kunstenaar, 1957
 Inv.nr. 12184
- 320 ROZENDAAL, Willem J. (geb. 1889)
Zelfportret
 Kleurenlitho - 64,2 x 46,4 - 1955
 Get. rechts onder: *W. J. Rozendaal '55*
 Aankoop van de kunstenaar, 1957
 Inv.nr. 12183

- 321 RUETER, (Wilhelm Christian) Georg (geb. 1875)
Portret van Rientje
 Tekening in rood en zwart krijt - 49,9 x 42,7 - 1912
 Get. links boven: *Georg Rueter* - rechts boven: *RIENTJE AET*
 11/1912
 Geschenk van Zr. A. C. Pijnacker Hordijk, Zeist, 1959
 Inv.nr. 12483
- 322 RUETER, Pam George (geb. 1906)
„Pas de Quatre”
 Houtgravure op Japans papier - 19 x 38 - ca. 1950
 Get. rechts onder: *Pam G Rueter* - links onder: *Pas de Quatre*
 Aankoop van de kunstenaar, 1955
 Inv.nr. 11479
- 323 RIJKELIJKHUIZEN, Herman J. H. van (1813—1883)
Bosrijk landschap met boer en boerin
 Ets - 29,5 x 25,3 - midden 19e eeuw
 Get. midden onder: *H. J. H. Rijkelijkhuisen fe*
 Geschenk van H. J. Holgen, Amsterdam, 1941
 Inv.nr. 8806
- SADELER, Egidius (ca. 1570—1629)
 zie onder: Saverij, Roelant
- SAENREDAM, Jan (1565—1607)
 zie onder: Bloemaert, Abraham
- 324 SAFTLEVEN, Herman (1609—1685)
Italiaans riviergezicht met muilezeldrijver
 Zwartkrijttekening, gewassen in O.I. inkt - 20,9 x 29 - 1663
 Gemon. rechts onder: *H.S. 1663*
 Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
 Inv.nr. 11253
- 325 SAFTLEVEN, Herman (1609—1685)
Stadsgezicht te Montfoort
 Gewassen sepiatekening - 30 x 38,2 - 17e eeuw
 Gemon. rechts onder: *HS*
 Geschenk van Mej. Mr. L. Melchior, 's-Gravenhage, 1960
 Inv.nr. 12710

- 326 SAFTLEVEN, Herman (1609—1685) (toegeschreven)
Rots met ruïne, een mensenhoofd in profiel vertonend
 Zwartkrijttekening gewassen in bister - 18 x 23,3 - 17e eeuw
 Aankoop 1947
 Inv.nr. 10072 Afb. 31
- 327 SAFTLEVEN, Herman (1609—1685)
Lente
 Ets - 13,5 x 13,5 - 1650
 Get. links onder: *H. Saftleven Invent. et sculpsit. Anno 1650*
 Onderschrift:
VER aperit terras, producit in aequora puppes
Allectat juvenes corpora mergere aquis
 Nr. 1 uit een serie van 4 etsen, voorstellende de „Vier Jaargetijden”
 Aankoop 1933
 Inv.nr. 7155
- 328 SAFTLEVEN, Herman (1609—1685)
Zomer
 Ets - 13,3 x 13,7 - 1650
 Get. links onder: *H. Saftleven. Invent. et sculpsit. Anno 1650*
 Onderschrift:
Gratior Agricolis AESTAS, dum grana flavescunt
Et cupidâ messis falce resecta cadit.
 Nr. 2 uit een serie van 4 etsen, voorstellende de „Vier Jaargetijden”
 Aankoop 1933
 Inv.nr. 7155
- 329 SAFTLEVEN, Herman (1609—1685)
Herfst
 Ets - 13,3 x 13,7 - 1650
 Get. links onder: *H. Saftleven. Invent. et sculpsit. Anno. 1650.*
 Onderschrift:
Vitibus AUTUMNUS turgentes detrahit uvae,
Dulcia tum nudo sub pede musta fluunt.
 Nr. 3 uit een serie van 4 etsen, voorstellende de „Vier Jaargetijden”
 Aankoop 1933
 Inv.nr. 7155
- 330 SAFTLEVEN, Herman (1609—1685)
Winter

Ets - 13,5 x 13,4 - 1650

Get. links onder: *H. Saftleven. Invent. et sculpsit. Anno 1650.*

Onderschrift:

Frigida vénit HIEMS, glacies cum frenat aquarum

Cursus, et pedibus lubrica praebebat iter.

Nr. 4 uit een serie van 4 etsen, voorstellende de „Vier Jaargetijden”

Aankoop 1933

Inv. nr. 7155

331 SAVERIJ, Roelant (1576—1639)

Ruïne

Gewassen pentekening in bruin en zwart - 20 x 15,3 -

2e kwart 17e eeuw

Get. links onder in later schrift: *Roland Savarij* - op achterzijde in

17e eeuws schrift: *Dit is van Savrij*

Aankoop op veiling Boerner, Leipzig, 1931

Inv. nr. 6729

Afb. 45

332 SAVERIJ, Roelant (1576—1639)

Hertenjacht in een moerassig boslandschap

Ets door Egidius Sadeler (ca. 1570—1629) - 22,6 x 28,5 (blad) -

begin 17e eeuw

Get. links onder: *Roelant Saverij Inuent: Egidius sadeler ex:*

Aankoop 1931

Inv. nr. 6629

Afb. 39

333 SCHLÜTER, Adolphe A. E. (geb. 1927)

Aanbidding der herders

Ets - 20,8 x 24,7 - 1962

Get. rechts onder: *A. A. E. Schlüter* - links onder: *eigen druk*

Aankoop 1962

Inv. nr. 13510

334 SCHRIKKEL, Louis (geb. 1902)

Cascade

Aquarel - 27,5 x 18,2 - 1954

Get. links onder: *Louis / Schrikkel / '54*

Aankoop van de kunstenaar, 1956

Inv. nr. 11774

- 335 SCHUSSHEIM, Helga (geb. 1911)
Grijze pot met rozen
 Gouache - 24 x 30,5 - 1962
 Get. links onder: *Helga 62*
 Aankoop 1962
 Inv.nr. 13537
- 336 SCHURMAN, Anna Maria van (1607—1678)
Zelfportret op 33-jarige leeftijd
 Ets - 19,8 x 15,2 - 1640
 Get. rechts onder: *A.M. à S. Fe.*
 Omschrift: *ANNA MARIA A SCHVRMAN ANo AETAT.*
XXXIII. M.D.C.XL.
 Onderschrift:
Cernitis hic picta nostros in imagine vultus:
Si negat ars forma, gratia vestra dabit.
 Vermoedelijk oud bezit der stad
 Inv.nr. 6643a
- 337 SCHURMAN, Anna Maria van (1607—1678) (toegeschreven)
Portret van G. Voetius, hoogleraar te Utrecht
 Gekleurde krijttekening - 16 x 13,5 - 2e kwart 17e eeuw
 Aankoop 1923
 Inv.nr. 4752
- 338 SCHWARTZE, Thérèse (1852—1918)
Portret van Mevr. P. C. van Tienhoven-Junius van Hemert
 Pastel - 88 x 71 - 1906
 Get. rechts boven: *Th. Schwartz 1906*
 Bruikleen van Mevr. A. W. Fabius-Van Tienhoven, Baarn, 1935;
 sinds 1960 van de Dienst voor 's Rijks Verspreide Kunstvoor-
 werpen, 's-Gravenhage
 Inv.nr. 7770
- 339 SCOREL, Jan van (1495—1562)
Portret van Johannes Secundus
 Gravure door Jan H. Muller (1571—1628) - 11 x 6,3 (blad) -
 ca. 1600
 Get. rechts onder: *J. Mul. sculp.*

Onderschrift: *IOHANNES SECVNDVS NIC.F.I.C. ET POETA
ELEGANTISS.*

Aankoop 1940

Inv. nr. 8547

340 SCOREL, Jan van (1495—1562)

Portret van Iohannes Secundus

Gravure door Bernard Picart (1673—1733) - 12,3 x 7,7 - 1730

Get. links onder: *B. Picart sculp. 1730*

Opschrift op de boekrug: *CARMIN. 10. SECVN. LIB. X.*

Onderschrift: *IOHANNES SECVNDVS.*

Talis Iohannes oculis eram et ore Secundus,

Festinans quintam claudere Olympiadem;

Proevenit cita mors. at, docti dextra Scorelli

Quam dederat, vitam loedere non potuit.

Hadr. Marius frater.

Aankoop 1940

Inv. nr. 8548

341 SEBEN, Karel Hendrik van (geb. 1893)

Portret van de Utrechtse schilder Otto van Rees

Portloodtekening - 39,7 x 30 - 1945

Get. links onder: *Karel van Seben '45* - links onder: *O. van Rees*

Aankoop 1949

Inv. nr. 10397

342 SIEBERT, H. (werkzaam midden 19e eeuw)

Portret van Jkvr. Charlotta van der Meulen-Van Hengst

Pastel - 33,5 x 27,3 - 1847

Get. links onder: *H. Siebert aus Crefeld. d. 4^{en} Febr. 1847*

Legaat van Jhr. A. E. Hoeufft, Haarlem, 1952

Inv. nr. 11013

343 SIEBERT, H. (werkzaam midden 19e eeuw)

Portret van Jkvr. Bregje Geraldina Louisa Isabella Hoeufft-

Van Hengst

Pastel - 33,6 x 26,8 - 1847

Get. rechts onder: *H. Siebert. Crefeld. den 4. Febr. 1847.*

Legaat van Jhr. A. E. Hoeufft, Haarlem, 1952

Inv. nr. 11014

- 344 SIEGMUND, Hans (geb. 1930)
Zittende mansfiguur - zelfportret
 Zwartkrijttekening - 27 x 30 - ca. 1960
 Aankoop van de kunstenaar, 1961
 Inv.nr. 13076
- 345 SLINGELANDT, M. E. M. van (einde 18e—begin 19e eeuw)
Gevlamde tulp
 Gewassen sepiatekening - 26,4 x 21,3 - 1801
 Get. rechts onder: *M. E. M. van Slingelandt / 1801*
 Geschenk van Mevr. L. Baronesse van Zuylen van Nijvelt,
 's-Gravenhage, 1960
 Inv.nr. 13070
- 346 SMITH, Johan (17e eeuw)
Portret van Adam van Vianen
 Ets door Christiaan van Vianen (vóór 1600—na 1654) - 24 x 19,5
 (blad) - 1650
 Onderschrift: *ADAM VAN VIANEN*
 Overgedragen door het Gemeente-Archief, Utrecht, 1940
 Inv.nr. 8458
- 347 SODENKAMP, Trudy (geb. 1916)
Nocturne
 Gouache - 64 x 49 - 1955
 Get. rechts onder: *T. Sodenkamp*
 Aankoop van de kunstenaar, 1961
 Inv.nr. 13139
- 348 STOOMER, Mathias (vóór 1630—na 1650)
Jezus in de tempel
 Gravure door Carl Hess (1755—1828) - 52,8 x 38,1 (plaat) - 1812
 Get. links onder: *Hondhorst pinxt* (foutieve toeschrijving) - rechts:
C. Hess sculpt.
 Onderschrift: *STUPEBANT OMNES, QUE EUM AUDIEBANT
 SUPER PRUDENTIA ET RESPONSIS EJUS - Dédié à Son Al-
 tesse Royale Le Grand Duc de Hesse - daaronder links: Le Tableau
 original se trouve dans la Galerie Royale à Munich - midden: A*

*Mannheim chez Dom. Artaria. 1812 - rechts: Par son très humble
et très obéissant Serviteur Dom. Artaria.*

Geschenk vóór 1943

Inv. nr. 9306

349 STOOP, Dirk (1610—1686)

Landschap met jachtopziener, twee jagers en ruïne

Ets - 15 x 19,5 - ca. 1650

Get. rechts onder: *D. Stoop f*

Aankoop 1933

Inv. nr. 7213

350 STOOP, Dirk (1610—1686)

Voor de stal

Ets uitgegeven door Frederik de Wit - 14,3 x 19,6 - 1651

Get. rechts onder: *D. Stoop f. 1651* - midden onder: *F. de Wit
excud.*

Aankoop 1933

Inv. nr. 7186

Afb. 36

351 STOOP, Dirk (1610—1686)

De vos en de ooievaar

Ets - 21,7 x 16,7 - ca. 1661—1662

Get. rechts midden: *R^o Stoop f* - rechts onder: 26

Nr. 26 uit J. OGILBY, *The Fables of Aesop*, Londen, 1665

Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1959

Inv. nr. 12643/e

Afb. 44

352 STOOP, Dirk (1610—1686)

De pauwen en de raaf

Ets - 25,7 x 17,3 - ca. 1661—1662

Get. rechts onder: 30

Nr. 30 uit J. OGILBY, *The Fables of Aesop*, Londen, 1665

Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1959

Inv. nr. 12643/g

353 STOOP, Dirk (1610—1686)

De liefde, de roem en de dood

Ets - 26 x 17,4 - ca. 1661—1662

Get. rechts onder: 61

Nr. 61 uit J. OGILBY, *The Fables of Aesop*, Londen, 1665
Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1959
Inv. nr. 12643/q

354 STOOP, Dirk (1610—1686)

Jupiter en de ezel

Ets - 25,9 x 17,2 - ca. 1661—1662

Get. rechts onder: R^o *Stoop f* en: 68

Nr. 68 uit J. OGILBY, *The Fables of Aesop*, Londen, 1665

Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1959

Inv. nr. 12643/s

355 STRAATEN, Bruno van (1786—1870)

Meisje met emmer en zak

Zwartkrijttekening met wit gehoogd, op blauw papier - 30 x 25 -
19e eeuw

Geschenk van C. van Straaten, Utrecht, 1942

Inv. nr. 9064

356 STROO, A. (werkzaam te Utrecht 1800—1825)

Boslandschap

Gewassen sepiatekening - 8,5 x 12,9 - 1836

Get. op achterzijde: *A: Stroo inv. et fec.* 1836

Aankoop 1963

Inv. nr. 14125

357 STROO, A. (werkzaam te Utrecht 1800—1825)

Rivierlandschap

Gewassen sepiatekening - 8,4 x 12,8 - 1836 (?)

Get. op achterzijde: *A. Stroo iv. efect.*

Aankoop 1963

Inv. nr. 14124

358 STROOSMA, Jan (geb. 1928)

Auto te water

Ets - 21,8 x 29,9 - 1962

Get. rechts onder: *Jan Stroosma '62*

Aankoop 1963

Inv. nr. 13893

SUYDERHOFF, Jonas (1613—1686)

zie onder: Honthorst, Gerard van

SWANENBURGH, Willem van (1581—1612)

zie onder: Bloemaert, Abraham

TANJÉ, Pieter (1706—1761)

zie onder: Bloemaert, Abraham - Quinkhard, Jan Maurits

- 359 TILL-TUTEIN NOLTHENIUS, H. P. J. Baronesse van (geb. 1908)

De beks (pop van Harry van Tussenbroek)

Litho - 81,2 x 53 - ca. 1932

Gemon. rechts onder: HTN

Aankoop van de kunstenaars, 1962

Inv.nr. 13524

- 360 TOOROP, Annie C. P. (Charley) (1891—1955)

Portret van twee kinderen

Potloodtekening - 49,8 x 63,5 - 1926

Get. links onder: C. Toorop 1926

Aankoop 1962

Inv.nr. 13755

Afb. 68

- 361 TOOROP, Jan Th. (1858—1928)

Les Calvinistes de Katwijk

Zwartkrijttekening - 67 x 77 - ca. 1890

Get. links onder: Jan Toorop

Bruikleen van H. P. Bremmer, 's-Gravenhage, 1923, via de
Utrechtsche Museumvereniging voor Hedendaagsche Kunst; sinds
1956 van F. Bemmer

Inv.nr. 4754

Afb. 50

- 362 TOOROP, Jan Th. (1858—1928)

De Anarchie

Zwartkrijttekening - 39,5 x 60,5 - 1895

Get. rechts onder: JTH Toorop

Aankoop 1930

Inv.nr. 6381

- 363 TOOROP, Jan Th. (1858—1928)

Dijkwerker te Domburg

Russisch krijt, ingekleurd - 93,5 x 16 - 1911
Get. rechts boven: *J TH Toorop 1911*
Opschrift: rechts boven: *Domburg Dijkwerker*
Legaat van Mevr. J. A. Singels-Heintz, Zeist, 1945
Inv.nr. 9579

Afb. 52

- 364 VAES, Walter (geb. 1900)

Portret van Mevr. S. de Stuers-Teding van Berkhout

Zwartkrijttekening - 25,9 x 18,5 - 1916

Get. rechts onder: *Walter Vaes 16*

Geschenk van Mevr. S. de Stuers-Teding van Berkhout, Leiden, 1957

Inv.nr. 12325a

- 365 VALK, Maurits W. van der (1857—1935)

Boerderij bij het vallen van de avond

Krijttekening - 57,5 x 68,5 - 1e kwart 20e eeuw

Get. rechts onder: *M. v. d. VALK*

Legaat van Mevr. Th. J. Sleeswijk-van Bosse, Lage Vuurse, 1953

Inv.nr. 11106

- 366 VELDHOEN, Arie J. (geb. 1934)

Portret van de toneelspeler Johan Elsensohn

Droge naald gravure - 20,5 x 24,1 - 1960

Get. links onder: *eigen druk Veldhoen 19/35*

Geschenk van de afdeling Kunsten van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 's-Gravenhage, 1960

Inv.nr. 13083

- 367 VELDHOEN, Arie J. (geb. 1934)

Operatie

Ets-aquatint - 26,8 x 41,3 - 1960

Get. rechts onder: *Veldhoen*

Aankoop van de kunstenaar, 1960

Inv.nr. 13085

Afb. 90

- 368 VELDHOEN, Arie J. (geb. 1934)

Paar

Ets-aquatint - Ø 24,9 - 1960

Get. rechts onder: *Veldhoen 1960*

- Aankoop van de kunstenaar, 1960
Inv. nr. 13086
- 369 VELDHOEN, Arie J. (geb. 1934)
Portret van een aan één oog blinde Pakistaanse Jood
Ets - 38,4 x 29 - 1961
Get. links onder: *Veldhoen 1961*
Aankoop 1962
Inv. nr. 13443 Afb. 86
- 370 VELTHOVEN, Hendrik van (1728—1770)
Naakt engeltje
Zwart en wit krijt op grijs papier - 21,5 x 19,5 - ca. 1760
Geschenk van Jhr. Mr. A. M. Martens van Sevenhoven, Arnhem, 1946
Inv. nr. 9678
- 371 VERHOESEN, Albert (1806—1881)
Drie vrijwillige rustbewaarders te paard van Utrecht
Kleurenlitho - 29,5 x 42 - ca. 1830—40
Get. rechts onder: *A. Verhoesen*
Aankoop 1960
Inv. nr. 12895
- 372 VERHOESEN, Albert (1806—1881)
Het onderaards gewelf van het Kasteel Vredenburg te Utrecht
Litho door I. P. Houtman (1e helft 19e eeuw) - 28,6 x 34,4 (beeld) - 1830—40
Get. links onder: *A. Verhoesen* - rechts onder: *Steend van I: P: Houtman. Utrecht.*
Onderschrift: *Het onderaardsch verwulf van het Kasteel Vredenburg te Utrecht*
Aankoop 1956
Inv. nr. 11837 Afb. 48
- 373 VERSTEEGH, Jacobus (ca. 1730—1816)
Landschap met rivier
Gewassen sepiatekening - 13,3 x 17,5 - 2e helft 18e eeuw
Get. links onder op opzetkarton: *J. Versteegh del.*
Aankoop op veiling Van Huffel, Utrecht, 1930
Inv. nr. 6383

- 374 VERSTEEGH, Jacobus (ca. 1730—1816)
Ruïne bij een rivier
 Gewassen O.I. inkttekening - 16,8 x 22,4 - 2e helft 18e eeuw
 Get. links onder op opzetkarton: *J. Versteegh del.*
 Aankoop op veiling Van Huffel, Utrecht, 1930
 Inv. nr. 6384
- 375 VIANEN, Adam van (1593—1627)
Plattegrond van de stad Utrecht
 Kopergravure - 39,4 x 51,3 - 1598
 Get. rechts onder in plattegrond: *A. D. VIANA. F. 1598*
 Opschrift: midden boven bovenste beeldrand: *Oriens* - op banderol
 rond Domtoren: *VTRECHT AERTSBISDOM* - midden onder
 onderste beeldrand: *Occidens*
 Aankoop door de Stad Utrecht, 1598
 Inv. nr. 4760 Afb. 2
- VIANEN, Christiaan van (voor 1600—na 1654)
 zie onder: Smith, Johan
- VIANEN, Jan van (werkzaam 1680—na 1726)
 zie onder: Hoet, Gerard
- 376 VIANEN, Paulus van, de Jonge (vóór 1613—1652)
Voorzijde: een landschap; achterzijde: boomstudies
 Gewassen pen- en penseeltekening - 15 x 20 - 2e kwart 17e eeuw
 Get. midden onder: *P. V. V.* - links in de marge: *P.V:Vianen*
 Aankoop op veiling C. G. Boerner, Leipzig, 1931
 Inv. nr. 6734 Afb. 5
- VISSCHER, Cornelis (1629—1658)
 zie onder: Honthorst, Gerard van
- 377 VOGELSANG, Willem (1875—1954)
Reeks gezichten in het Centraal Museum
 Tekeningen en aquarellen - 41,2 x 50,9 - 1952
 Bruikleen van Mej. Dr. M. E. Houtzager, Utrecht, 1961
 Inv. nr. 13158
- 378 VOS, Martin de (1532—1603)
Maart
 Ets door Crispijn van de Passe, de Oude - Ø 12,3 - 1629
 Get. links onder: *M. d. V. in. C. d. Pas exc*

Omschrift: *NVNC VITEM AC SALICES PRAECIDO, ET
BALNEA QVAERO: ARO, SECO, VENAS ET SEMINO
Martius AGROS*

Nr. 3 uit serie van 12 etsen, voorstellende de „Twaalf maanden”
Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1942
Inv. nr. 8865

379 VOS, Martin de (1532—1603)

Augustus

Ets door Crispijn van de Passe, de Oude - Ø 12,1 - 1629

Get. midden onder: *M. V. In. C. de Pas sculp. et ex.*

Omschrift: *ARBOREVS FRVCTVS ET HVMI NASCENTIA
FRAGA LARGIOR Augustus BEO FRVGIBVS HORREA
PLENIS*

Nr. 8 uit serie van 12 etsen, voorstellende de „Twaalf maanden”
Aankoop op veiling P. Brandt, Amsterdam, 1942
Inv. nr. 8865

Afb. 42

380 WICART, Nicolaas (1748—1815)

Gezicht op het dorp Scherpenzeel met de kerk

Tekening in zwart krijt en O. I. inkt - 30,5 x 44 - ca. 1790

Get. links onder: *N: Wicart. ad Virrim* - op achterkant: *'t Dorp
Scherpenzeel*

Aankoop op veiling Van Huffel, Utrecht, 1941

Inv. nr. 8833

381 WICART, Nicolaas (1748—1815)

Rivierlandschap

Gewassen pentekening in O. I. inkt - 38,3 x 52 - laatste kwart
18e eeuw

Get. links onder: *N. Wicart. inv.*

Aankoop 1931

Inv. nr. 6735

382 WICART, Nicolaas (1748—1815)

Riviergezicht

Aquarel - 36,5 x 44 - laatste kwart 18e eeuw

Get. links onder: *N. Wicart. inv.*

Legaat van L. A. Baron van Ittersum, Vianen, 1932

Inv. nr. 6911

- 383 WIEGMAN, Johannes M. (Matthieu) (geb. 1886)
De verdrijving uit het Paradijs
 Gewassen houtskooltekening - 130,7 x 115,5 - ca. 1920
 Get. rechts onder: *MATTH. WIEGMAN*
 Aankoop 1955
 Inv. nr. 11413 Afb. 72
- 384 WIEGMAN, Johannes M. (Matthieu) (geb. 1886)
Duinlandschap te Bergen
 Aquarel - 39 x 50 - 1939
 Get. rechts onder: *MATTH. WIEGMAN* - gedateerd op achterzijde
 Geschenk van leden van het „Genootschap Kunstliefde”, Utrecht, 1940
 Inv. nr. 8542
- 385 WIEGEMAN, Petrus Cornelis (Piet) (1885—1963)
Crocussen voor het venster (dakgezicht)
 Geaquarelleerde krijttekening - 65,5 x 52,5 - begin 20e eeuw
 Gemon. rechts onder: *P. W.*
 Bruikleen van Mr. J. E. van der Meulen, Wapenveld, 1960
 Inv. nr. 7954
- 386 WINTER, Adrianus J. J. (Janus) de (1882—1952)
Ontbinding
 Gouache - 68,6 x 88 - vóór 1916
 Get. rechts onder: *A. de Winter*
 Aankoop 1963
 Inv. nr. 13953
- 387 WINTER, Adrianus J. J. (Janus) de (1882—1952)
Aura van een egoïst
 Gouache - 56 x 76,3 - 1916
 Get. rechts onder: *Ade Winter 1916*
 Aankoop 1963
 Inv. nr. 13965 Afb. 63
- 388 WINTER, Adrianus J. J. (Janus) de (1882—1952)
Sprookje van bloem en slang

Kleurenlitho - 94 x 49 - ca. 1917
Get. rechts onder: *A J J de Winter*
Geschenk van J. J. de Winter, Utrecht, 1953
Inv. nr. 11114

- 389 WINTER, Antonie de (1652/53—1700 of later)

Plattegrond van Utrecht

Kopergravure naar het uitbreidingsplan van Everard Meyster -
28,1 x 41,6 - 1670

Opschriften: op banderol boven *DE NIEUWE PLATTE GROND
KAART VAN UITRECHT OP ZYN SCHOONST EN STERKST*
- op het linker banderoleinde: *ANNO*, op het rechter: 1670 -
links onder op banderol rond de obelisk: *Wat Baet Het Bril
aenbien Als men dogh niet wil Zien* - op basis van de obelisk:
EVVD M INVEN en: *B DE ROY LINI*; boven onderste beeld-
rand naar het midden *Ant. Winter. fecit.* - rechts onder *fol. 26.*
Uit het oude stadsbezit
Inv. nr. 4761

- 390 WITTEL, Caspar van (1647—1736)

Waltoren en poort ener Italiaanse stad

Gewassen sepiatekening - 19,6 x 17 - ca. 1700
Gemon. rechts onder: *CvW*
Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
Inv. nr. 11255

- 391 WOLFF, Cor de (1889—1963)

Vliegende vissen

Kleurenhoutsnede - 29,7 x 45,9 - 1958—59
Get. rechts onder: *CordeWolff*
Aankoop van de kunstenaar, 1959
Inv. nr. 12472

- 392 WONDER, Pieter Christoffel (1780—1852)

Zelfportret

Ets - 9,1 x 8,1 - 1815 (?)
Gemon. rechts boven: *P. C. W f*
Aankoop op veiling Van Huffel, Utrecht, 1957
Inv. nr. 12322

- 393 WTTEWAEL, Joachim (1566—1638)
De opwekking van Lazarus
 Gewassen sepiatekening met wit gehooqd - 22 x 32,8 - ca. 1600
 Geschenk van Mr. G. P. van Tienhoven, Utrecht, 1928
 Inv. nr. 6146 Afb. 24
- 394 WTTEWAEL, Joachim (1566—1638)
De aanbidding der herders
 Gewassen sepiatekening met wit gehooqd - 15,3 x 21 - begin 17e eeuw
 Geschenk van Mr. G. P. van Tienhoven, Utrecht, 1928
 Inv. nr. 6145 Afb. 23
- 395 WTTEWAEL, Joachim (1566—1638) (toegeschreven)
Aanbidding der herders
 Gewassen sepiatekening - 23,9 x 17,5 - ca. 1600
 Aankoop op veiling F. Muller, Amsterdam, 1954
 Inv. nr. 11254
- 396 WIJNBERG, Nico (geb. 1918)
Deltawerken
 Litho - 35,7 x 45,6 - 1961
 Get. rechts onder: *N. Wijnberg 61* - links onder: *14/30*
 Geschenk van de afdeling Kunsten van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 's-Gravenhage, 1962
 Inv. nr. 13821
- 397 WIJNBERG, Nico (geb. 1918)
Deltawerken
 Litho - 35,2 x 45,5 - 1961
 Get. rechts onder: *N. Wijnberg 61* - links onder: *14/30*
 Geschenk van de afdeling Kunsten van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 's-Gravenhage, 1962
 Inv. nr. 13822
- 398 WIJCKERSLOOT, Jan van (werkzaam 1643—1683?)
Portret van Ds. Abraham van Brien
 Gravure door Adriaan (?) van Dyck (vermoed. Utrecht, 17e—18e eeuw) - 45,6 x 34,3 - begin 18e eeuw

Get. links onder: *Gio: Wijckersloot Pinxit, van Dijck Sculpt* -
 rechts onder: *Arnold: vanden Eynden Excudit'Ultrajecti*
 Onderschrift: *ADMODUM RDUS ET AMPLISSIMUS DNUS*
ABRAHAM van BRIENEN, Ultrajectinus S. T. D. etc. qui Legem
Domini meditans die ac nocte gregem sibi creditum quinquaginta
annis et ultra pavit in pascuis uberrimis: Batavici jura Cleri intrep-
idus asseruit, nihil timens nisi ne quempiam supra Deum timeret; et
qui hominum de se judicium tanta animi magnitudine sprexit,
quanta divinum religione suspexit: quod ergo religiose coluit,
propitium invenit. Anno Domini M. D. C. LXXX III. XIX Sep-
tembris, AEtatis LXXVI.
 Geschenk van Pastoor E. Lagerwey, Utrecht, 1926
 Inv. nr. 5437

399 ZWIERS, Wim (geb. 1915)

Vrouw zittend op een stoel

Pentekening in O. I. inkt - 33,6 x 28,2 - 1962

Get. rechts onder: *19-III-1962 Wim Zwiers*

Aankoop 1962

Inv. nr. 13511

400 ZWIERS, WIM (geb. 1915)

Aanlegsteiger Deltawerken Vrouwenpolder

Ets-aquatint - 17,3 x 32,6 - 1962

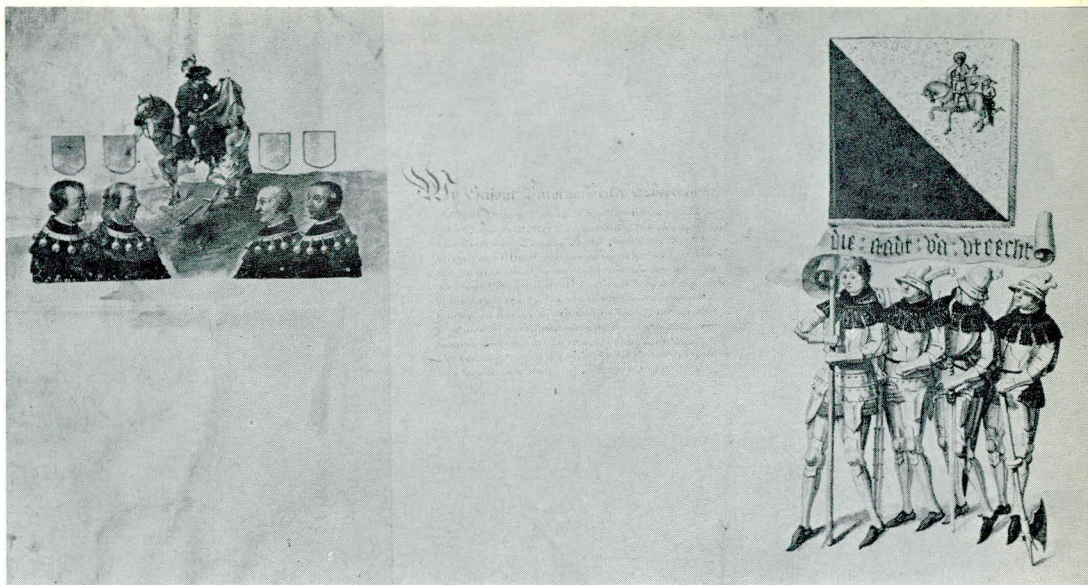
Get. rechts onder: *Wim Zwiers 1962*

Onderschrift: links onder: *Aanlegsteiger Deltawerken Vrouwen-*
polder 40/14

Geschenk van de afdeling Kunsten van het Ministerie van Onder-
 wijs, Kunsten en Wetenschappen, 's-Gravenhage, 1962

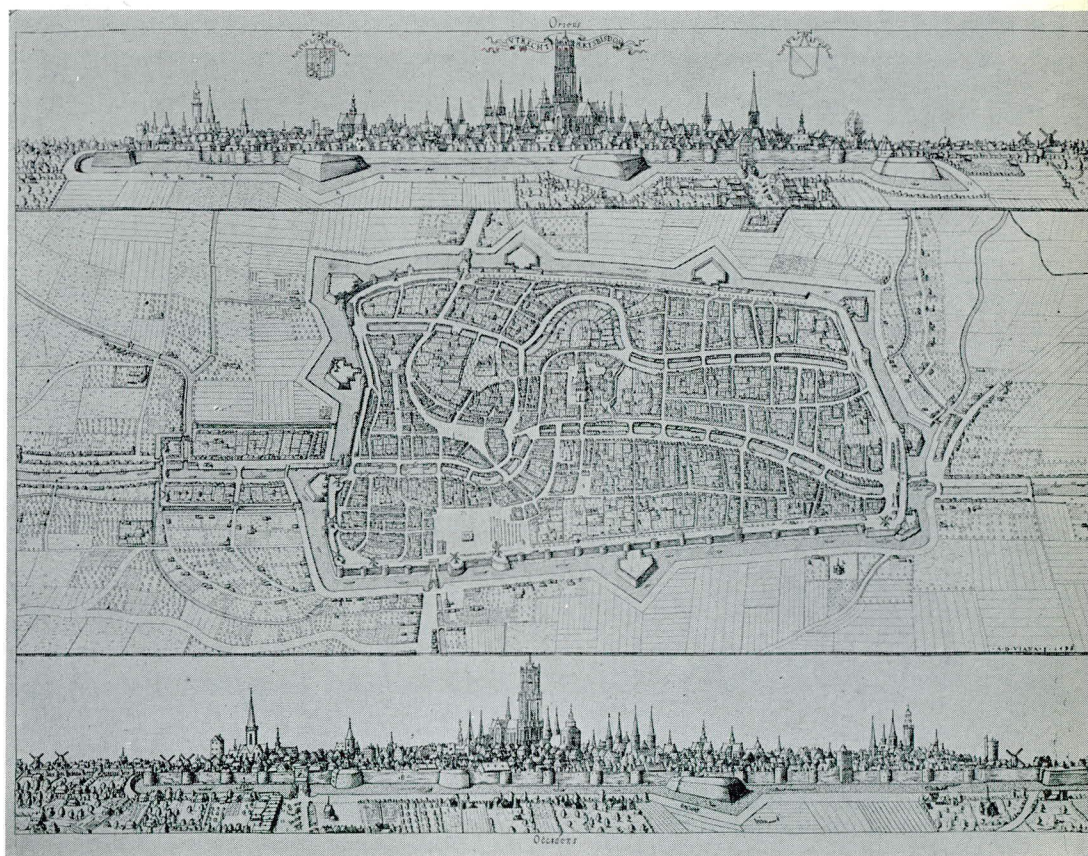
Inv. nr. 13817

270 voor de Maag
 71 voor de Maag
 206 voor de Maag
 89 J. de Maag
 104 " "
 293/94 " "
 107 " "
 351 " "
 390 " "

1 | Cat. 6 en 7

2 | Cat. 375

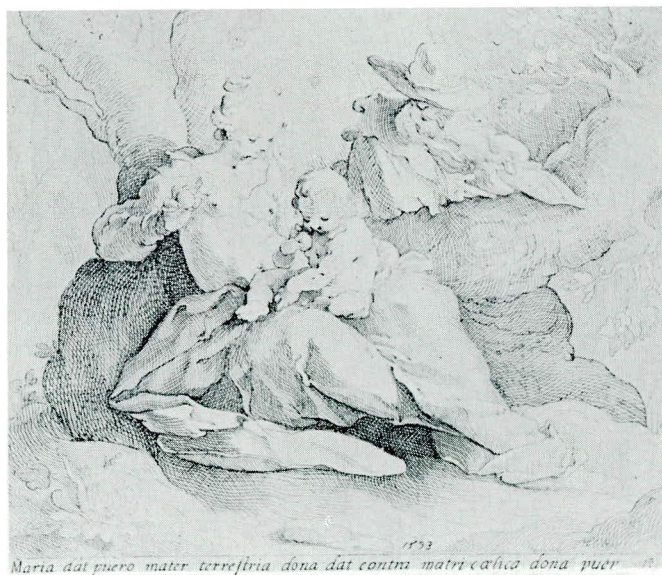
3 | Cat. 283

4 | Cat. 167

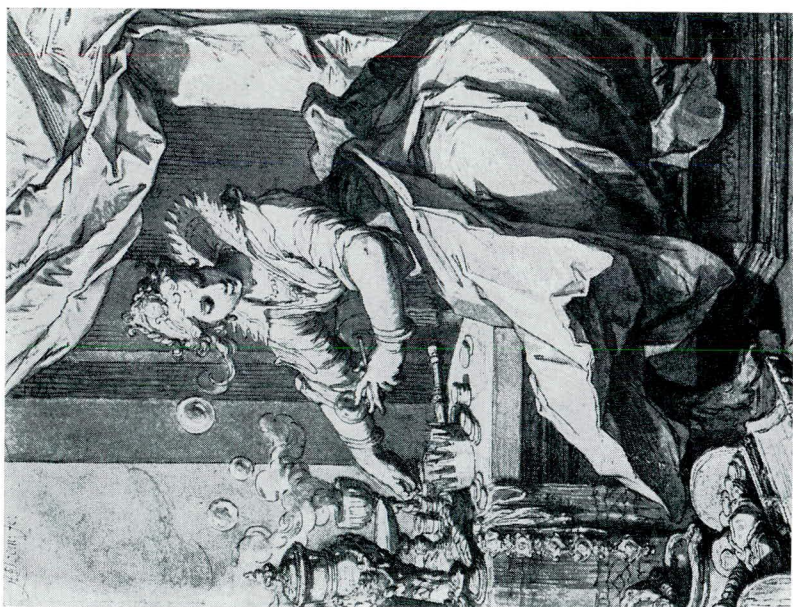

5 | Cat. 376

Maria dat puero mater terreftria dona dat contri matricalia dona puer

6 | Cat. 44

7 | Cat. 35

8 | Cat. 29

9 | Cat. 32

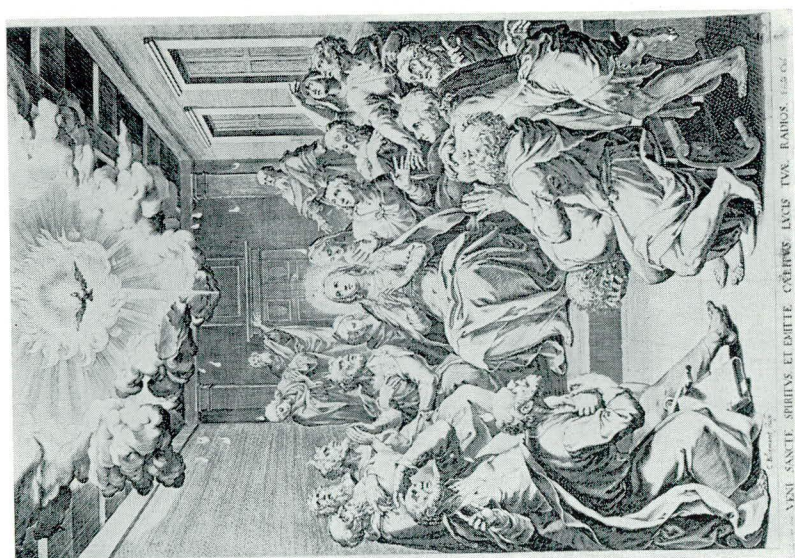
10 | Cat. 36

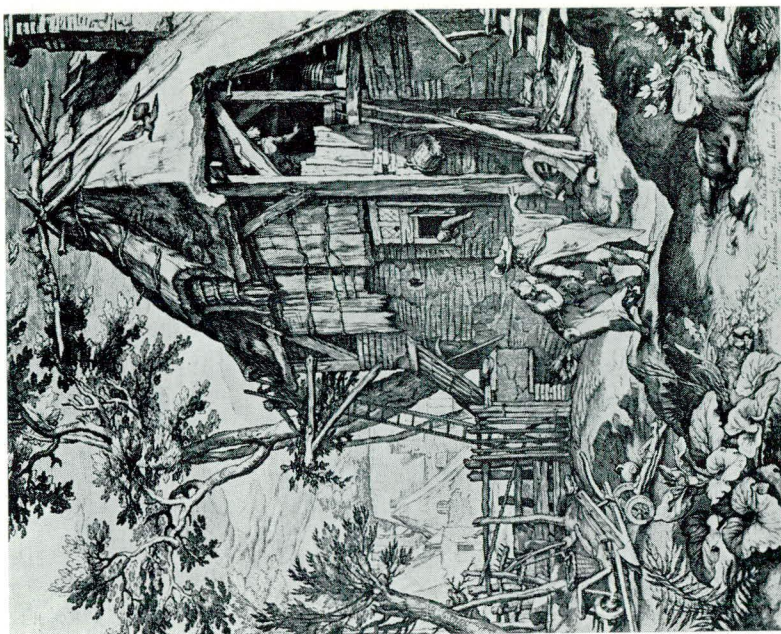
11 | Cat. 33

12 | Cat. 39

13 | Cat. 75

14 | Cat. 72

15 | Cat. 67

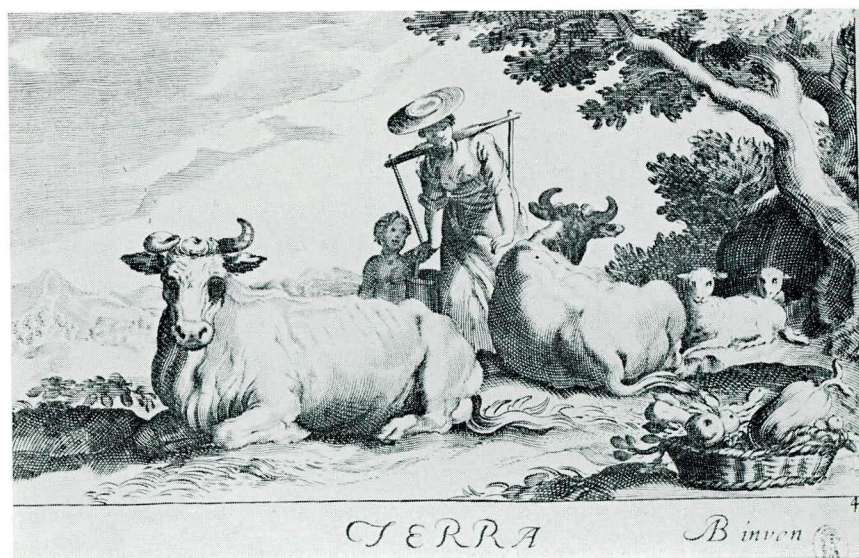

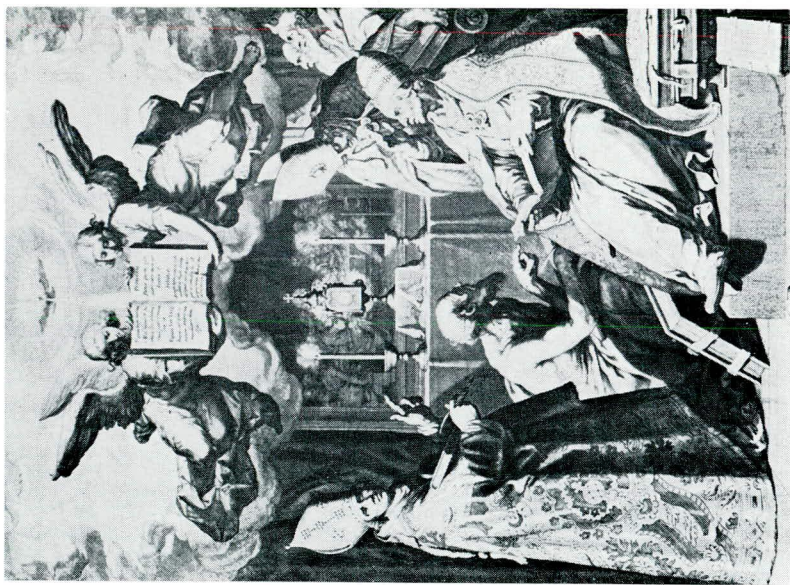
16 | Cat. 60

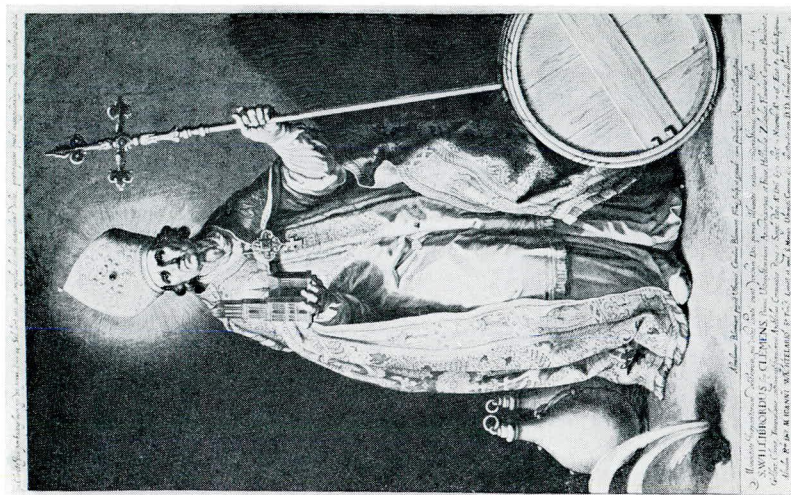
17 | Cat. 61

18 | Cat. 43

19 | Cat. 47

20 | Cat. 48

21 | Cat. 46

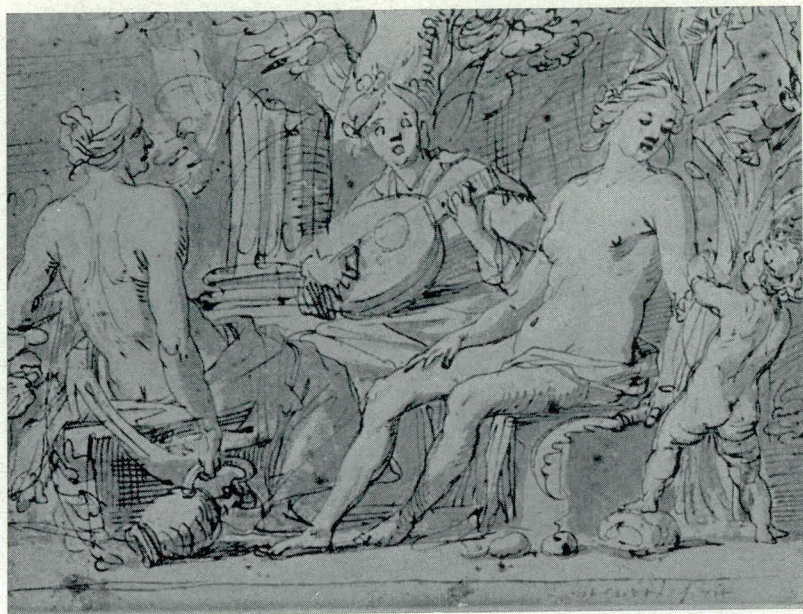
22 | Cat. 90

23 | Cat. 394

24 | Cat. 393

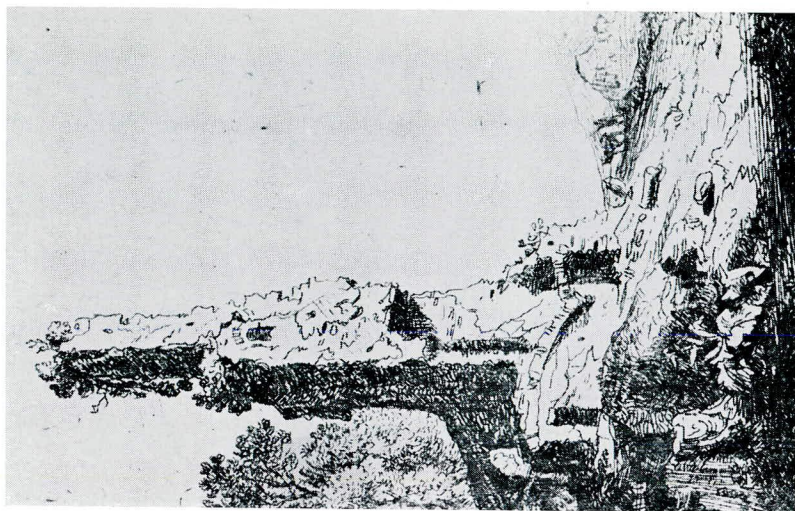
25 | Cat. 184

26 | Cat. 185

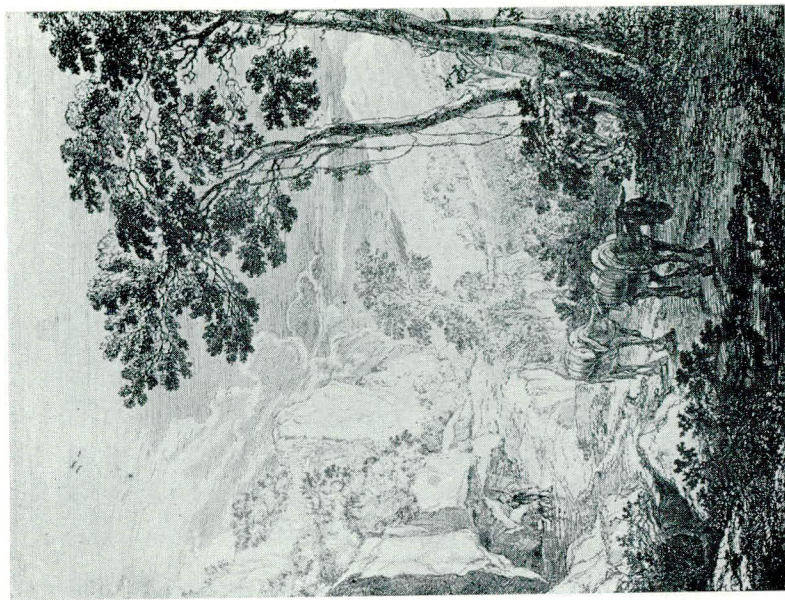
27 | Cat. 179

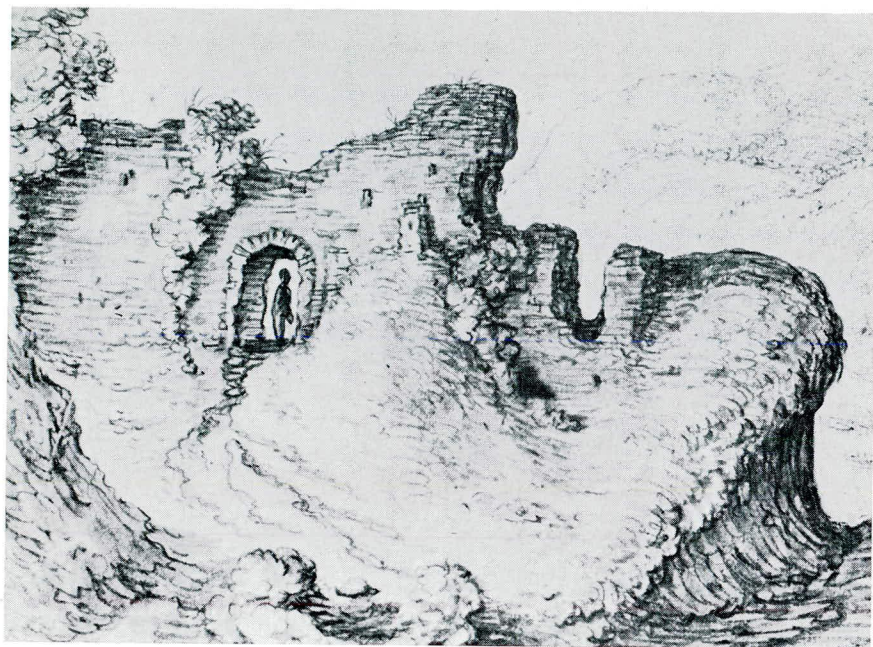
28 | Cat. 107

29 | Cat. 99

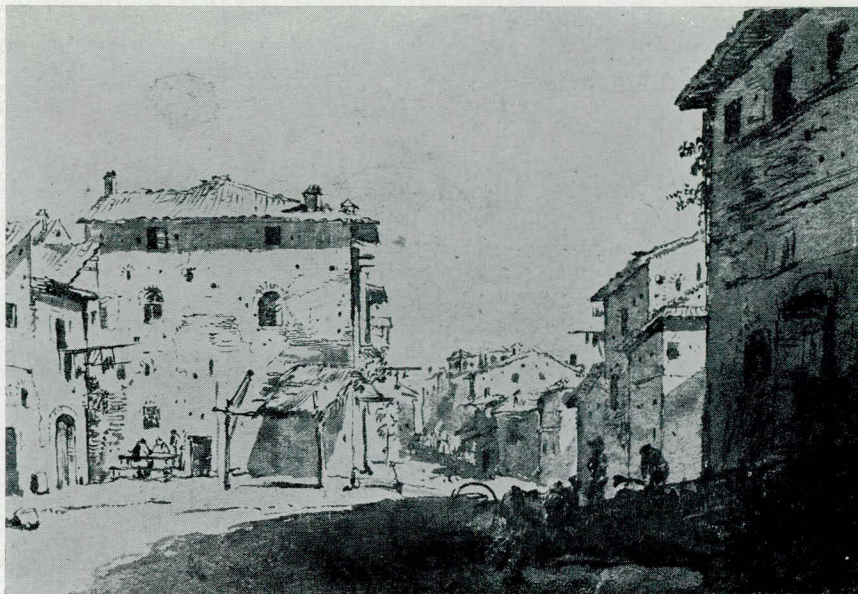
30 | Cat. 100

31 | Cat. 326

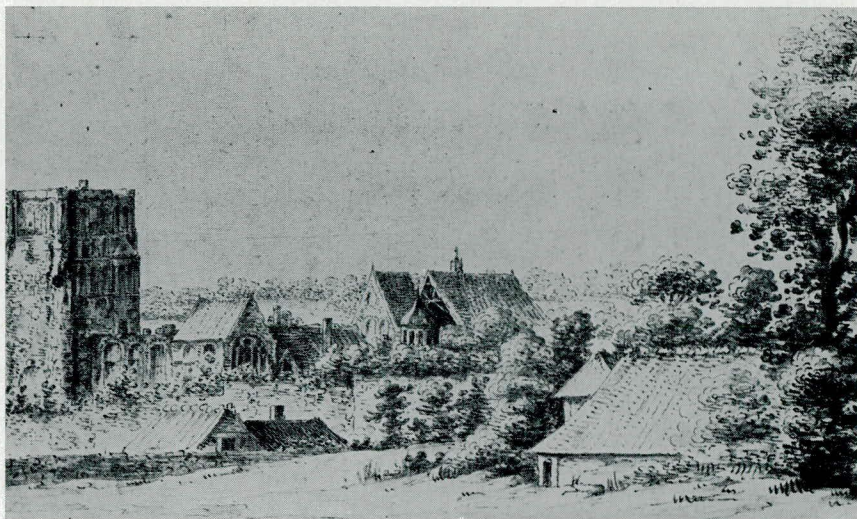
32 | Cat. 170

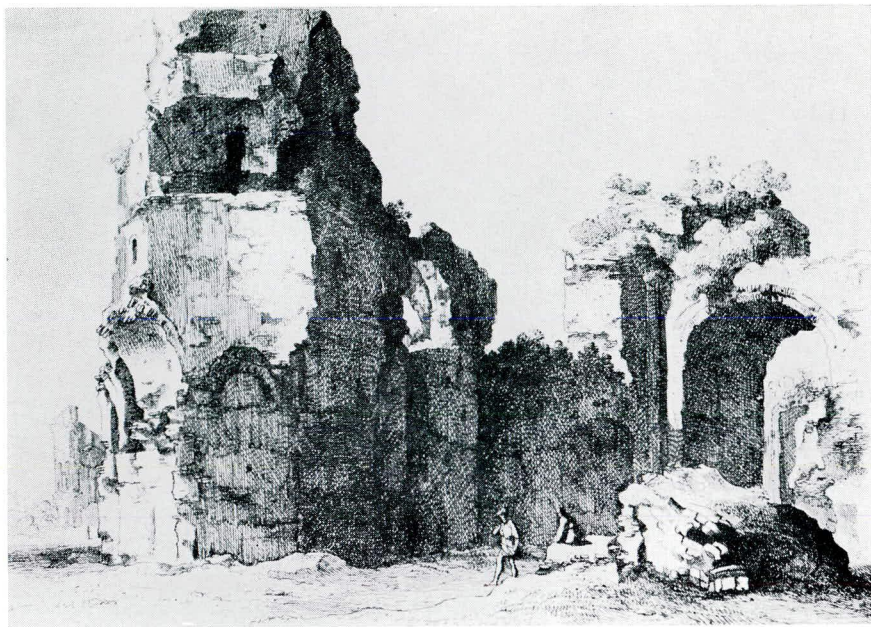

33 | Cat. 89

34 | Cat. 201

35 | Cat. 294

36 | Cat. 350

37 | Cat. 91

38 | Cat. 264

39 | Cat. 332

40 | Cat. 178

*Phœbus in æthere firmus dum permanet æce
Tunc opibus gradibusq; tuat glorie fulcrum
Postulat æra famem æstusq; coacta lycti*

*Pocula non mirum magnis ardoribus usus
Rusticus ex agris rediens cui sacra libella
Plena bibu dulci quadratius pocula vincto*

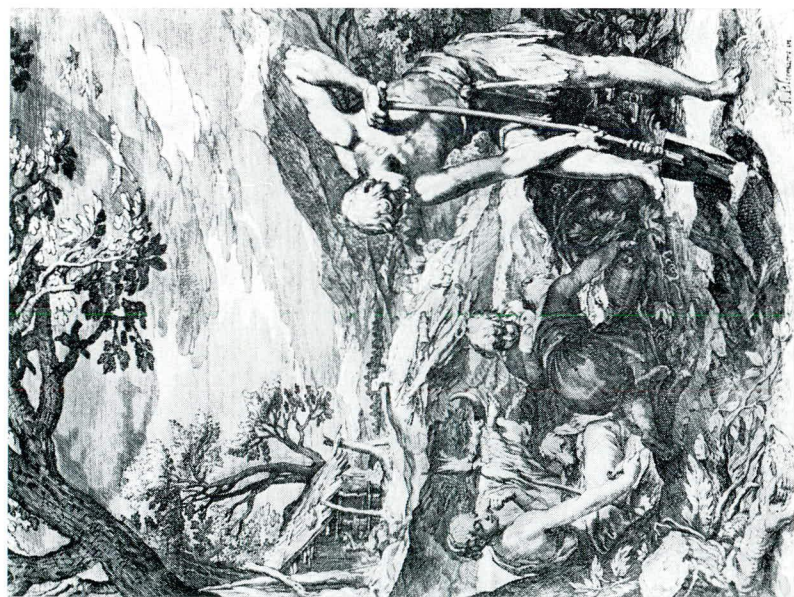
*Crisp. de Pas
nu et c.*

41 | Cat. 290

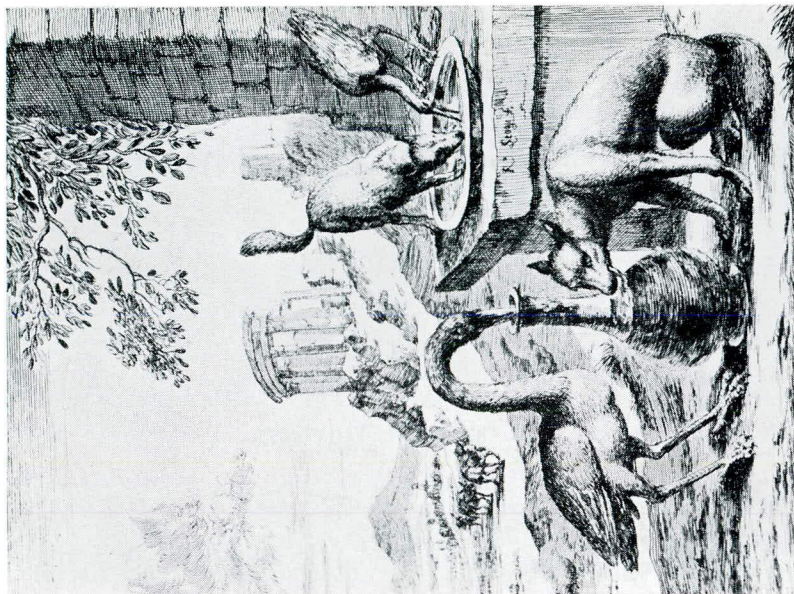
42 | Cat. 379

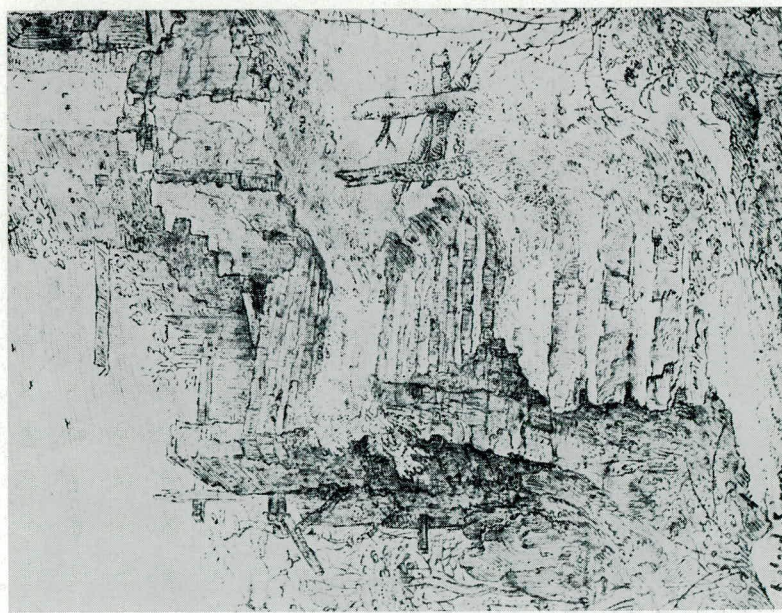
N. P. Jac. C. de Pas sculp. et c.

43 | Cat. 69

44 | Cat. 351

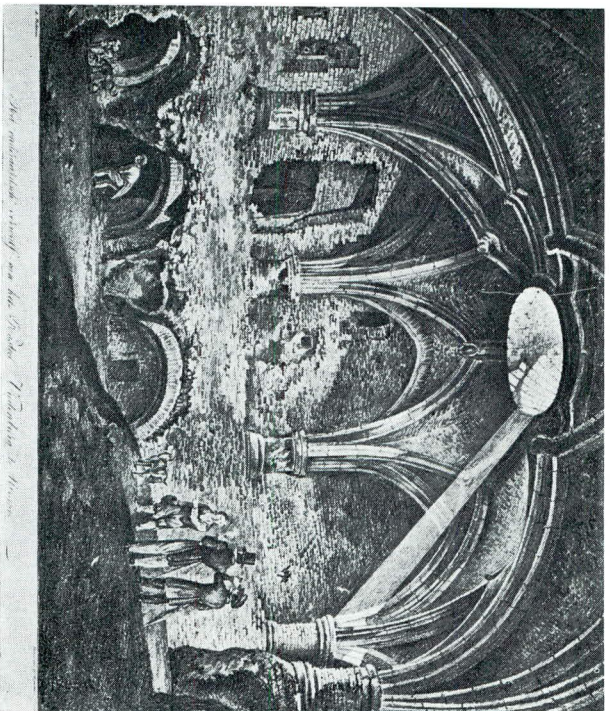
45 | Cat. 331

46 | Cat. 302

47 | Cat. 223

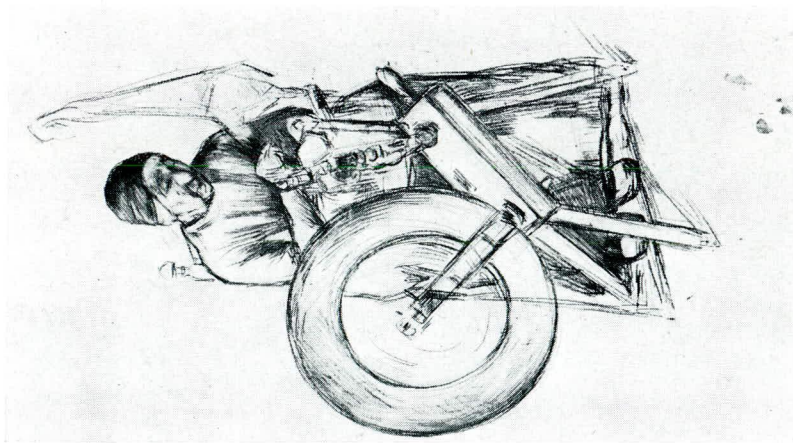
48 | Cat. 372

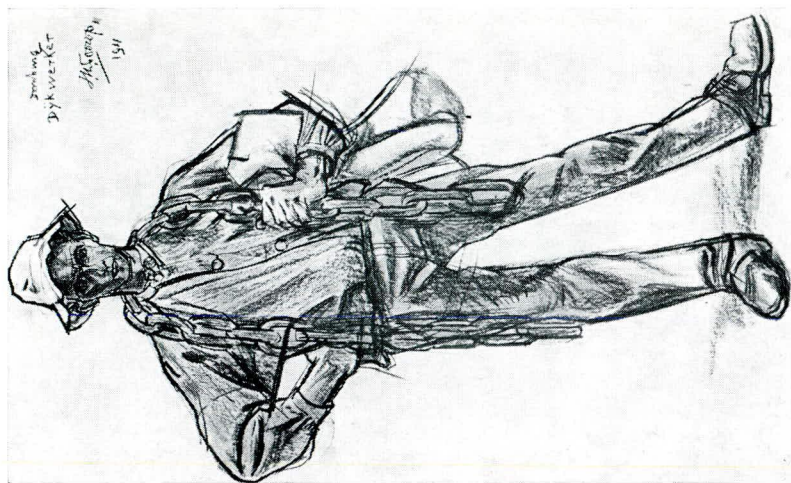
49 | Cat. 176

50 | Cat. 361

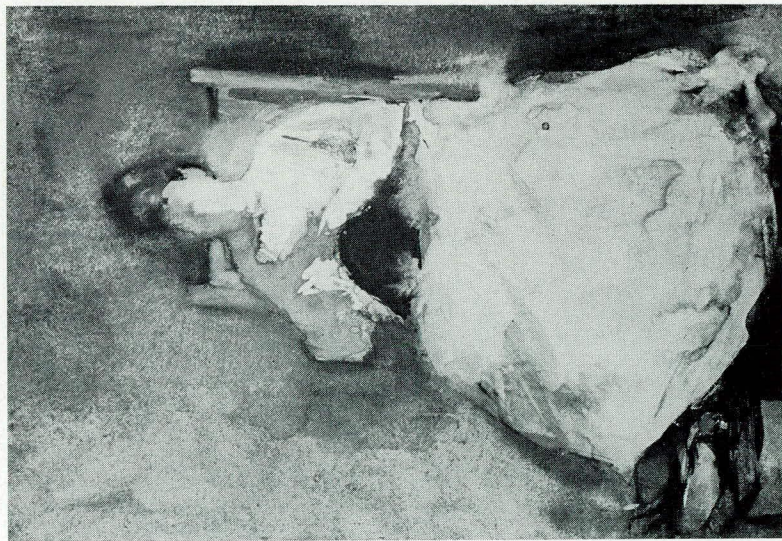

51 | Cat. 312

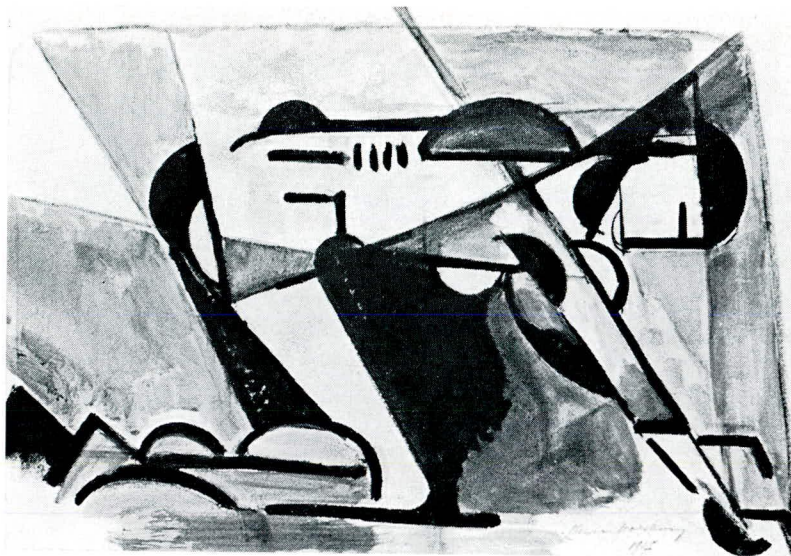
52 | Cat. 363

53 | Cat. 310

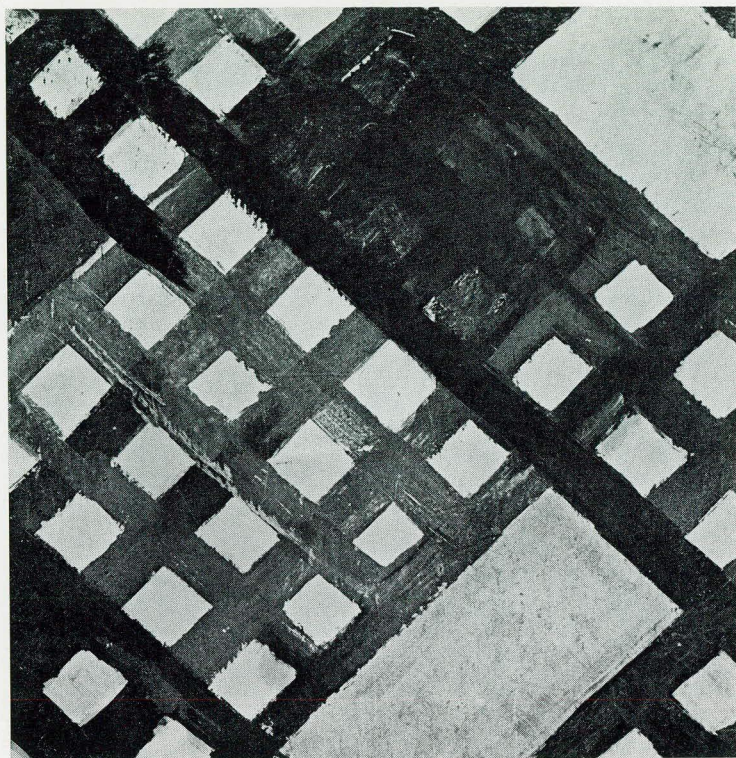
54 | Cat. 172

55 | Cat. 127

56 | Cat. 198

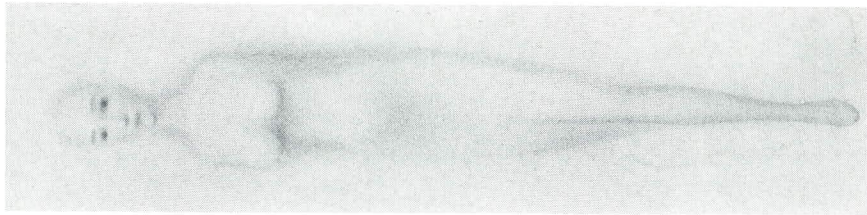

57 | Cat. 128

58 | Cat. 108

59 | Cat. 16

60 | Cat. 305

61 | Cat. 203

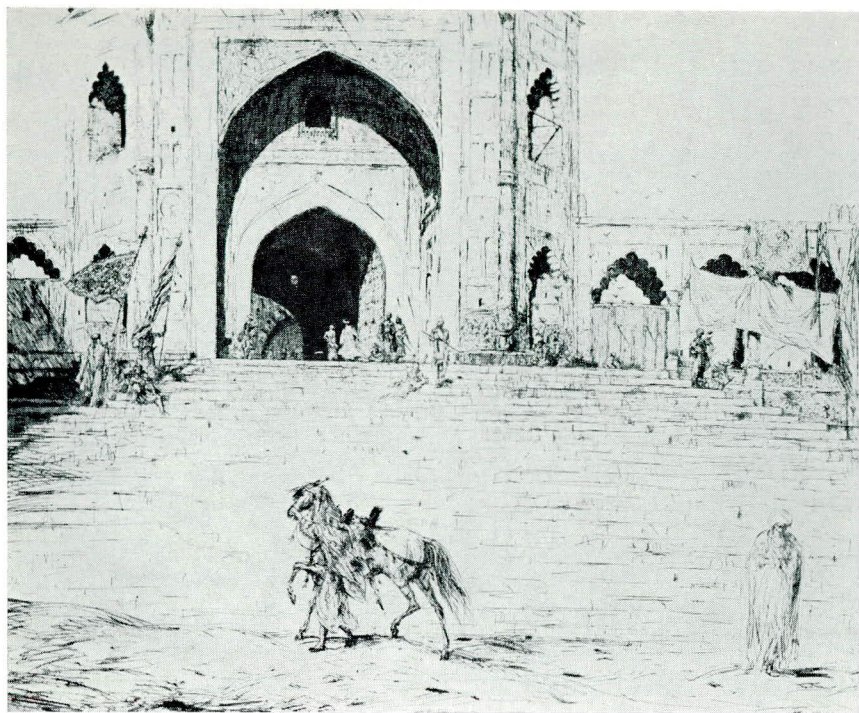
62 | Cat. 158

63 | Cat. 387

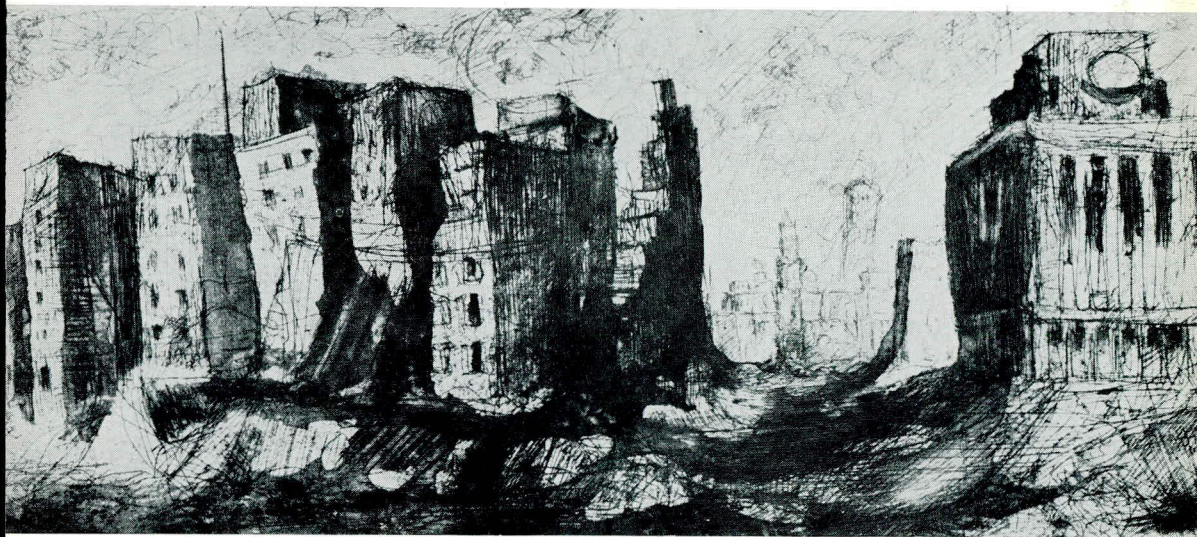
64 | Cat. 273

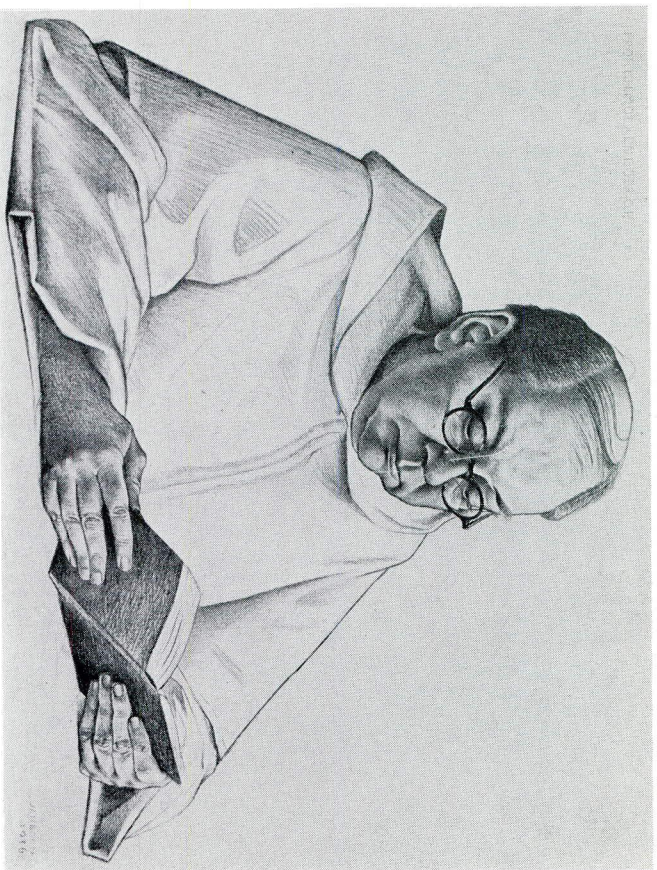

65 | Cat. 11

66 | Cat. 216

67 | Cat. 86

68 | Cat. 360

69 | Cat. 218

70 | Cat. 195

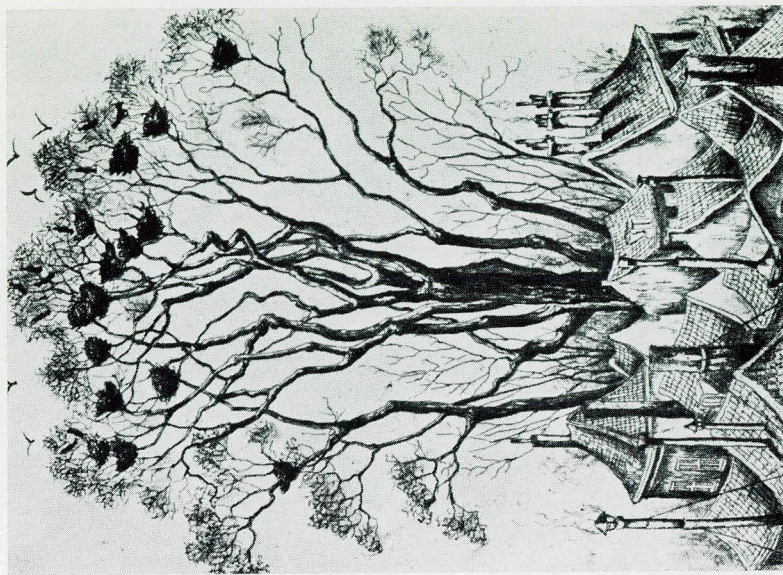
71 | Cat. 210

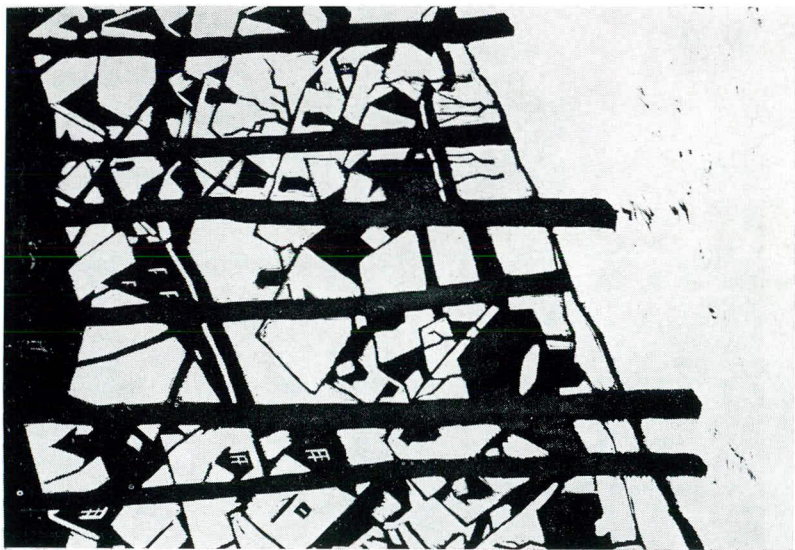
72 | Cat. 383

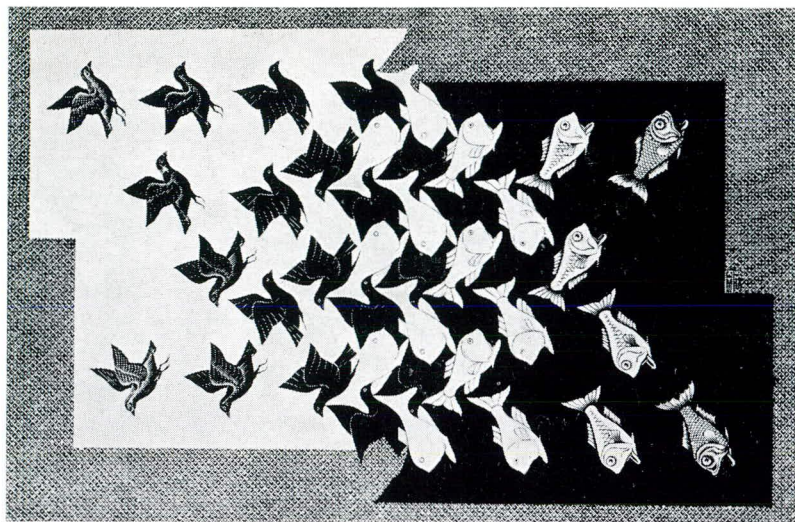
73 | Cat. 299

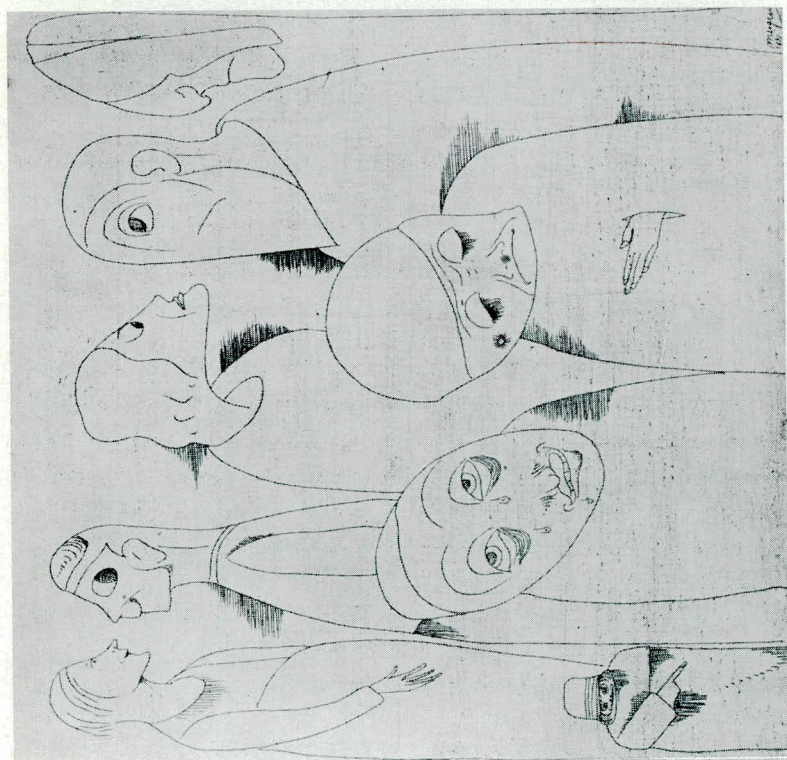
74 | Cat. 239

75 | Cat. 83

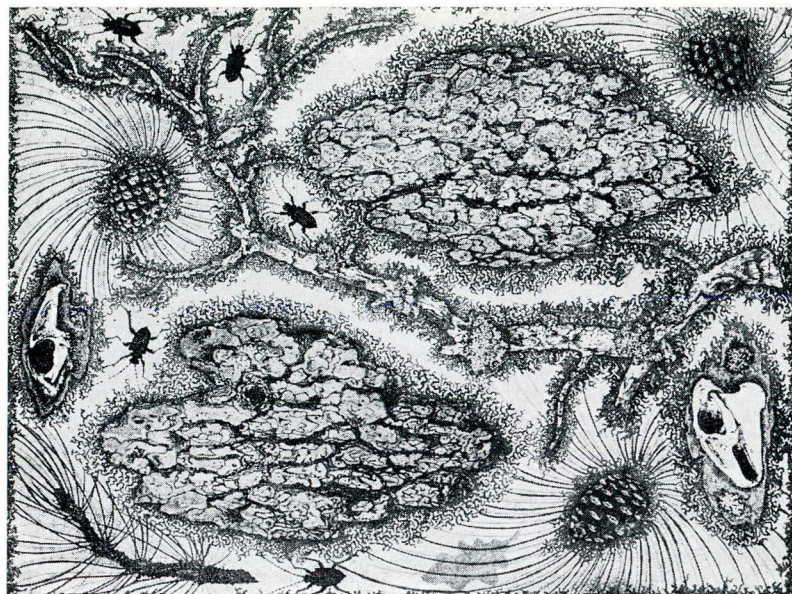
76 | Cat. 146

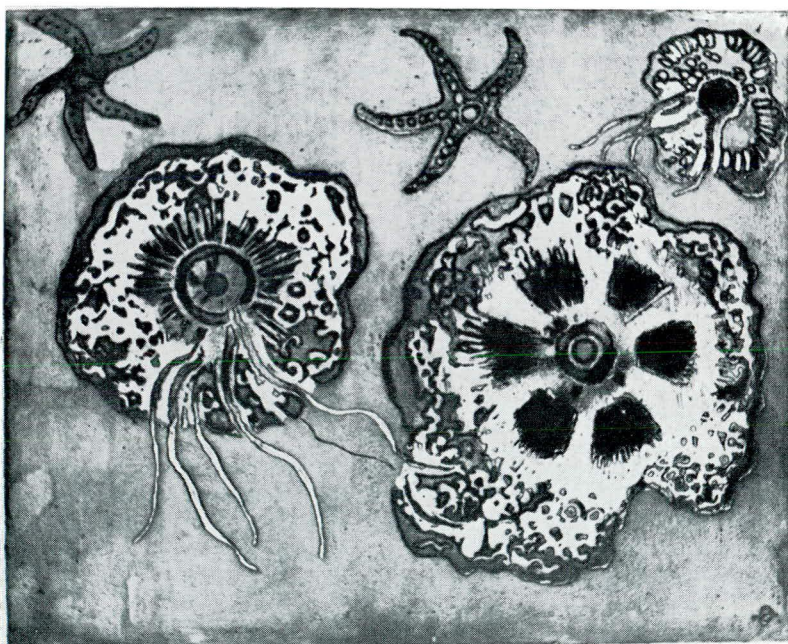
77 | Cat. 258

78 | Cat. 214

80 | Cat. 82

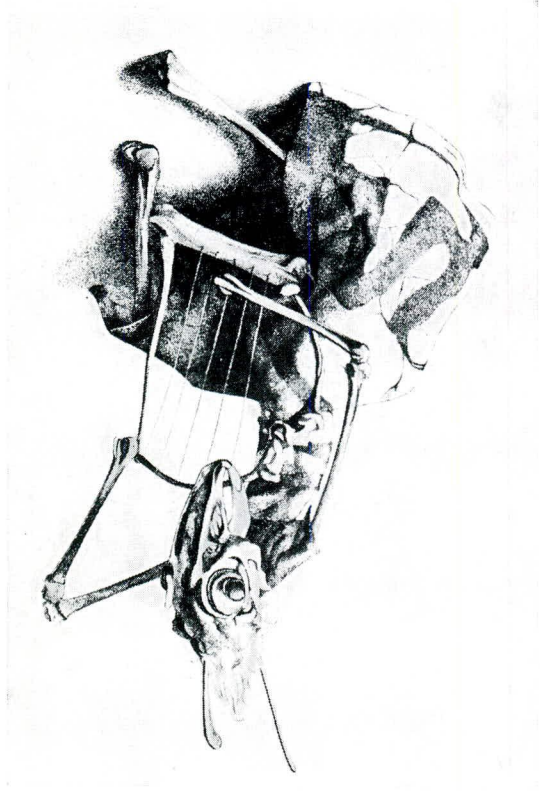
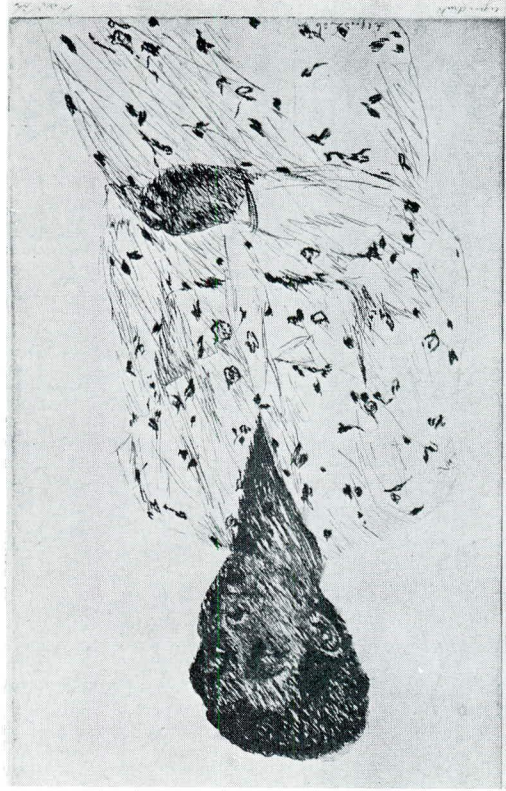
79 | Cat. 281

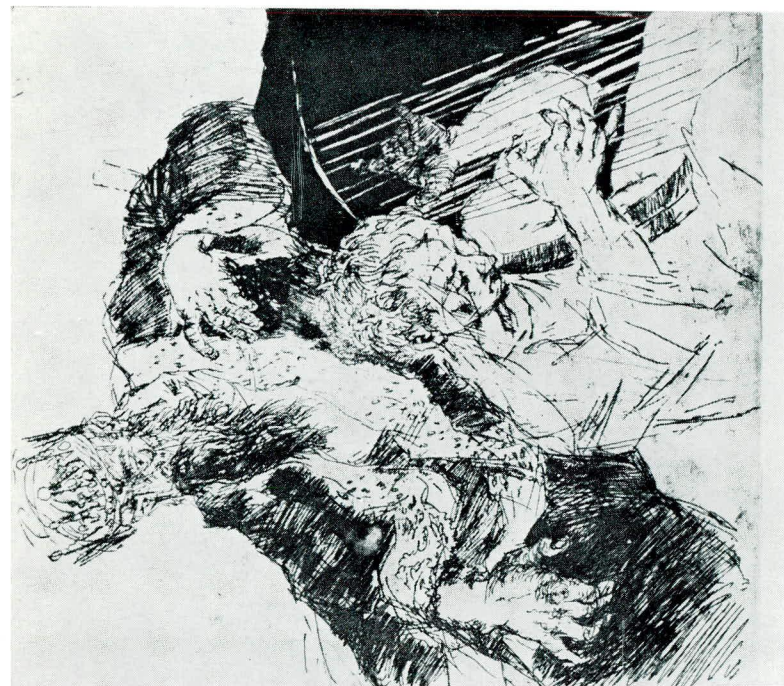

81 | Cat. 5

82 | Cat. 145

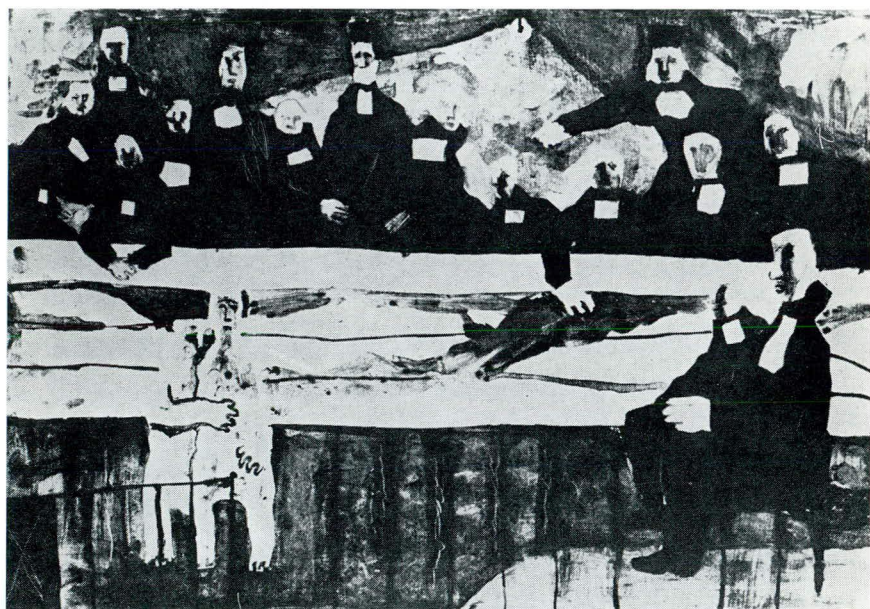
85 | Cat. 256

86 | Cat. 369

87 | Cat. 87

88 | Cat. 25

89 | Cat. 194

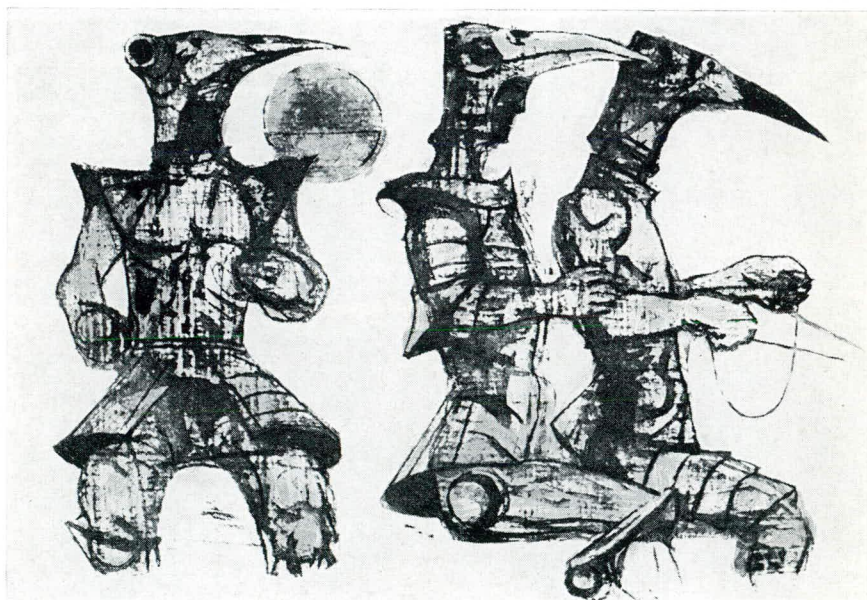
90 | Cat. 367

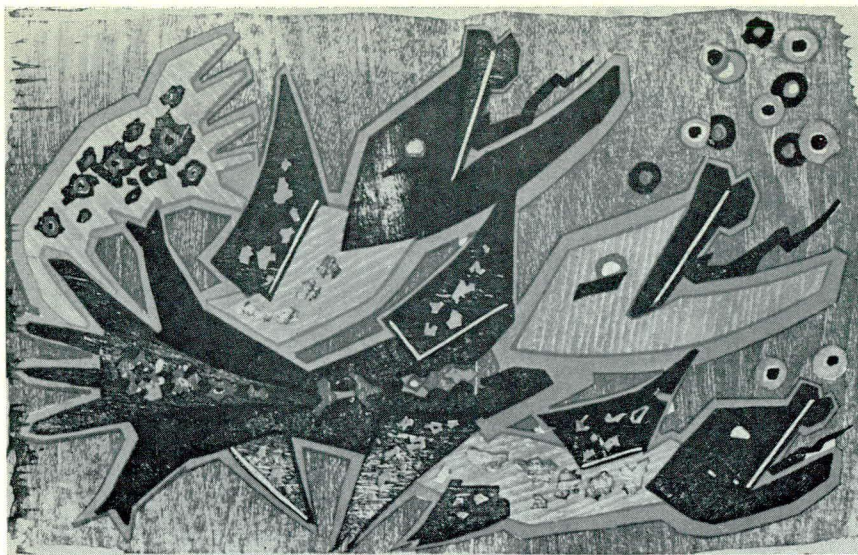

91 | Cat. 17

92 | Cat. 119

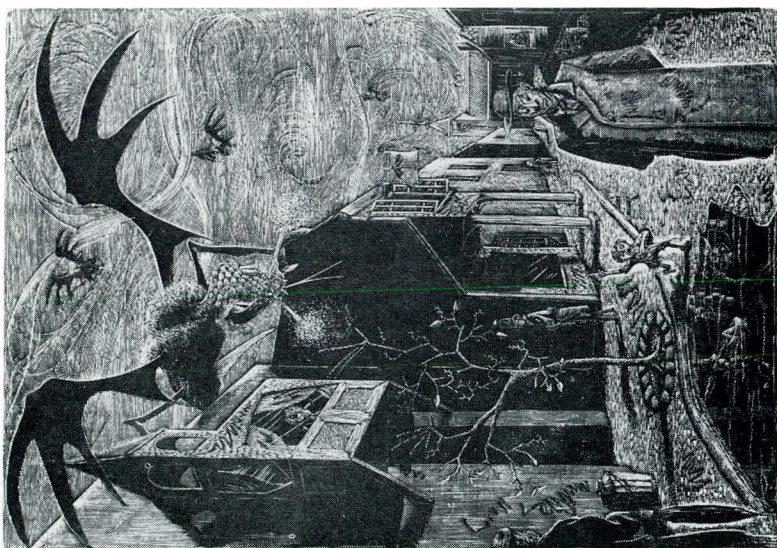

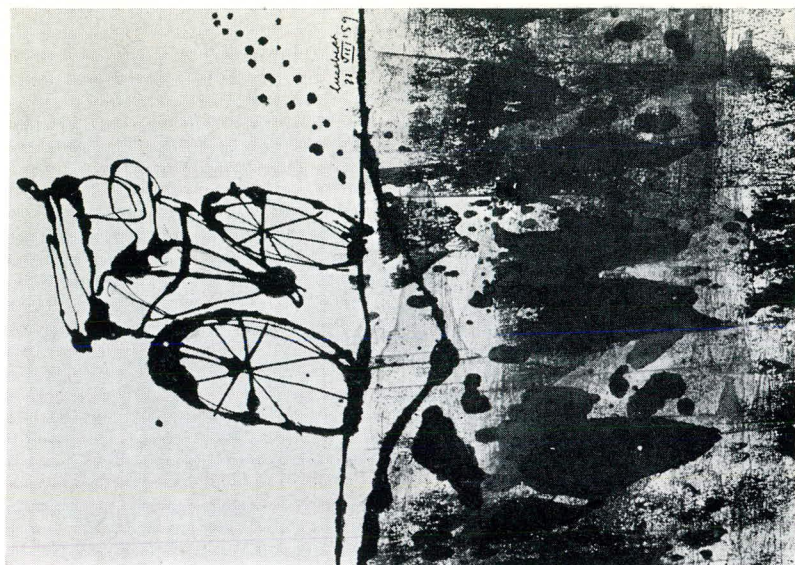
93 | Cat. 24

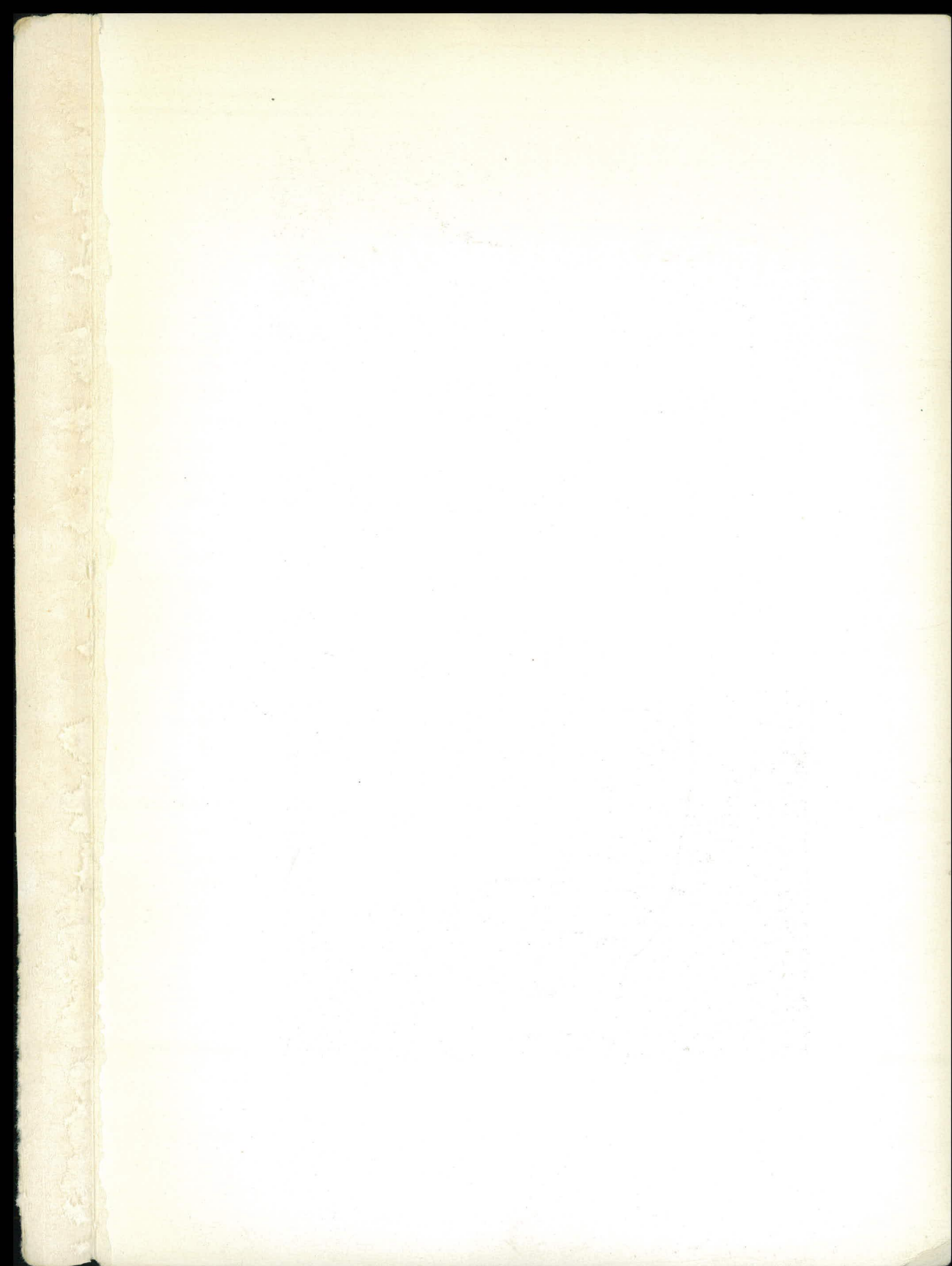
94 | Cat. 125

95 | Cat. 169

96 | Cat. 234

125 jaar centraal museum utrecht - 1964

